

29/11/2013

Wykonanie usługi doradczej i badania ewaluacyjnego „Ewaluacja ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020”

Raport końcowy

Zamawiający: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Wykonawca: Konsorcjum firm Ecorys Polska Spółka z o.o. i Agrotec Polska Sp. z o.o.

Streszczenie

Przedmiot i cel badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante był projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (RPO WM).

Głównym celem ewaluacji ex-ante RPO WM 2014-2020 była ocena logiki interwencji przyjętej w ramach programu operacyjnego oraz podniesienie jakości projektu RPO WM 2014-2020.

Proces ewaluacji

Zgodnie z zapisami SOPZ projekt składał się z dwóch etapów – części doradczej i części ewaluacyjnej. Prace w ramach tych części były realizowane równolegle.

Przedmiotem ewaluacji ex-ante był projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Raport z badania ewaluacyjnego stanowi podsumowanie procesu powstawania projektu RPO WM.

Zgodnie z zaleceniami dotyczącymi ewaluacji ex-ante¹ Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi mają możliwość wyboru zastosowania jednego z podejść do ewaluacji ex-ante ze względu na sposób realizacji:

- **tradycyjny** – ewaluacja programu operacyjnego po zakończeniu prac nad projektem programu,
- **partycypacyjny** – ewaluacja prowadzona równolegle z procesem programowania.

Zarząd Województwa Mazowieckiego zdecydował o wyborze **modelu partycypacyjnego**, rozumianego jako równoległe prowadzenie procesu programowania i ewaluacji. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłyną na podniesienie jakości programu. W toku prac uwzględniono zarówno zmieniające się uwarunkowania krajowe, jak i związane z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych.

Celem wsparcia doradczego było wypracowanie, wspólnie z Zamawiającym, zapisów projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Przyjęto, że wsparcie doradcze ma służyć takiemu dopracowaniu zapisów projektu RPO WM, aby spełniał on kryteria rekomendowane przez Komisję Europejską. Proces wspólnego wypracowywania z Zamawiającym zapisów projektu RPO WM miał na celu usprawnienie procesu przygotowania do negocjacji z Komisją Europejską. Dzięki takiej konstrukcji projektu (doradztwo w pierwszym komponencie i ewaluacja w drugim komponencie) możliwe było uniknięcie sytuacji, w której po przeprowadzonej ewaluacji rozważane jest wprowadzanie zmian w projekcie programu, a harmonogram prac nie pozwala na wprowadzanie zmian sugerowanych przez zespół ewaluatorów. Z tego względu prace realizowane w ramach komponentu doradczego i komponentu ewaluacyjnego były prowadzone równolegle.

¹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Warszawa 2012

W części doradczej zespół badawczy przy wsparciu ekspertów opracowywał zagadnienia przekazywane przez Zamawiającego podczas prac nad ostateczną wersją RPO WM 2014-2020. Zadaniem ewaluatora była odpowiedź na pytania sformułowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego. Miały one na celu wprowadzenie zmian w programie operacyjnym. Temu celowi służyła również organizacja spotkań z ekspertami, których zadaniem było wypracowanie rozwiązania nadającego się do implementacji w RPO WM.

Zapisy wypracowywane w ramach wsparcia doradczego były na bieżąco wprowadzane do wstępnej wersji programu operacyjnego, tak aby program po zakończeniu usługi doradczej miał kształt będący podstawą negocjacji z Komisją Europejską.

Ponieważ komponent doradczy służył wypracowaniu ostatecznej wersji programu, w raporcie została opisana geneza powstania ostatecznego projektu Programu, z odniesieniem do wszystkich elementów wskazanych w projekcie rozporządzenia ogólnego².

Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji

W ewaluacji wykorzystano następujące metody zbierania danych: Desk research, Metoda delficka (eksperci), IDI (eksperci dziedzinowi), FGI (partnerzy społeczno-gospodarczy), IDI (instytucje regionalne), CAWI (potencjalni beneficjenci), Seminarium wewnętrzne (eksperci dziedzinowi), Warsztat (osoby zaangażowane w opracowywanie programu), Panel ekspertów.

Pytania badawcze

1. Czy interwencja publiczna w postaci programu operacyjnego trafnie odpowiada na zdiagnozowane wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne?
2. Czy logika interwencji zaproponowana w ramach programu umożliwi realizację założonych celów rozwojowych?
3. Czy założenia i cele programu są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa?
4. Czy i w jakim zakresie program operacyjny uwzględnia cele polityk horyzontalnych i przyczynia się do realizacji tych celów (realizacja zasad równości kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju)?
5. Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny (w tym zasoby ludzkie) jest wystarczający do realizacji założeń i celów programu operacyjnego?
6. Czy założenia programu operacyjnego umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji?

Opis wyników badania

Ocena diagnozy

Diagnoza wykonana na potrzeby RPO WM oceniona została jako trafna i rzetelna, oparta na wiarygodnych źródłach i właściwie dobranych danych. Zawarto w niej kluczowe w danej dziedzinie informacje, skoncentrowane wokół obszarów, do których adresowana jest interwencja publiczna

² Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

zaproponowana w programie.

Spójność zewnętrzna

W projektach RPO WM zapewniono wysoką spójność z regionalnymi, krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznymi. Oceniany projekt jest spójny ze strategią Europa 2020 i Wspólnymi Ramami Strategicznymi, oraz z celami strategii krajowych (Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego) i regionalnych (m.in. Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Inteligentne Mazowsze (SRWM)).

Logika interwencji i spójność wewnętrzna

Na podstawie analizy Priorytetów Inwestycyjnych, w ramach których realizowane będą Cele Tematyczne, oraz w oparciu o analizę teorii społeczno-ekonomicznych oraz dowodów empirycznych, stwierdza się iż zaproponowana w projekcie logika interwencji umożliwi realizację założonych celów rozwojowych. W trakcie analiz przeprowadzonych w trakcie ewaluacji RPO WM zasugerowana została większa koncentracja tematyczna w obszarach wsparcia objętych celami tematycznymi 6, 7 i 8. Rekomendacje ewaluatora zostały przyjęte przez Instytucję Zarządzającą RPO WM, w wyniku czego zrezygnowano z realizacji PI 6.3, PI 6.4, PI 7.4 oraz PI 8.10.

Ocena systemu monitoringu i ewaluacji programu operacyjnego

Założenia programu operacyjnego umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji. Zaproponowane w ramach programu wskaźniki realizacji zostały ocenione pod kątem ich adekwatności i możliwości zapewnienia danych. Przygotowana została wstępna koncepcja procesu ewaluacji programu operacyjnego, który posłuży Instytucji Zarządzającej do przygotowania Planu ewaluacji PO na lata 2014-2020.

Ocena planowanych warunków realizacji programu

Przeanalizowany został potencjał administracyjny i zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programu operacyjnego.

Z punktu widzenia efektywności przygotowania przyszłego okresu programowania, wydaje się, iż najefektywniejszym rozwiązaniem będzie dostosowanie już istniejących struktur do wdrażania funduszy z perspektywy 2014-2020. Takie rozwiązanie powinno pomóc rozpocząć merytoryczną pracę w zakresie wdrażania funduszy i skrócić czas potrzebny na przygotowywanie procedur, struktur itp.

Ocena polityk horyzontalnych

Dokonana w trakcie ewaluacji RPO WM - pod kątem realizacji zasad horyzontalnych na poziomie programowania - analiza adekwatności, potwierdza iż Program przyczynia się do realizacji celów horyzontalnych Strategii Europa 2020: zasady zrównoważonego rozwoju oraz zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji.

Spis treści

Streszczenie.....	2
CZĘŚĆ I. WPROWADZENIE.....	9
I.1 Przedmiot i cel badania	9
I.2 Zastosowane metody badawcze	9
I.3 Pytania badawcze	10
I.4 Opis etapów prowadzonej ewaluacji i współpracy z Instytucją Zarządzającą	13
CZĘŚĆ II. RAPORT Z EWALUACJI EX-ANTE – OPIS WYNIKÓW BADANIA.....	16
II.1 Ogólna ocena projektu programu	16
II.2 Ocena diagnozy	18
II.2.1 Ogólna ocena diagnozy	18
II.2.2 Ocena diagnozy w odniesieniu do logiki interwencji w ramach programu.....	18
II.3 Spójność zewnętrzna	20
II.3.1 Ocena wpływu na realizację strategii Europa 2020	20
II.3.2 Ocena zgodności z WRS i Umową partnerstwa.....	22
II.3.3 Ocena spójności z celami strategii krajowych i regionalnych	23
II.3.4 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante	25
II.4 Logika interwencji i spójność wewnętrzna.....	26
II.4.1 Ocena logiki interwencji programu	26
II.4.2 Ocena alternatywnych sposobów osiągania celów.....	30
II.4.3 Ocena proponowanych form wsparcia	34
II.4.4 Ocena oczekiwanego wpływu proponowanych działań na osiągnięcie celów	42
II.4.5 Ocena spójności alokacji budżetowej z celami	47
II.4.6 Ocena zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego.....	48
II.5 Ocena systemu monitoringu i ewaluacji programu operacyjnego.....	50
II.5.1 Ocena wskaźników	50
II.5.2 Ocena wartości docelowych wskaźników	52
II.5.3 Ocena ram wykonania.....	53
II.5.4 Ocena proponowanego systemu monitoringu i ewaluacji.....	54
II.5.5 Źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych.....	54
II.5.6 Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji.....	55
II.5.7 Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny, system monitorowania i ewaluacji	56

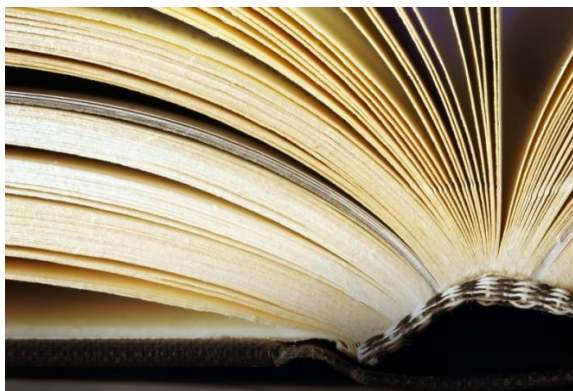
II.6 Ocena planowanych warunków realizacji programu.....	56
II.6.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych	56
II.6.2 Ocena struktur i rozwiązań administracyjnych	58
II.6.3 Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu	59
II.6.4 Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	60
II.7 Ocena polityk horyzontalnych	60
II.7.1 Ocena uwzględnienia zasad promowania równych szans, zapobiegania dyskryminacji	61
II.7.2 Ocena uwzględnienia zasady promowania zrównoważonego rozwoju	62
II.7.3 Przewidywany wkład programu do realizacji polityk horyzontalnych	63
II.7.4 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania	65
ZAŁĄCZNIKI.....	67
Załącznik 1: Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie operacyjnym wniosków i rekomendacji (zmiany/usprawnienia programu operacyjnego)	67
Załącznik 2: Metodologia	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Załącznik 3: Synteza wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Załącznik 4: Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 48	81
Załącznik 5: Koncepcja procesu ewaluacji programu operacyjnego	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Załącznik 6: Logika interwencji.....	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Załącznik 7: Diagramy spójności zewnętrznej	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Załącznik 8: Literatura	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.

Indeks skrótów

B+R	Prace badawczo-rozwojowe
B+R+I	Prace badawczo-rozwojowo-innowacyjne
BAT	Najlepsza dostępna technika
BDL	Bank Danych Lokalnych
BGK S.A	Bank Gospodarstwa Krajowego
CAWI	Computer-Assisted Web Interview
CRM	Zarządzanie relacjami z klientami
CT	Cel tematyczny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ERP	Planowanie zasobów przedsiębiorstwa
ESPON	European Observation Network for Territorial Development and Cohesion
EUR	EURO
FGI	Zogniskowane Wywiady Grupowe
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GWh	Gigawatogodzina
ICT	Teleinformatyka (ang. Information and Communication Technologies)
IDI	Indywidualne Wywiady Pogłębione
IGPiZ	Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IP2	Instytucja Pośrednicząca II Stopnia
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KIT	Knowledge, Innovation, Territory
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
KZGW	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MJWPU	Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
MW	Megawat
NGO	Non-governmental organization
NOx	Tlenek Azotu
OECD,	The Organisation for Economic Co-operation and Development
OMW	Obszar Metropolitalny Warszawy
OOŚ	Ocena Oddziaływania na Środowisko
OP	Oś priorytetowa

OSI	Obszary strategicznej interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
PI	Priorytet inwestycyjny
PI	Priorytet Inwestycyjny
PM10	particulate matter 10 (cząstka elementarna)
PM2,5	particulate matter 2.5 (cząstka elementarna)
POKL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
POWER	Program Wiedza, Edukacja, Rozwój
PZP	Prawo zamówień publicznych
RIPOK	Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RIT	Regionalny Instrument Terytorialny
RKSL	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RPO WM	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
RSI	Regionalna Strategia Innowacji
SRWM	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030
SWOT	Słabe strony, silne strony, szanse i zagrożenia
TEN-T	Trans-European Transport Networks
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UM WM	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego
WE	Wspólnota Europejska
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych
WPGO	Wojewódzki plan gospodarki odpadami
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy

Część I. Wprowadzenie

Niniejszy raport został opracowany przez konsorcjum firm Ecorys Polska oraz Agrotec Polska dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach realizacji projektu Wykonanie usługi doradczej i badania ewaluacyjnego „Ewaluacja ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020”. Raport stanowi podsumowanie prac związanych z programowaniem; w jego ramach zespół ewaluatorów podjął próbę odpowiedzi na pytania, czy planowane do realizacji interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne oraz czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb i problemów społeczno-ekonomicznych.

I.1 Przedmiot i cel badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante jest projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (RPO WM). Ze względu na charakter projektu i równoległą realizację usługi doradczej, raport z badania ewaluacyjnego jest podsumowaniem procesu powstawania projektu RPO WM.

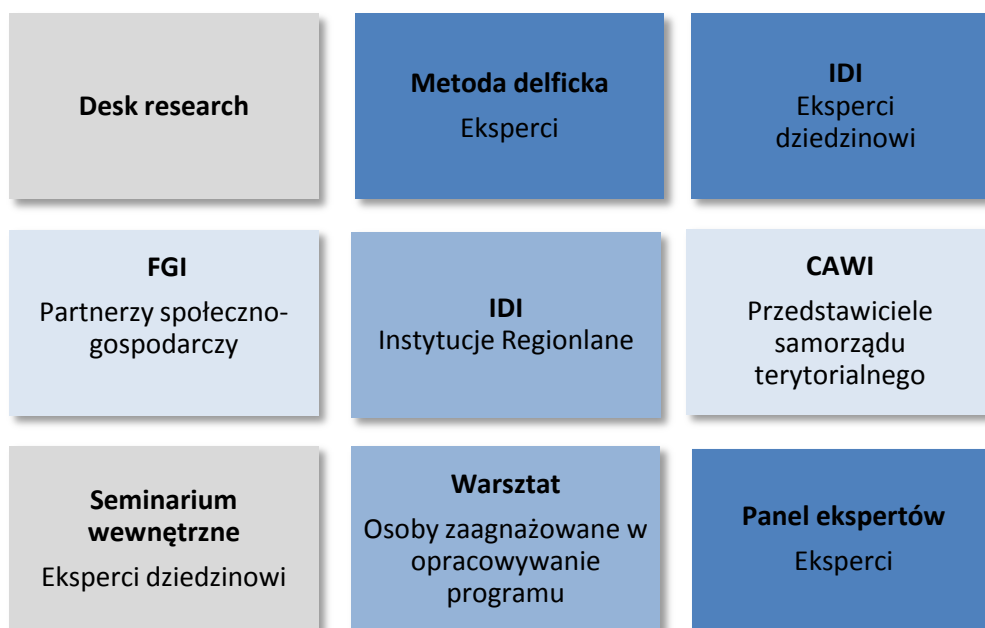
Głównym celem ewaluacji ex-ante RPO WM 2014-2020 jest ocena logiki interwencji przyjętej w ramach programu operacyjnego oraz podniesienie jakości projektu RPO WM 2014-2020.

I.2 Zastosowane metody badawcze

Poniżej zaprezentowano metody zbierania danych wykorzystane w ramach ewaluacji ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020. Szczegółowy opis znajduje się w załączniku do niniejszego raportu. Znajduje się tam lista respondentów oraz informacja na temat zrealizowanych prób w badaniach ilościowych.

Zespół ewaluatorów pragnie zwrócić uwagę na to, że zebrane dane pierwotne (badanie delfickie, wywiady, panel ekspertów) w niewielkim stopniu znalazły odzwierciedlenie w prezentowanej ocenie. Przyczyną niskiego wykorzystania zebranych informacji i opinii jest ciągła ewolucja projektu RPO WM w okresie, kiedy prowadzone było badanie. Zebrane opinie dotyczyły wcześniejszych wersji RPO WM a więc zdezaktualizowały się po wprowadzeniu zmian, w szczególności tych ostatnich – wynikających z dostosowania kształtu RPO WM do nowych wytycznych dotyczących zawartości programu operacyjnego.

Rysunek 1. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji

Źródło: opracowanie własne.

Poza metodami zbierania danych, zastosowano szereg metod analitycznych, których opis również zawarto w załączniku nr 2 do raportu.

I.3 Pytania badawcze

Pytania badawcze zostały przypisane do sześciu głównych bloków. Bloki te korespondują z rozdziałami niniejszego raportu. Zagadnienia z bloku 2 (drugie główne pytanie badawcze) zostały zaadresowane w dużej mierze w opisie logiki interwencji poszczególnych osi w załączniku nr 5.

Pytanie badawcze 1. Czy interwencja publiczna w postaci programu operacyjnego trafnie odpowiada na zdiagnozowane wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne?

- 1.1. Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych osiach priorytetowych programu.
- 1.2. Trafność diagnozy społeczno-ekonomicznej.
- 1.3. Priorytetyzacja zidentyfikowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych.
- 1.4. Aktualność i trafność analiz trendów społeczno-ekonomicznych wykorzystanych w diagnozie.
- 1.5. Trafność zaproponowanych celów w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb ekonomicznych:
  - 1.5.1 Czy problemy (kwestie) przedstawione w diagnozie przekładają się we właściwych proporcjach na cele priorytetów i programu?
  - 1.5.2 Czy poszczególnym kwestiom nadana została odpowiednia waga?
  - 1.5.3 Czy trafnie zastosowana została zasada koncentracji tematycznej?

1.5.4 Czy, a jeżeli tak, to z jakiego powodu problemy zidentyfikowane w diagnozie zostały pominięte?

Pytanie badawcze 2. Czy logika interwencji zaproponowana w ramach programu umożliwi realizację założonych celów rozwojowych?

2.1 Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami, oczekiwanymi rezultatami.

2.2 Ogólna ocena wpływu realizacji programu operacyjnego na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju lub regionu, w tym prawdopodobne, a jednocześnie dotychczas nieprzewidziane w projekcie pozytywne i negatywne efekty oddziaływania programu.

2.3 Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.

2.4 Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej (uzasadnienie oraz spójność z logiką interwencji, w tym w szczególności z celami programu).

2.5 Spójność wewnętrzna celów i działań planowanych do realizacji w ramach osi priorytetowych, jak i pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi, w celu oceny stopnia i zakresu ich komplementarności, w tym spodziewanych efektów synergicznych.

2.6 Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji oraz zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego, w tym w szczególności w odniesieniu do interwencji ukierunkowanych na obszary problemowe.

2.7 Trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia.

2.8 Przewidywany wpływ projektów kluczowych na realizację celów priorytetów i programu.

2.9 Uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo-skutkowych, na których zbudowana jest logika interwencji programu i osi priorytetowych (czy logika interwencji programu wynika z ogólnie przyjętych teorii społeczno-ekonomicznych oraz czy oparta jest na przytoczonych w programie dowodach empirycznych w postaci badań naukowych, badań ewaluacyjnych, analiz, studiów itp.).

2.10 Realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji (produktów i rezultatów) w kontekście zaproponowanej logiki interwencji, w tym alokowanych środków finansowych z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.

2.11 Wpływ na realizację założeń i celów programu pozostałych polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną.

2.12 Uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne w ramach zasady warunkowości ex-ante, zgodnie z zapisami projektu rozporządzenia ogólnego:

2.12.1 Zasadność zastosowanych dla programu warunków wstępnych: Czy spełnienie zaproponowanych wskaźników wstępnych przyczyni się do zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu?

2.12.2 Zakres i stopień spełnienia warunków wstępnych: Czy i w jakim zakresie warunki zaproponowane dla programu zostały spełnione? Jakie są możliwości spełnienia w przewidzianych terminach pozostałych do uwzględnienia warunków wstępnych (ocena

zaplanowanych działań zmierzających do spełnienia warunków)?

2.12.3 Inne istotne uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu nieuwzględnione w ramach zasady warunkowości wstępnej: Czy istnieją inne niespełnione warunki zewnętrzne, mające istotny wpływ na skuteczność i efektywność realizacji programu? Jaki będzie wpływ niespełnienia istotnych warunków zewnętrznych na skuteczność i efektywność programu operacyjnego? Jakie są możliwości i perspektywa czasowa spełnienia innych istotnych warunków zewnętrznych?

Pytanie badawcze 3. Czy założenia i cele programu są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa?

3.1 Spójność założeń i celów programu operacyjnego, w tym zdefiniowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb rozwojowych z celami najważniejszych polityk regionalnych, krajowych i unijnych: W jakim stopniu spodziewane efekty przyczynią się do realizacji celów strategicznych tych polityk?

3.2. Spójność programu operacyjnego z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej, wskazanymi w projekcie rozporządzenia ogólnego (art. 48 pkt. 3 (d)).

Pytanie badawcze 4. Czy i w jakim zakresie program operacyjny uwzględnia cele polityk horyzontalnych i przyczynia się do realizacji tych celów (realizacja zasad równości kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju)?

4.1 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania:

4.1.1 Czy w ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu brane były pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, oraz zrównoważonego rozwoju?

4.1.2 Czy w procesie programowania uczestniczyły podmioty zaangażowane w promocję zasad horyzontalnych?

4.2 Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych:

4.2.1 Czy w ramach programu przewidziane zostały konkretne działania lub instrumenty służące realizacji zasad horyzontalnych?

4.2.2 Jaka będzie spodziewana skuteczność i efektywność?

4.3 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu.

Pytanie badawcze 5. Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny (w tym zasoby ludzkie) jest wystarczający do realizacji założeń i celów programu operacyjnego?

5.1 Potencjał administracyjny, w tym zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programu operacyjnego.

5.2 Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu.

5.3 Struktury i rozwiązania organizacyjne w ramach instytucji systemu realizacji oraz pomiędzy nimi (m.in. koordynacja działań, mechanizmy koordynacji i monitorowania komplementarności i synergii efektów podejmowanych działań, komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna, systemy elektronicznej wymiany danych).

5.4 Ocena przedsięwzięć zaplanowanych w celu redukcji obciążeń administracyjnych.

Pytanie badawcze 6. Czy założenia programu operacyjnego umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji?

6.1 Trafność, przejrzystość, wiarygodność statystyczna, agregowalność, dostępność, solidność (ang. robustness) wskaźników realizacji (produktu i rezultatu).

6.2 Dobór wskaźników (oraz ich wartości) dla oceny realizacji celów pośrednich tzw. „kamieni milowych”, ang. milestones (trafność doboru – czy wskaźniki dostarczają odpowiedniej informacji na temat postępów we wdrażaniu; realność ich osiągnięcia w wyznaczonych terminach, dostępności niezbędnych danych; czynniki zewnętrzne mogące mieć wpływ na realizację wskaźników rezultatu; czy wskaźniki wybrane jako podstawa do dokonywania ewentualnych korekt finansowych są reprezentatywne dla działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów).

6.3 Sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych.

6.4 Źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych.

6.5 Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, w tym w szczególności dla zaawansowanych metodologicznie badań ewaluacyjnych przeprowadzanych m.in. za pomocą metod kontrfaktycznych (identyfikacja luk informacyjnych w tym zakresie oraz zaproponowanie sposobów pozyskiwania niezbędnych danych).

6.6 Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny, system monitorowania i ewaluacji (obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji).

I.4 Opis etapów prowadzonej ewaluacji i współpracy z Instytucją Zarządzającą

Projekt składał się z dwóch etapów – części doradczej i części ewaluacyjnej. Prace w ramach tych części, w dużej mierze, realizowane były równolegle. Choć większość rekomendacji wypracowanych podczas etapu doradczego została uwzględniona w projekcie RPO WM w trakcie programowania, to na ten proces nałożyły się liczne zmiany w wytycznych MRR i KE, co skutkowało koniecznością wprowadzania zmian w projekcie RPO WM, a co za tym idzie, w raporcie z ewaluacji ex-ante.

Współpraca ewaluatorów z Instytucją Zarządzającą miała więc miejsce w ciągle zmieniających się warunkach.

W ramach części doradczej zespół ewaluatorów uczestniczył w spotkaniach oraz opracowywał odpowiedzi na bieżące pytania i dokonywał częściowych ocen wybranych fragmentów projektu RPO WM. Z kolei na etapie prac nad raportem z badania ewaluacyjnego zespół ewaluatorów przekazywał robocze analizy, które miały pomóc w dalszym programowaniu interwencji.

Zespół ewaluatorów był zaangażowany, w ramach modelu partycypacyjnego ewaluacji, w prace nad oceną kolejnych wersji projektu RPO WM od czerwca 2013 r. Oznacza to, że ewaluator miał możliwość analizowania i śledzenia na bieżąco wszystkich zmian, jakie były dokonywane w programie.

Należy zaznaczyć, że prace nad programem operacyjnym były już mocno zaawansowane, kiedy została podpisana umowa z ewaluatorem. Ewaluacja w modelu partycypacyjnym nie rozpoczęła się w momencie, kiedy istniał jedynie zarys koncepcji programu – po podpisaniu umowy została przekazana ewaluatorowi prawie kompletna wersja projektu RPO WM 2014-2020, co jednak nie zmienia faktu, że program *de facto* był pisany od początku.

Pierwszy etap prac koncentrował się wokół wypracowania pełnej diagnozy społeczno-gospodarczej, która stanowiłaby dobrą podstawę do opracowania strategii inwestycyjnej, w szczególności do wyboru celów szczegółowych. Zespół ewaluatorów współpracował w tym zakresie z Instytucją Zarządzającą RPO WM, wskazując odpowiednie źródła danych statystycznych oraz opracowania, które odnoszą się do wybranych problemów społeczno-gospodarczych na Mazowszu. Omawiane były obszary, które wymagają uzupełnienia. Brano przy tym pod uwagę linię demarkacyjną, starając się ograniczać zakres diagnozy do tych obszarów, które mogą być wspierane na poziomie regionalnym.

Współpraca na kolejnym etapie, dotyczącym wyboru celów szczegółowych i priorytetów inwestycyjnych, ograniczyła się do oceny przez ewaluatora koncentracji tematycznej i spójności celów szczegółowych z diagnozą społeczno-gospodarczą.

Kolejny ważny etap prac dotyczył doboru odpowiednich wskaźników monitoringowych służących do pomiaru stopnia osiągnięcia celów. Na tym etapie współpraca pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO WM a ewaluatorem miała ścisły charakter. Ewaluator dokonywał wielokrotnych ocen wskaźników zarówno pod kątem ich adekwatności, możliwości pomiaru jak i dostępności aktualnych wartości bazowych. Ewaluator uczestniczył również w pracach mających na celu wyznaczenie wartości docelowych w oparciu o koszty jednostkowe, rozumiane jako nakłady potrzebne do zwiększenia wartości wskaźnika o jedną jednostkę. Prace ewaluatora toczyły się równolegle do prac zespołu zajmującego się monitoringiem RPO WM w Instytucji Zarządzającej. Służyło to weryfikacji otrzymanych wyników. W przypadku rozbieżności, wyniki były dyskutowane, omawiana była metoda obliczeń i uzgadniano otrzymane wyniki. Ze względu na to, że do szacunków wykorzystywane były w znacznej mierze doświadczenia poprzednich okresów programowania, zebrane informacje można było wykorzystać do zaplanowania odpowiedniej alokacji na poszczególne priorytety inwestycyjne (biorąc pod uwagę, jakie koszty są niezbędne do wytworzenia określonych produktów).

Odwoływanie się do doświadczeń wdrażania funduszy unijnych w poprzednich perspektywach miało miejsce zarówno na etapie opracowywania diagnozy, priorytetyzacji wyzwań rozwojowych, jak i na etapie podziału środków pomiędzy priorytety inwestycyjne.

Projekt RPO WM został skonsultowany z ewaluatorem pod kątem spójności z najważniejszymi strategiami krajowym. Choć zasadniczo, zdaniem ewaluatora, spójność została zachowana, to

wskazane zostały obszary wymagające drobnych zmian. Analiza została przeprowadzona przy wykorzystaniu matryc spójności, w których porównywane były treści odnoszące się do tych samych zagadnień w projekcie RPO WM i w strategiach krajowych.

Następnym krokiem było dopracowanie fragmentów RPO WM poświęconych systemowi wdrażania, w tym kwestiom mającym na celu usprawnienie procesu wdrażania RPO WM, poprzez redukcję obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. W tym celu odbyło się spotkanie, na którym ewaluator przedstawił i usystematyzował typy barier dostrzeganych przez beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, w oparciu o wyniki badań ewaluacyjnych z poprzednich okresów programowania. Było to podstawą do przedyskutowania przez Zespół uczestniczący w procesie programowania w IZ możliwych sposobów zaadresowania zgłaszanych problemów, co znalazło odzwierciedlenie w zapisach RPO WM.

Również system monitoringu i ewaluacji został przedyskutowany podczas warsztatów prowadzonych przez ewaluatora, w którym uczestniczyli przedstawiciele IZ. Poza samym opisem systemu monitoringu i ewaluacji, które znalazły się w RPO WM, konsultowany był plan ewaluacji wraz projektem programu szkoleń i rozpowszechniania wyników badań ewaluacyjnych. Na tym etapie konsultacje służyły ewaluatorowi do zaproponowania odpowiednich badań ewaluacyjnych, zgodnych z wymogami Komisji Europejskiej dotyczącymi ewaluacji w okresie programowania 2014-2020.

Część II. Raport z ewaluacji ex-ante – opis wyników badania

II.1 Ogólna ocena projektu programu

Ogólna ocena projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 stanowi podsumowanie ocen w obszarach będących przedmiotem ewaluacji. W dużym uproszczeniu, te obszary to: trafność diagnozy społeczno-gospodarczej, spójność wewnętrzna programu, spójność zewnętrzna, monitoring i ewaluacja, zgodność z politykami horyzontalnymi oraz system wdrażania. W kolejnych rozdziałach raportu przedstawiono ocenę tych elementów programu oraz opisano proces programowania i współpracy z ewaluatorem, zgodnie z założeniami modelu partycypacyjnego. Poniżej zawarto podsumowanie wyników badania.

1. Choć diagnoza zawarta w ostatniej ocenianej wersji programu jest bardzo syntetyczna, ze względu na ograniczenia dotyczące objętości programu operacyjnego i może nie obrazować w pełni zagadnień, na podstawie których dokonano wyboru priorytetów inwestycyjnych, to nie można pominąć wszystkich wcześniejszych etapów prac nad programem, kiedy diagnoza była tworzona i dyskutowana. Ewaluator uczestnicząc w tym procesie, miał możliwość przeanalizowania wszystkich roboczych wersji diagnozy społeczno-gospodarczej, miał też możliwość zgłoszenia rekomendacji mających na celu uzupełnienie brakujących aspektów lub pogłębienie wybranych analiz. Biorąc pod uwagę całość tych prac, można stwierdzić, że w diagnozie sytuacji społeczno-ekonomicznej odniesiono się do wszystkich kwestii, które są istotne z punktu widzenia właściwego ukierunkowania interwencji publicznej. Choć diagnoza wykonana na potrzeby programu nie określa listy, jak również nie priorytetyzuje zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w regionie, to problemy te zostały właściwie rozpoznane – odniesienia do nich znajdowały się w różnych częściach pełnej wersji diagnozy (czyli tej przed dokonaniem jej syntezy). Można też zauważyć, że mocną stroną diagnozy jest właściwy sposób łączenia podejścia tematycznego (sektorowego) z przestrzennym i uwzględnienie w niej zagadnień horyzontalnych, w tym rozwoju zrównoważonego.
2. Poprawna identyfikacja potrzeb społeczno-ekonomicznych w regionie przełożyła się na trafność zaproponowanych celów szczegółowych programu, które adresują identyfikowane problemy i wyzwania rozwojowe. Oczywiście, ze względu na konieczność koncentracji środków, nie wszystkie obszary mogły zostać objęte wsparciem.
3. We wszystkich wyszczególnionych w programie obszarach problemowych interwencja publiczna jest uzasadniona. Ocenę zasadności realizacji wsparcia publicznego w tych

obszarach oparliśmy o odniesienia do wybranych teorii społeczno-ekonomicznych, wyników badań empirycznych (w tym w szczególności badań ewaluacyjnych z realizacji programów wsparcia w latach 2007-2013) a także zapisów regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych. Nie zidentyfikowano obszarów, w których wsparcie publiczne nie powinno być realizowane.

4. Spójność wewnętrzna celów i działań została zachowana. Pomędzy poszczególnymi osiami zachodzą związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają kompleksowego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów. Przyjęte teorie społeczno-ekonomiczne oraz wyniki dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych pozwalają potwierdzić istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. W przypadku niektórych obszarów wsparcia zaproponowaliśmy alternatywne rozwiązania lub sugestie zmian. W szczególności, ewaluator sugerował zwiększenie stopnia koncentracji tematycznej, co zostało uwzględnione przez IZ w trakcie prac nad programem. Dzięki temu możliwe będzie osiągnięcie bardziej widocznych efektów. W trakcie prac nad odtwarzaniem logiki interwencji ewaluator również zasugerował szereg modyfikacji, w szczególności odnoszących się do wskaźników. W całym procesie wprowadzania zmian do programu było ich na tyle dużo, że w raporcie końcowym nie zostały zaprezentowane wszystkie dokonane zmiany.
5. Większość form wsparcia została trafnie dobrana. W przypadkach dwóch priorytetów inwestycyjnych ewaluator zaproponował dodatkowo rozważenie zastosowania instrumentów inżynierii finansowej (PI 1.2 oraz PI 3.4). Sugerowane zmiany zostały wprowadzone do projektu RPO WM, wobec czego ewaluator nie widzi konieczności formułowania rekomendacji dotyczących zastosowanych w programie form wsparcia.
6. Ocena szacunkowa projektu RPO WM 2014-2020 wskazuje na adekwatny i optymalny wpływ poszczególnych obszarów działań, zaplanowanych do realizacji w przyszłej perspektywie finansowej, na osiągnięcie celów szczegółowych RPO WM.
7. Wyjaśnienie sposobu zastosowania podejścia terytorialnego zaproponowane w programie uważamy za wyczerpujące, właściwe i przekonujące. Spójność RPO WM zarówno z dokumentami strategicznymi na poziomie Unii Europejskiej, jak i z krajowymi strategiami nie budzi wątpliwości. Aspekty wymagające uzupełnień zostały wskazane na etapie prac nad projektem RPO WM, a wprowadzone zmiany podniosły stopień spójności dokumentów.
8. System wdrażania RPO WM bazuje na wcześniej stworzonych strukturach i sprawdzonych mechanizmach. Został zaadaptowany do nowych warunków wdrażania programów współfinansowanych ze środków europejskich, ale bazuje na doświadczeniach poprzednich okresów programowania, co oceniamy pozytywnie.
9. System monitoringu i ewaluacji RPO WM został opisany w sposób ogólny; uwzględnia jednak najważniejsze elementy. Niemniej, będzie wymagał najwięcej pracy na późniejszym etapie, po opublikowaniu przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego odpowiednich wytycznych.

W kolejnych rozdziałach odnosimy się szczegółowo do kwestii wymagających zmian. Nie zmienia to jednak ogólnej pozytywnej oceny projektu RPO WM.

II.2 Ocena diagnozy

II.2.1 Ogólna ocena diagnozy

Choć aktualna diagnoza jest bardzo syntetyczna, to w ramach prac w modelu partycypacyjnym ewaluator zapoznał się z pełną wersją diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie. Ocena dokonana na pełnej jej wersji pozwala na stwierdzenie, że diagnoza jest trafna, oparta na wiarygodnych źródłach i właściwie dobranych danych. Dane wykorzystane w diagnozie należy uznać za aktualne, oparte na szeregach czasowych umożliwiających wektorowanie zmiany społeczno-gospodarczej w poszczególnych obszarach. Trendy społeczno-gospodarcze zostały określone prawidłowo, związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy przedstawionymi problemami i wyzwaniem oraz spodziewanymi efektami i rezultatami zostały opisane szczegółowo w załączniku nr 5.

Szablon programu operacyjnego³ zaproponowany przez MRR, wyraźnie wskazuje, że przy budowaniu diagnozy istotne jest uwzględnienie uzasadnień dla wybranych przez region priorytetów inwestycyjnych. W związku z tym, konieczne było zweryfikowanie dwóch kluczowych kwestii:

- czy każdy wybrany PI znajduje swoje odzwierciedlenie w diagnozie;
- czy diagnoza nie zawiera zbyt obszernych informacji na temat problemów, wobec których nie zostanie podjęta interwencja publiczna.

Elementy te zostały zweryfikowane i zmodyfikowane w trakcie prac nad RPO WM w uzgodnieniu z ewaluatorem. Diagnoza została rozszerzona w przypadku niewystarczająco scharakteryzowanych kwestii, którym później adresowana jest proponowana interwencja publiczna oraz skrócona w przypadkach, gdy w danym obszarze problemowym nie została zaplanowana interwencja publiczna. Następnie cała diagnoza została ponownie zweryfikowana i znacząco skrócona, w celu dostosowania treści i objętości programu do wspomnianego szablonu.

II.2.2 Ocena diagnozy w odniesieniu do logiki interwencji w ramach programu

Jak wspomniano powyżej, diagnoza wykonana na potrzeby RPO WM jest trafna i rzetelna. W trakcie prac w modelu partycypacyjnym, ewaluator wskazał kwestie, w których możliwe są dalsze udoskonalenia. W ramach oceny diagnozy odnoszącej się do Osi 1 ewaluator zwrócił uwagę, że w diagnozie brakowało informacji odnoszących się do konieczności/możliwości wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP (szczególnie w celu internacjonalizacji). Z diagnozy również nie wynikała bezpośrednio konieczność promowania przedsiębiorczości oraz wspierania zakładania nowych firm. W oparciu o rekomendacje ewaluatora, zaktualizowano diagnozę społeczno-gospodarczą oraz wspierane typy projektów dla obszaru: Innowacyjność i przedsiębiorczość. W diagnozie oraz sekcji 2.A.1 podkreślono konieczność realizacji inwestycji wzmacniających infrastrukturę badawczo-rozwojową (B+R), niezbędną do prowadzenia prac B+R, w tym w szczególności w ramach inteligentnej specjalizacji regionu.

Oś priorytetowa 2 odnajduje uzasadnienie w diagnozie społeczno-gospodarczej województwa. W ramach analizy wskazano takie problemy jak niski poziom wykorzystania ICT w mazowieckich firmach (mierzony wyposażeniem w system klasy ERP i CRM) oraz niewielki udział e-handlu w

³ Szablon programu operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013

handlu przedsiębiorstw. Diagnoza również wskazuje na konieczność rozwoju takich rozwiązań w usługach publicznych – edukacji, ochronie zdrowia a także funkcjonowaniu mazowieckich urzędów, oraz zwiększania zakresu usług świadczonych przez nie za pomocą technologii cyfrowych. Na podstawie problemów wskazanych w diagnozie znajduje uzasadnienie również konieczność wzmacniania zastosowania rozwiązań opartych na ICT w ramach e-gov, e-edukacji, e-zdrowia (PI 2.3.).

Diagnoza przedstawiona w podrozdziale dotyczącym energetyki została zweryfikowana w trakcie prac nad RPO WM. Sugestie ewaluatora dotyczyły m.in. uporządkowania źródeł energii, informacji na temat produkcji energii z OZE. Usunięto również informacje, które nie korespondowały z działaniami przewidzianymi do realizacji w ramach tego priorytetu, tzn. na temat możliwości oszczędności energii w sektorze napędów, sprzętu gospodarstwa domowego i oświetlenia mieszkań.

W osi priorytetowej 4 – *Gospodarka przyjazna społeczeństwu i środowisku* zidentyfikowano deficyty w opisie statystycznym, proponując sposoby ich uzupełnienia, w szczególności w odniesieniu do poziomu retencji naturalnej i sztucznej. W trakcie prac nad projektem RPO WM uzupełniono również braki w opisie zjawisk katastrofalnych, m.in. o dane dotyczące obszarów występowania suszy. Uwagi zgłoszone przez ewaluatora w trakcie prac zostały uwzględnione.

Diagnoza sytuacji odpowiadająca interwencji osi priorytetowej 5 – *Rozwój regionalnego systemu transportowego* trafnie przedstawia deficyty i wyzwania związane z infrastrukturą transportową Mazowsza, odpowiadającą tematycznie możliwościom wynikającym z linii demarkacyjnej. W trakcie oceny trafności i spójności diagnozy dyskutowano trzy problemy i wynikające z nich potrzeby, które nie znalazły odzwierciedlenia w planowanych interwencjach, a dotyczyły infrastruktury kolejowej. Ostatecznie jednak podjęto decyzję, by nie finansować tej infrastruktury na poziomie regionalnym.

Jednym ze zdiagnozowanych problemów jest niski stan bezpieczeństwa ruchu, zwłaszcza na terenie zabudowanym oraz na terenie dużego natężenia ruchu. Problem został wyczerpująco opisany w diagnozie. W oparciu o sugestie ewaluatora wprowadzono konkluzję, iż występuje potrzeba zmniejszenia natężenia ruchu na terenach zabudowanych poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miast.

Uzupełnione zostały informacje dotyczące dostępności ośrodków peryferyjnych, w oparciu o źródła wskazane przez ewaluatora. Analizowany problem związany jest z obecnym i planowanym rozwojem sieci dróg ekspresowych oraz autostrady A2 na terenie województwa, problemem jest przede wszystkim brak wystarczającej liczby dróg niższych kategorii, stanowiących ich uzupełnienie. Problemem jest również brak wystarczającej liczby sprawnych połączeń obwodowych o wysokiej przepustowości zarówno w Warszawie jak i w jej sąsiedztwie, a także w pozostałych miastach regionu, przy niewystarczającej liczbie skrzyżowań dwupoziomowych i bezkolizyjnych przejść dla pieszych. Kwestia ta została opisana w diagnozie.

Pozostałe kwestie dotyczyły:

- opisu niedostosowania sieci dróg, w szczególności wojewódzkich, do wymogów normatywnej nośności i do wielkości wzrastającego ruchu,
- informacji statystycznych związanych z ruchem tranzytowym i związanym z nim zakłóceniem ruchu na drogach niższego rzędu.

Ze względu na ograniczenia dotyczące objętości poszczególnych sekcji programu operacyjnego nie wszystkie zagadnienia mogły zostać wystarczająco rozbudowane. Odniesienia do transportu kolejowego zostały natomiast usunięte ze względu na rezygnację Zarządu Województwa z

finansowania infrastruktury kolejowej w ramach RPO WM i podjęcie decyzji o negocjacji wsparcia tego obszaru z poziomu krajowego.

Problemy rynku pracy i wynikające z nich potrzeby, na które odpowiedzią są planowane interwencje osi 6 – *Rozwój rynku pracy*, zostały przedstawione w diagnozie w sposób trafny, spójny, wyczerpujący i w oparciu o aktualne dane i trendy społeczno-gospodarcze.

Podobnie też diagnoza sytuacji w obszarze włączenia społecznego, objętego działaniami w ramach osi priorytetowej 7 – *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*, została przedstawiona w sposób kompletny, spójny oraz umożliwiający bieżące monitorowanie wpływu interwencji na zmianę społeczno-gospodarczą w stosunku do roku bazowego. Wątpliwości budzą jednak źródła danych na temat zdiagnozowanych potrzeb i wyzwań w obszarze działań objętym Priorytetem 9.7. – materiały wewnętrzne MCPS lub informacje sprawozdawcze Urzędu Marszałkowskiego. Nie ulega wątpliwości, iż w statystyce publicznej brakuje wiarygodnych danych dotyczących deficytu w sferze usług społecznych i zdrowotnych przewidzianych do realizacji w ramach tego Priorytetu Inwestycyjnego.

Diagnoza dotycząca kwestii objętych osią priorytetową 8 obejmuje najważniejsze problemy, które zostały opisane w trafny sposób.

Ewaluator rekomendował wprowadzenie uzupełnień w rozdziale 1.4 – Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych, co zostało uwzględnione przez Instytucję Zarządzającą poprzez odpowiednie odniesienia do diagnozy społeczno-gospodarczej.

II.3 Spójność zewnętrzna

Strategia Europa 2020, Umowa Partnerstwa oraz Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 są podstawowymi dokumentami dla programowania środków pomocowych UE w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Szczegółowe rekomendacje dotyczące zmian prowadzących do zwiększenia stopnia spójności ze strategią Europa 2020, z WRS oraz Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego były przekazywane Instytucji Zarządzającej w trakcie prac, zgodnie z założeniami współpracy w modelu partycypacyjnym, więc na obecnym etapie ewaluatorzy nie widzą potrzeby precyzowania dalszych rekomendacji – w projekcie RPO WM zapewniono wysoką spójność z regionalnymi, krajowymi i europejskimi dokumentami strategicznymi. Poniżej podsumowane zostały wyniki oceny spójności z tymi dokumentami.

II.3.1 Ocena wpływu na realizację strategii Europa 2020

Oceniany projekt RPO WM jest spójny ze strategią Europa 2020. W trakcie prac nad projektem RPO WM ewaluator zaproponował wprowadzenie drobnych uzupełnień, w szczególności odniesień do projektów przewodnich (flagowych) wymienionych w Strategii ‘Europa 2020’.

Pierwsza oś priorytetowa RPO WM jest spójna z wszystkimi trzema celami Strategii ‘Europa 2020’, a więc rozwojem inteligentnym, zrównoważonym i sprzyjającym włączeniu społecznemu. Cel rozwoju inteligentnego w RPO WM jest przede wszystkim zgodny z działaniami projektu flagowego UE ‘Unia innowacji’, zwłaszcza w zakresie wsparcia inteligentnych specjalizacji na Mazowszu. W ramach rozwoju zrównoważonego oś 1 RPO WM jest zgodna z projektem ‘Polityki przemysłowej w erze globalizacji’, zwłaszcza w zakresie wsparcia dla instytucji otoczenia biznesu i umiędzynarodowienia

działalności przedsiębiorstw na Mazowszu. Natomiast cel rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu wydaje się być zgodny z ‘Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia’, a więc przede wszystkim z podniesieniem jakości kadr, a mniej edukacją dotyczącą problemu osób przedwcześnie kończących naukę szkolną. W trakcie prac ewaluator rekomendował:

- wprowadzenie zapisów dotyczących inteligentnych specjalizacji,
- wzmocnienie odniesień do wspierania nowych przedsiębiorstw,
- rozszerzenie opisu działań promujących przedsiębiorczość w oparciu o inkubatory przedsiębiorczości,

co zostało uzupełnione w kolejnej wersji projektu RPO WM.

Druga oś priorytetowa RPO WM jest spójna z pierwszym celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem inteligentnym i jego projektem przewodnim ‘Europejska agenda cyfrowa’.

Trzecia oś priorytetowa RPO WM jest spójna z drugim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem zrównoważonym i jego projektami przewodnimi ‘Europa efektywnie korzystająca z zasobów’ oraz ‘Polityka przemysłowa w erze globalizacji’ (np. przez wspieranie efektywności energetycznej małych i średnich przedsiębiorstw).

Czwarta oś priorytetowa RPO WM jest spójna z drugim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem zrównoważonym i jego projektem przewodnim ‘Europa efektywnie korzystająca z zasobów’. Również zapobieganie katastrofom naturalnym wydaje się być spójne z tym projektem flagowym. Ponadto, omawiana oś priorytetowa jest zgodna z trzecim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem sprzyjającym włączaniu społecznemu i jej projektem przewodnim ‘Europejskim programem walki z ubóstwem’ (w zakresie inwestycji w infrastrukturę zdrowotną i społeczną).

Piąta oś priorytetowa RPO WM jest spójna z drugim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem zrównoważonym i jego projektem przewodnim ‘Europa efektywnie korzystająca z zasobów’ (w zakresie poprawy regionalnej sieci komunikacyjnej i jej powiązań z TEN-T).

Szоста oś priorytetowa RPO WM jest spójna ze wszystkimi trzema celami Strategii ‘Europa 2020’, a więc rozwojem inteligentnym, zrównoważonym i sprzyjającym włączeniu społecznemu. W ramach RPO WM rozwój inteligentny dotyczy zwłaszcza projektu przewodniego UE ‘Młodzież w drodze’ (w zakresie zdobycia doświadczeń zawodowych i mobilności na rynku pracy). Z kolei w ramach rozwoju zrównoważonego oceniany projekt RPO WM jest zgodny z projektem ‘Polityka przemysłowa w erze globalizacji’ (m.in. w zakresie wsparcia procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie). Natomiast w odniesieniu do celu UE ‘rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu’ najbardziej adekwatny w RPO WM wydaje się być ‘Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia’ (np. w zakresie kreowania nowych miejsc pracy) oraz projekt flagowy UE ‘Europejski program walki z ubóstwem’ (w zakresie wsparcia aktywności zawodowej, zwłaszcza osób starszych).

Siódma oś priorytetowa RPO WM jest spójna z trzecim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu i jego projektem przewodnim ‘Europejskim programem walki z ubóstwem’.

Ósma oś priorytetowa RPO WM jest spójna z pierwszym celem Strategii ‘Europa 2020’ rozwój inteligentny i jego projektem przewodnim ‘Młodzież w drodze’, jak również z trzecim celem Strategii ‘Europa 2020’, tj. rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu i jego dwoma projektami przewodnimi tzn. ‘Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia’ oraz ‘Europejskim programem walki z ubóstwem’.

II.3.2 Ocena zgodności z WRS i Umową partnerstwa

Wspólne Ramy Strategiczne (WRS) są ważnym dokumentem programowania środków pomocowych UE, w tym również planowania europejskiej polityki spójności w okresie 2014-2020. W opinii ewaluatorów projekt RPO WM 2014-2020 jest spójny ze Wspólnymi Ramami Strategicznymi. Pierwsza oś priorytetowa RPO WM jest spójna z pierwszym, trzecim i ósmym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Zgodność z ósmym celem WRS dotyczy wsparcia rozwoju firm w oparciu o inkubatory przedsiębiorczości. Druga oś priorytetowa RPO WM jest w pełni spójna z drugim celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych.

Trzecia oś priorytetowa RPO WM jest spójna z czwartym i szóstym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Zgodność z szóstym celem jest osiągana przez proponowane w tej osi zmiany w organizacji transportu miejskiego, co pozytywnie wpływa na ograniczanie zanieczyszczeń powietrza. Omawiana oś priorytetowa jest też spójna z siódmym celem tematycznym w związku z rozwojem transportu publicznego oraz ścieżek rowerowych i ruchu pieszych.

Czwarta oś priorytetowa RPO WM jest spójna z piątym, szóstym i dziewiątym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Piąta oś priorytetowa RPO WM jest spójna z siódmym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Szósta oś priorytetowa RPO WM jest spójna z ósmym i dziewiątym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Z dziewiątym celem WRS jest zwłaszcza zgodne wsparcie dla rozwoju usług zdrowotnych wymienione w omawianej osi. Siódma oś priorytetowa RPO WM jest spójna z dziewiątym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych. Ósma oś priorytetowa RPO WM jest spójna z dziesiątym celem tematycznym Wspólnych Ram Strategicznych.

Umowa Partnerstwa jest ważnym dokumentem, z którym powinna być zgodna treść programów operacyjnych realizujących politykę spójności UE. Ponieważ w chwili oceny projektu programu operacyjnego Umowa Partnerstwa nie była jeszcze gotowa, dalsze rozważania zostały oparte na stanowisku Komisji Europejskiej w tym zakresie. Uważamy bowiem, że będzie ono miało zasadnicze znaczenie dla ostatecznego kształtu Umowy Partnerstwa przygotowanej na lata 2014-2020.

Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020 przedstawia cztery priorytety w zakresie finansowania i powiązane z nimi cele tematyczne. Projekt RPO WM jest spójny z priorytetami finansowymi przedstawionymi w stanowisku Komisji.

Pierwszy priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Nowoczesna infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, jest spójny z osią priorytetową drugą, trzecią i piątą RPO WM. Działania wymienione w projekcie RPO WM są w pełni zgodne ze Stanowiskiem Komisji, a elementy pierwszego priorytetu tego Stanowiska nie wymienione w RPO WM zostały pominięte ze względu na przyjętą linię demarkacyjną. Drugi priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Otoczenie biznesu sprzyjające inwestycjom, jest spójny z pierwszą, drugą i szóstą osią priorytetową RPO WM. Trzeci priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Zwiększanie współczynnika aktywności zawodowej poprzez poprawę polityki w dziedzinie zatrudnienia, włączenia społecznego i edukacji - jest w pełni spójny z szóstą, siódmą i ósmą osią priorytetową RPO WM. Czwarty priorytet Komisji w zakresie finansowania tj. Gospodarka przyjazna dla środowiska i zasobooszczędna - jest w pełni spójny z trzecią i czwartą osią priorytetową RPO WM.

II.3.3 Ocena spójności z celami strategii krajowych i regionalnych

Najważniejsze obszary oddziaływania Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego to konkurencyjność, spójność i sprawność państwa/rządzenia. Analiza obszarów interwencji RPO WM, przeprowadzona na etapie opracowywania projektu programu wskazała na kilka niespójności z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego (KSRR). Dotyczyły one:

- powiązań celu głównego programu z celami osi priorytetowych i wyborem celów tematycznych,
- wypełnienia przez RPO WM 2014-2020 zaleceń KSRR w odniesieniu do koncentracji tematycznej i geograficznej,
- mobilności przestrzennej w kontekście efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego,
- wkładu RPO WM w rozwój efektywnej sieci transportowej służącej rozprzestrzenianiu się impulsów rozwojowych,
- braku problematyki wiejskiej w opisie priorytetów.

W trakcie prac nad projektem RPO rekomendacje ewaluatorów dotyczące uwzględnienia wymienionych elementów zostały uwzględnione.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju w dużej mierze sprowadza się do modelu terytorialnego równoważenia rozwoju, tj. położenia nacisku na stymulowanie rozwoju biegunów wzrostu (aglomeracje i duże ośrodki miejskie) i jednoczesnym budowaniu kanałów dyfuzji – mechanizmów służących rozprzestrzenianiu się impulsów rozwojowych z ośrodków miejskich na obszary peryferyjne, a także kreowaniu potencjału absorpcji tychże impulsów na terenach wymagających modernizacji; całość uzupełniona stymulowaniem rozwoju opartego na zasobach endogenicznych obszarów peryferyjnych. Wobec powyższego celem polityki planowania przestrzennego kraju staje się: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie” (KPZK, s. 68).

Następnie autorzy KPZK przedstawiają sześć, wzajemnie się uzupełniających, celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, a więc (1) podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich; (2) poprawę spójności wewnętrznej; (3) poprawę dostępności terytorialnej kraju; (4) ochronę środowiska i krajobrazu; (5) bezpieczeństwo energetyczne i obronność; (6) przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego. Każdy z tych celów ma służyć realizacji określonego powyżej modelu rozwoju. Oceniając spójność RPO WM z KPZK sprawdzono, na ile obecna w nim jest logika interwencji z KPZK (polaryzacja – dyfuzja – absorpcja – potencjały endogeniczne), która prowadzi również do następującej konstatacji: „Obszary miejskie i obszary wiejskie są więc postrzegane jako elementy dynamicznego układu dopełniające się nawzajem i stanowiące integralną całość społeczno-gospodarczą i przestrzenną” (KPZK, s. 8).

RPO WM w dużej mierze właściwie implementuje model rozwoju przewidziany przez KPZK. W KPZK kładzie się nacisk na budowanie powiązań pomiędzy wsią a miastem (zob. s. 8) – co w województwie mazowieckim ma szczególnie duże znaczenie. Problemem są obszary wiejskie położone z dala od stolicy i zarazem nie wchodzące do stref oddziaływania ośrodków subregionalnych; zwykle są to również tereny o niskiej stopie zatrudnienia i cechujące się generalnie niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. W tym kontekście trzeba wyraźnie zaznaczyć, że przełamanie dotyczących ich barier rozwojowych, choć może być istotnie

wspomagane przez RPO WM, to „siłami” samego programu nie jest możliwe do zrealizowania – konieczne jest współdziałanie różnych instytucji, a przede wszystkim zaangażowania różnych strumieni funduszy UE, w tym WPR.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 wyraźnie stwierdza, iż podstawą do wyznaczenia obszarów wsparcia w RPO i kluczowym dokumentem dla jego programowania jest projekt Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Inteligentne Mazowsze (SRWM). Działania opisane w Strategii mają doprowadzić do realizacji zawartej tam wizji, brzmiącej: „Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców”. Celem głównym analizowanego dokumentu jest zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim, wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy (OMW) w Europie. Cel ten jest możliwy do osiągnięcia poprzez realizację działań priorytetowego celu strategicznego (tj. Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średnio zaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym), wzmacnianego działaniami podporządkowanymi trzem celom strategicznym (tj. 1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii 2. Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego 3. Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki) oraz dwóm ramowym celom strategicznym (tj. 1. Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska 2. Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia).

Poniżej oceniamy spójność RPO WM 2014 - 2020 ze Strategią przez pryzmat stopnia realizacji przez program operacyjny jej trzech celów strategicznych oraz dwóch ramowych celów strategicznych.

Cele strategiczne

1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii

Projekt RPO WM 2014 – 2020 jest spójny z analizowanym celem strategicznym. Działania wpisujące się w jego realizację zostały uwzględnione przede wszystkim w ramach OP 1 i OP 2, ale również – w mniejszym stopniu – OP 6 i OP 8. Obejmują one zarówno bezpośrednie wspieranie samych przedsiębiorstw (głównie z sektora MŚP) oraz rozwój i transfer nowych technologii, jak również pośrednie oddziaływanie poprzez kreowanie kadr o wiedzy i kompetencjach stosownych do realizacji omawianego zadania.

2. Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego

Projekt RPO WM 2014 - 2020 jest również spójny z drugim analizowanym celem strategicznym. Poprawie dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowaniu ładu przestrzennego poświęcone są dwa cele szczegółowe RPO: „Rewitalizacja przestrzeni miejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych” w ramach OP 4 oraz „Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej” w ramach OP 5. Powyższe cele wpisują się w założenia 2 Celu strategicznego.

3. Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki

Wreszcie, projekt RPO WM 2014 - 2020 jest spójny z ostatnim omawianym celem strategicznym. Działania, mające służyć poprawie jakości życia oraz wykorzystaniu kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki, zostały ujęte w OP 4, OP 6, OP 7 i OP 8. Obejmują one zarówno wspieranie niezbędnej infrastruktury, jak i rozwój wymaganych kompetencji, zdobywanie kwalifikacji, czy wreszcie dofinansowanie prowadzonej działalności wpisującej się w analizowany cel strategiczny.

Ramowe cele strategiczne

1. Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowisk

Cel ten znajduje odzwierciedlenie w RPO WM 2014 – 2020 – w ramach OP 4 postuluje się zwiększenie udziału niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych, źródeł energii w ogólnej produkcji energii, co wobec dominujących obecnie źródeł konwencjonalnych, warunkuje przyszłą dywersyfikację.

2. Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia

Ze względu na zbyt niskie środki, które po dokonaniu alokacji na obszary priorytetowe pozostały na realizację CT 5 – 10 z EFRR, wyżej wymienione obszary zostały pominięte w projekcie RPO WM. Jest to uzasadnione, ponieważ rozdrobnienie środków nie pozwoliłoby na osiągnięcie dostrzegalnych efektów. W wyniku analiz prowadzonych wspólnie z ewaluatorem oceniono, że cel strategiczny, jakim jest wykorzystanie kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia, powinien być finansowany poza RPO WM.

II.3.4 Ocena stanu spełnienia warunkowości ex-ante

W RPO WM dokonano identyfikacji tematycznych warunków ex ante dla programu, za których spełnienie współodpowiedzialne są samorządy regionalne (określenie RSI, przedstawienie planów gospodarki odpadami oraz planów inwestycyjnych w sektorze transportu). Dokonano oceny ich spełnienia w tabeli nr 24. Dla stwierdzonych tematycznych warunków, które nie zostały zrealizowane na poziomie regionalnym nie wprowadzono opisu działań zmierzających do spełnienia warunków ex ante, wykazu instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogramu. Opis ten powinien zostać wprowadzony do tabeli nr 26.

Rekomenduje się dokonanie opisu działań do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex ante w tabeli nr 26, której wzór określony został w *Szablonie programu operacyjnego 2014-2020*. Sekcja RPO dotycząca wypełnienia tematycznych ex-ante powinna zostać uzupełniona w oparciu o jednolity wkład przygotowany przez MRR.

W RPO WM brak jest opisu spełnienia ogólnych warunków ex ante. Zgodnie z zapisami Szablону programu operacyjnego 2014-2020, ze względu na szeroki zakres tematyczny regionalnych programów, konieczne będzie odwołanie się do wszystkich ogólnych i większości tematycznych warunków ex-ante, w oparciu o samoocenę zawartą w UP (mimo, że odpowiedzialność za spełnienie większości warunków ponosi poziom centralny).

Rekomenduje się dokonanie opisu spełnienia warunków ogólnych ex ante w formie tabeli nr 24: *Wykaz warunków ex ante obowiązujących program oraz ocena ich spełnienia*, której wzór został określony w *Szablonie programu operacyjnego 2014-2020*, a następnie zgodnie z samooceną Tabeli 25: *Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków ex ante*. Warunki ogólne wypełniane będą z poziomu krajowego – zgodnie z deklaracją MRR wszystkie PO otrzymają z MRR jednakowy wkład do tej sekcji. Sekcja RPO dotycząca wypełnienia warunków ogólnych ex ante zostanie uzupełniona w oparciu o jednolity wkład przygotowany przez MRR⁴.

II.4 Logika interwencji i spójność wewnętrzna

W tej części raportu odnosimy się głównie do kwestii ujętych w drugim głównym pytaniu badawczym. Logika interwencji została odtworzona w załączniku nr 6.

II.4.1 Ocena logiki interwencji programu

Zaplanowane w ramach Priorytetów Inwestycyjnych działania dotyczące realizacji Celu Tematycznego 1 „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz Celu Tematycznego 3 „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” można uznać za spójne, logicznie ułożone oraz takie, które w długiej perspektywie czasowej powinny przełożyć się na mierzalne efekty w postaci wzrostu innowacyjności województwa mazowieckiego. W ramach Osi Priorytetowej 1 RPO WM – *Innowacyjność i przedsiębiorczość* zdefiniowano pięć priorytetów inwestycyjnych (1.1, 1.2, 3.1, 3.2 oraz 3.4), które jednocześnie stanowią prawidłowe odniesienie do Celów Tematycznych (CT) 1 i 3.

Realizację założeń Celów Tematycznych 1 i 3 można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych celów zapisanych RPO WM, gdyż efektywnie wykorzystane zaplecze naukowo-badawcze oraz związane z nimi powstające innowacje, wysoki poziom współpracy na linii „administracja-nauka-biznes” oraz wysoki poziom internacjonalizacji działalności gospodarczej, są warunkiem koniecznym do podniesienia konkurencyjności regionu, czy też wdrożenia nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. O istnieniu przytoczonych zależności między nakładami na badania i rozwój, a wzrostem innowacyjności, oraz – między poziomem innowacyjności a międzynarodową konkurencyjnością, świadczą wyniki licznych badań empirycznych, prowadzonych zarówno w odniesieniu do poziomu mikro jak i makroekonomicznego [raporty World Economic Forum 2010, 2011, 2012]. Zakres oraz charakter działań zapisanych w RPO WM 2014-2020 i mieszczących się w ramach Osi Priorytetowej 1 – *Innowacyjność i przedsiębiorczość*, są podyktowane przede wszystkim zdiagnozowanymi problemami, z jakimi boryka się Mazowsze. Problemy te stanowią istotne bariery uniemożliwiające efektywną budowę (wzrost) innowacyjności regionu.

Uważamy, że główne problemy związane z Celem Tematycznym 1, zostały zidentyfikowane prawidłowo. Ewaluator sugerował pewne zmiany we wskaźnikach (1 modyfikację dotyczącą wskaźnika rezultatu strategicznego, 4 dotyczące wskaźników rezultatu bezpośredniego oraz 1 dotyczącą wskaźnika produktu), wraz z uzasadnieniem proponowanych zmian. Zostały one przekazane w odrębnym dokumencie. Końcowymi efektami prowadzonych działań inwestycyjnych jest wypracowanie 3 wskaźników rezultatu bezpośredniego. Są nimi wskaźniki rezultatu osi 1:

⁴ Por. Szablon programu operacyjnego 2014-2020, MRR, wrzesień 2013, str. 44.

Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań oraz nowy wskaźnik rezultatu bezpośredniego zaproponowany przez ewaluatorów, tj.: Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury.

Uważamy, że dodanie wskaźnika rezultatu bezpośredniego *Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury B+R* [szt.], stworzy możliwość bardziej kompleksowej oceny działań w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.1, oraz pozwoli na kwantyfikację efektów działań mających na celu zwiększenie liczby projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu. Uważamy, że wskazanie na liczbę projektów realizowanych dzięki wspartej infrastrukturze B+R, pozwoli dodatkowo na ocenę działań zmierzających do rozwoju współpracy ośrodków naukowych oraz przedsiębiorstw, co stanowi również podstawę do realizacji Priorytetu Inwestycyjnego 3.4, gdzie celem jest rozwój powiązań między przedsiębiorstwami a ośrodkami B+R. Wskaźnik *Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury B+R* [szt.] znajduje się w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój, oraz związanymi z nim projektami realizowanymi w ramach Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej. Dodatkowo wskaźnik ten stanowi odniesienie do *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Inteligentne Mazowsze*, gdzie wskazuje się na konieczność ukształtowania sektora nauki, jako zaplecza innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki, jak również istotność transferu wiedzy i innowacji między jednostkami.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 3, zostały zidentyfikowane prawidłowo. Ewaluator sugerował korektę założonych do osiągnięcia wskaźników rezultatu bezpośredniego wraz z uzasadnieniem proponowanych zmian. Ze względu na to, że w ramach priorytetu planowane jest wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności oraz tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, to zaproponowano powiązane z tymi działaniami wskaźniki rezultatu bezpośredniego oraz rezultatu strategicznego, gdyż wskaźnik *Przedsiębiorstw, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej* nie był powiązany ze wszystkimi działaniami. Jako, że efektem prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.1. ma być wzrost zatrudnienia, proponujemy wprowadzenie w dokumentach niższego rzędu wskaźnika zatrudnienia⁵. Bezpośrednie rezultaty powinny obrazować z nowe inwestycje oraz wprowadzone innowacje. Sugerowana logika interwencji została szczegółowo omówiona w załączniku nr 5.

W ramach zidentyfikowanego Problemu 4, sformułowano 4 podstawowe działania inwestycyjne mieszczące się w ramach OP 1. Są nimi: (1) Wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu, (2) Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów, (3) Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych, (4) Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R. Działania te są logicznie spójne, są zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnoszą się do Celu Tematycznego 3 „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 – *Innowacyjność i przedsiębiorczość* i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich efektywnej realizacji.

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2, jest wypracowanie rekomendowanego przez nas wskaźnika rezultatu bezpośredniego: *Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie*

⁵ Wskaźniki rezultatu bezpośredniego nie muszą być prezentowane w programie operacyjnym.

internacjonalizacji [szt.]. Proponowany wskaźnik rezultatu bezpośredniego odpowiada wskaźnikowi *Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno – promocyjnych o charakterze międzynarodowym oraz Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności* [szt.]. Należy założyć, iż rozwinięcie systemowego wsparcia dla przedsiębiorstw w zakresie procesu ich internacjonalizacji, przyczyni się do zwiększenia aktywności wspieranych firm w zakresie rozwijania współpracy z przedsiębiorstwami zagranicznymi. Można więc uznać, że liczba zagranicznych kontraktów handlowych, które podpisały przedsiębiorstwa objęte wsparciem, stanowi mierzalny efekt działań zapisanych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2.

Z kolei w zakresie Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. efektem wymiernym prowadzonych działań będzie osiągnięcie rekomendowanego przez nas wskaźnika produktu: *Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – ośrodki przedsiębiorczości* [szt.]. Taki produkt będzie stanowić mierzalną weryfikację prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. Ten wskaźnik produktu nie był wykorzystany w RPO WM 2014-2020, natomiast uważamy za zasadne ujęcie go w końcowej wersji RPO WM na lata 2014-2020. Końcowymi efektami prowadzonych działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4, jest wypracowanie 1 wskaźnika rezultatu bezpośredniego. Jest nim: *Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu* [szt.] – wskaźnik rezultatu zapisany w RPO WM 2014-2020.

Należy tutaj nadmienić, że w ostatnich latach sektor instytucji otoczenia biznesu rozwija się bardzo dynamicznie. W roku 2000 tworzyło go 266 podmiotów, w 2004 r. było to już 517 instytucji, w 2007 r. – 694, w 2009 r. – 717, a w roku 2012 – 821 [dane wg K.B. Matusiak, 2010] zaś rozwój instytucji otoczenia biznesu był możliwy głównie dzięki wsparciu środków Unii Europejskiej (2004-2013), które zostały przeznaczone na tworzenie i rozwój IOB, a także na finansowanie ich działalności [PARP 2012].

W ramach oceny logiki interwencji Osi Priorytetowej 3 – *Przejście na gospodarkę niskoemisyjną*, proponowano uzupełnienie wskaźników rezultatu bezpośredniego o kolejne mierniki. Biorąc pod uwagę przyjęte w ramach programu cele, tj. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, ewaluator proponował powiązanie wskaźników rezultatu bezpośredniego z docelowymi odbiorcami wyników. W rekomendowanym projekcie logiki interwencji zaproponowano dwa wskaźniki ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych:

dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej,
szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych,

argumentując, że strategiczne efekty podjętej interwencji będą najlepiej mierzalne w postaci „zużycia energii pierwotnej”, „udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto w %” oraz „emisji gazów cieplarnianych” ponieważ dostarczy to informacji na temat faktycznego stanu modernizacji źródeł wytwórczych i sieci przesyłowych. Wskaźniki zostały uwzględnione.

Ewaluator wskazał również mierniki odzwierciedlające faktyczny wpływ udzielonego wsparcia na pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej:⁶

Spadek zużycia energii elektrycznej/ciepłej przez wsparte przedsiębiorstwa,
Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych.

⁶ *Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku*. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.

Wskaźniki zostały przyjętego wykorzystania w dokumentach niższego, ponieważ wskaźniki rezultatu bezpośredniego nie muszą być prezentowane w programie operacyjnym.

Główne problemy związane z Celem Tematycznym 2 oraz Celami Tematycznymi objętymi interwencjami Osi Priorytetowej 4 – *Gospodarka przyjazna społeczeństwu i środowisku* zostały zidentyfikowane prawidłowo. Co ważne, stwierdza się zasadność wybranych działań w ramach PI, wyszczególnionych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu, których osiągnięcia należy się spodziewać.

Ocena ex-ante logiki interwencji Osi Priorytetowej 5 – *Rozwój regionalnego systemu transportowego* – wskazuje na związek przyczynowo-skutkowy, podparty rzetelnymi podstawami teoretycznymi i empirycznymi w sekwencji większości planowanych typów operacji. Należy jednak nadmienić, że zwiększenie atrakcyjności regionów sąsiadujących z Mazowszem na linii wschód - zachód może pociągnąć za sobą negatywny wpływ na wskaźnik dostępności potencjałowej regionu w transporcie drogowym. Należy spodziewać się wzrostu masy towarowej i pasażerskiej w ruchu tranzytowym województwa. Wskazany czynnik ryzyka nie podważa zasadności realizacji planowanych inwestycji. Może jednak wpłynąć na zasadność kierunku planowanych interwencji w trybie pozakonkursowym.

Dalsza koncentracja migracji w obszarze OMW jest czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę przy doborze optymalnych inwestycji. Kierunek ruchu masy pasażerskiej w określonych interwałach czasowych pociąga za sobą priorytetyzację inwestycji drogowych wokół Warszawy. W wyniku uwagi ewaluatora kwestie te zostały uwzględnione w projekcie RPO WM.

Logika interwencji realizowana w Osi Priorytetowej 6 – *Rozwój rynku pracy* – jest prawidłowa, oparta na rzetelnych podstawach teoretycznych i empirycznych. Należy podkreślić, iż na wartość wskaźnika rezultatu związanego z bezpośrednią zatrudnialnością osób objętych wsparciem, istotny wpływ będzie miał czynnik ryzyka, jakim jest niesynchronizowanie działań krajowych POWER w zakresie podnoszenia poziomu i jakości działań służb zatrudnienia z harmonogramem wdrażania interwencji RPO WM 2014-2020 oraz czynnik ryzyka, jakim jest niższa od zakładanej dynamika rynku pracy. Ten ostatni czynnik ryzyka może też wpłynąć negatywnie na wartość docelową wskaźnika rezultatu długoterminowego. Silniejsze niż przewidywane spowolnienie gospodarcze tworzące dekonstrukcję dla sektora mikroprzedsiębiorstw może być istotnym czynnikiem ryzyka osiągnięcia zakładanej wartości docelowej wskaźnika rezultatu długoterminowego dotyczącego przeżywalności wspartych nowoutworzonych mikroprzedsiębiorstw.

Biorąc pod uwagę logikę interwencji Osi Priorytetowej 7 – *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*, należy stwierdzić zasadność wybranych działań w ramach PI 9.4., 9.8., 9.9., wyszczególnionych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu, których osiągnięcia należy się spodziewać. Logika interwencji oparta jest na rzetelnych podstawach teoretycznych i empirycznych. Przyjęte wskaźniki produktu, rezultatu bezpośredniego oraz rezultatu odroczonego mierzą efekty zaplanowanych działań. Zaleca się jednak uzupełnienie wskaźników rezultatu bezpośredniego i długoterminowego w PI 9.7., na późniejszym etapie prac, w przypadku zaproponowania odpowiednich wskaźników w WLWK. Typ interwencji zapewniający większą dostępność osób zagrożonych wykluczeniem do poradni specjalistycznych oraz obejmujący rozwój usług świadczonych w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka zagrożonego niepełnosprawnością i jego rodzin nie posiada – w obecnym kształcie Programu – miernika efektów wykraczającego poza wskaźniki produktu. Powinno to zostać uzupełnione na kolejnym etapie prac, po uzupełnieniu WLWK o adekwatne wskaźniki.

Logika interwencji realizowana w Osi Priorytetowej 8 – *Edukacja dla rozwoju regionu* – jest

prawidłowa, oparta na rzetelnych podstawach teoretycznych i empirycznych. W ramach analizowanej Osi zdefiniowano dwa główne Priorytety Inwestycyjne – 10.1. *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego* i 10.3. – *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami*, które stanowią prawidłowe odniesienie do CT 10, oraz dwóch głównych problemów w tym obszarze zidentyfikowanych na Mazowszu, tj.: wewnątrzregionalnego zróżnicowania dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz kształcenia ogólnego oraz niedopasowania oferty kształcenia do regionalnego rynku pracy.

Realizację CT 10 można uznać za szczególnie ważną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych celów zapisanych w RPO WM 2014-2020, gdyż edukacja na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i średnim generuje kadry gwarantujące w przyszłości wysoki poziom badań naukowych oraz związanych z nimi powstających innowacji. Tymczasem, jak zostało to wielokrotnie podkreślane, jest to warunkiem koniecznym do np. podniesienia konkurencyjności regionu czy też wdrożenia nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Rola edukacji dla rozwoju gospodarczego jest niepomiaralna. Po pierwsze, zwiększa ona produktywność pracowników. Po drugie, umożliwia uczestnictwo w międzynarodowym obiegu wiedzy i nowoczesnych technologii [por. np. Vandenbussche, Aghion, Meghir 1992]. Po trzecie wreszcie, stwarza klimat odpowiedni do prowadzenia innowacyjnych badań.

W obrębie PI 10.3. zauważono brak przełożenia niektórych interwencji na wskaźniki produktu. Może to zostać uzupełnione na kolejnym etapie prac, po uzupełnieniu WLWK o odpowiednie wskaźniki.

Należy podkreślić, iż na wartość wskaźnika rezultatu strategicznego wpływa czynnik ryzyka, jakim jest niesynchronizowanie działań krajowych POWER z harmonogramem wdrażania interwencji RPO WM 2014-2020 oraz czynnik ryzyka, jakim mogłaby się okazać postępująca migracja ludzi młodych oraz osób znajdujących się w trudnej sytuacji zawodowej (czyli potencjalnych uczestników LLL).

II.4.2 Ocena alternatywnych sposobów osiągania celów

Analiza osi priorytetowych odnoszących się do celów tematycznych 1-4 wskazuje na brak możliwości sformułowania alternatywnego scenariusza osiągnięcia efektów odpowiadających na potrzeby i wyzwania wskazane w diagnozie. Stwierdzono, iż zakres priorytetów inwestycyjnych planowanych do realizacji jest kompletny w stosunku do możliwości płynących z linii demarkacyjnej. W przypadku osi 3 można natomiast zastanowić się nad potrzebą finansowania kolektorów słonecznych, biorąc pod uwagę, że koszt wytworzenia mocy produkcyjnej 1 MW jest trzykrotnie wyższy niż w przypadku innych źródeł – np. biomasy, biogazu.

Rozpatrując alternatywne sposoby dojścia do celów Osi Priorytetowej 4 – *Gospodarka przyjazna społeczeństwu i środowisku* – dobór PI wydaje się uzasadniony. Należy pozytywnie ocenić wskazanie priorytetu małej retencji na terenach wiejskich, co związane jest z planowanym ograniczeniem środków finansowych dostępnych w przyszłej perspektywie tzw. działania

samorządowe PROW (zgodnie z PROW 2014-2020, projekt 26 lipca 2013). W trakcie prac w modelu partycypacyjnym, ewaluator wskazał typy interwencji, które z uwagi na rozdrobnienie alokacji, niską wysokość docelową wskaźników, niegenerującą zmiany społeczno-gospodarczej należy rozważyć do usunięcia oraz takie, w których należy rozważyć zwiększenie alokacji. Rekomendowano rezygnację z następujących PI: *Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowych* (PI 6.2) oraz *Inwestycje w infrastrukturę ekonomii społecznej, w tym w szczególności związaną z organizowaniem miejsc pracy dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym* (PI 9.1). Natomiast rekomendowano zwiększenie alokacji na projekty dotyczące budowy i rozbudowy obiektów małej retencji (PI 5.2), argumentując, że potrzeby wyznaczone w Programie Małej Retencji dla Województwa Mazowieckiego (PMR WM) wielokrotnie przekraczają zakładaną alokację, a większość zadań tam wskazanych będzie realizowanych na terenie tylko jednego województwa, zatem nie będą mogły być realizowane w ramach PO IiŚ, co pozwoliłoby na zrealizowanie jedynie niewielkiej części zadań zapisanych w PMR WM. W wyniku tych rekomendacji dokonano koncentracji tematycznej w osi 4, w tym zwiększono alokację w PI 5.2 (mała retencja i melioracje wodne) do 50 mln EUR. Ewaluator zaproponował przesunięcie środków z PI 6.2 przeznaczonych na budowę, rozbudowę i modernizację sieci wodociągowych wraz z urządzeniami uzdatniania wody na PI 5.2, argumentując, że zagrożeniem dla wdrożenia tego typu interwencji będzie brak Master Planu dorzecza Wisły (przetarg został ogłoszony przez KZGW w sierpniu 2013 r.). Termin zakończenia prac określony został na 15 lipca 2014 r. Brak tego dokumentu skutkować może odsunięciem w czasie realizacji inwestycji w tym obszarze. Biorąc pod uwagę tę rekomendację, zmniejszono alokację do 6 mln EUR w PI 6.2 ; zdecydowano również, że rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowych będzie realizowana tylko w przypadku, gdzie będzie zapewniona gospodarka ściekowa.

W ramach PI 6.1 przewidziano szereg istotnych typów interwencji, m.in. organizację selektywnego zbierania odpadów obejmujących. Ewaluator rekomendował zwiększenie alokacji kosztem innych PI w ramach osi priorytetowej, ponieważ zakładana początkowo alokacja pozwoliłaby na sfinansowanie zaledwie 15-30 Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (przy planowanych ponad 300 punktach w województwie). Ewaluator argumentował, że koncentracja na tym zadaniu pozwoli na realizację zadań zapisanych w WPGO. Podobnie z typem interwencji: zamykanie i rekultywacja składowisk niespełniających wymagań ochrony środowiska. Koszt zamknięcia składowiska o powierzchni do 1 ha wynosi ok. 1,3 -1,4 mln zł. Dla składowisk o powierzchni od 1 do 3 ha cena wzrasta do ok. 1,4 – 1,5 mln zł. Zakładana alokacja pozwoliłaby na sfinansowanie rekultywacji ok. 15-25 składowisk. Potrzeby w tym zakresie są 2-3-krotnie wyższe. Podobnie, rekomendowano zwiększenie alokacji na rozbudowę i modernizację zakładów zagospodarowania odpadami w celu spełnienia przez nie standardów regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz instalacji zastępczych w celu spełnienia przez nie standardów RIPOK, gdyż przy środkach założonych pierwotnie, możliwe byłoby zwiększenie mocy przerobowej instalacji MBP szacunkowo o 60.000-150.000 Mg, przy szacowanym w WPGO niedoborze w tym zakresie na poziomie blisko 850.000 Mg. Rekomendacja została uwzględniona na kolejnych etapach prac nad projektem RPO WM, dokonano koncentracji tematycznej w zakresie osi 4 – 80 mln EUR zostanie przeznaczone na działanie *rozbudowa i modernizacja regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz instalacji zastępczych w celu spełnienia przez nie standardów RIPOK*. Pozostałe typy działań zostały usunięte.

Ewaluator wskazał również na zbyt niskie środki przewidziane na inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb regionu oraz ze zidentyfikowanych deficytów na poziomie krajowym. W oparciu o tę rekomendację, w ramach PI 9.1 w osi priorytetowej 4, w 6. celu szczegółowym zwiększono alokację na ten typ operacji do 30 mln EUR i

zdecydowano, że wspierane będą tylko inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb regionu oraz ze zidentyfikowanych obszarów deficytowych na poziomie krajowym.

W przypadku Osi Priorytetowej 5 nie ma typów interwencji, niewymagających wsparcia w świetle diagnozy społeczno-ekonomicznej i dokumentów strategicznych województwa.

W ramach analizy wskazano zasadność zwiększania alokacji niektórych typów interwencji z uwagi na brak wsparcia na poziomie krajowym. W świetle wyników raportu IGiPZ PAN⁷ w województwie mazowieckim kluczowe staje się wzmocnienie inwestycji zwiększających dostępność Warszawy dla ośrodków peryferyjnych ze szczególnym uwzględnieniem powiatów znajdujących się w izochronie drogowej dłuższej niż 90 min. W oparciu o sugestie ze strony ewaluatora, zostały wprowadzone preferencje dla projektów realizujących ten cel.

Koncentracja inwestycji na linii wschód-zachód przyczyni się do zwiększenia przepustowości głównie dla tranzytowej masy towarowej. Przyjęcie tego priorytetu pociąga za sobą konieczność wsparcia obwodnic miast leżących na szlaku tranzytowym. Z kolei zwiększenie dostępności potencjałowej w kategoriach masy pasażerskiej stawia alternatywne wyzwania dotyczące kierunków interwencji drogowych, konsekwentnie wielobiegunowych wokół pierścienia OMW. Należy rozważyć, czy interwencje realizowane w województwie na szczeblu krajowym (drogi krajowe, autostrady, itp.) nie będą stanowiły wystarczającego warunku potencjałowej dostępności dla ruchu tranzytowego i czy nie warto rozważyć konsekwentnego zwiększania potencjalnej dostępności w kategoriach izochrony drogowej dla mieszkańców powiatów regionu. Wieloaspektowość wewnętrznej potencjałowej dostępności drogowej województwa pociąga za sobą konieczność rozważenia priorytetyzacji kierunku jej zwiększenia – czy w stronę ułatwienia tranzytu masy towarowej, czy też w stronę zwiększenia mobilności przestrzennej mieszkańców peryferyjnych powiatów regionu. Synergia tych dwóch kierunków byłaby możliwa przy celowym kierowaniu strumienia finansowego na wzmocnienie taboru i sieci kolejowej umożliwiającej szybsze połączenie powiatów peryferyjnych z OMW. Jednak zdecydowano, że infrastruktura kolejowa nie będzie finansowana w ramach RPO WM.

W ramach analizy osi 6 ewaluator rekomendował przesunięcia alokacji pomiędzy poszczególnymi PI w świetle zdiagnozowanych ryzyk. W szczególności, wskazano na ryzyka związane z realizacją PI 8.10 *Aktywne i zdrowe starzenie się* ze względu na niską trwałość programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych, na które kierowany był główny strumień pieniężny. Koncentracja alokacji na programach profilaktycznych i rehabilitacyjnych, których trwałość skończy się wraz z okresem programowania, w opinii ewaluatora nie jest rozwiązaniem efektywnym kosztowo. Rekomendowano zmniejszenie alokacji na ten Priorytet Inwestycyjny. W oparciu o tę rekomendację, w celu koncentracji interwencji, Instytucja Zarządzająca podjęła decyzję o rezygnacji z tego priorytetu inwestycyjnego i podjęcie decyzji o negocjacji wsparcia tego obszaru z poziomu krajowego.

Jednocześnie ewaluator wskazał, że w związku z kluczowym znaczeniem utrzymania zatrudnienia osób aktywnych zawodowo w sytuacji spowolnienia gospodarczego oraz w związku z potrzebą większej niż w obecnym okresie programowania kontroli efektu substytucji warto byłoby rozważyć zwiększenie alokacji na PI 8.9. Jednak ze względu na ograniczone środki nie jest możliwe zwiększenie alokacji na ten priorytet. IZ zwiększyła środki do wysokości zapewniającej drugą pozycję PI 8.9 w CT8, co zdaniem ewaluatora odpowiada realnym możliwościom programu.

⁷ Op cit

W przypadku Osi Priorytetowej 6 mamy do czynienia z niemal wyczerpującą listą planowanych interwencji, dopuszczonych do realizacji na poziomie regionu w ramach linii demarkacyjnej. Można jednak, w świetle badań ewaluacyjnych podważyć długoterminową efektywność zatrudnieniową dotacji na samozatrudnienie (zwłaszcza przy zidentyfikowanych czynnikach ryzyka) oraz trwałość subsydiowanych miejsc pracy⁸.

Analiza komplementarności typów interwencji w ramach poszczególnych PI nie wskazuje na wystąpienie ryzyka rozdrobnienia alokacji. Interwencje przewidziane do wsparcia dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów właściwych dla danej kategorii grupy docelowej. Wszystkie przyczyniają się w sposób pośredni lub bezpośredni do uzyskania rezultatu odroczonego, czyli zwiększenia efektywności zatrudnieniowej.

W ramach analizy wskazano zasadność zmniejszenia alokacji niektórych typów interwencji z uwagi na kompleksowość wsparcia realizowanego na poziomie krajowym. Pod rozważę należy poddać konieczność realizowania projektów szkoleniowych skierowanych do sektora MŚP w zakresie adaptacyjności do zmian, strategicznego zarządzania zmianą, itp. Działania przewidziane do realizacji w ramach tego priorytetu na szczeblu krajowym mogą budzić wystarczający popyt przedsiębiorstw na te usługi oraz prowadzić do jego realizacji na rynku komercyjnym w sposób niewymagający wsparcia bezpośredniego ze strony środków europejskich. Ocena ex-ante Osi Priorytetowej 7 – *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem* nie pociąga za sobą opcji alternatywnej rekonstrukcji logiki interwencji Programu. W ramach Osi zastosowano wyczerpujący pakiet typów interwencji spośród możliwości płynących z linii demarkacyjnej. Planowane obszary działania zostały skonstruowane w sposób kompleksowy, komplementarny oraz w pełni uzasadniający szerokie spektrum oddziaływania. Zaproponowany w projekcie Programu scenariusz logiczny optymalizuje możliwość osiągnięcia efektu synergii z pozostałymi Celami Tematycznymi EFS. Brak przedstawionej w ocenianej wersji Programu wartości docelowej wskaźników rezultatu strategicznego i wskaźników produktu utrudnia pełną analizę alternatywnych sposobów realizacji założonych celów w Osi Priorytetowej 7. Nie jest bowiem możliwe do oszacowania do jakiej zakładanej zmiany społeczno-gospodarczej planowane interwencje będą się przyczyniać.

W ramach Osi Priorytetowej 8 realizowane są dwa cele szczegółowe: „Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego” oraz „Poprawa jakości kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych”, odpowiadające dwóm Priorytetom Inwestycyjnym: 10.1. i 10.3. Przewidziane interwencje wydają się trafnie odpowiadać na zidentyfikowane problemy. Oczywiście, można wskazać typy działań, które również zrealizują cele postawione przed RPO WM 2014 – 2020. Przykładowe, inne typy interwencji w ramach PI 10.1. to między innymi:

- wsparcie nauczania języków obcych;
- zmniejszenie dysproporcji w dostępie do dobrej jakości edukacji na poziomie podstawowym, ponadpodstawowym poprzez programy skierowane m.in. do uczniów z terenów wiejskich, dojeżdżających do szkół;
- działania promujące edukację przedszkolną w środowiskach, gdzie niskie uczestnictwo w edukacji wynika z barier świadomościowych;
- opieka psychologiczna – pedagogiczna;
- rozwijanie kompetencji społecznych;
- działania wspierające powrót do systemu edukacji dzieci i młodzieży, które przedwcześnie go opuściły;

⁸ Badanie skuteczności osiągania wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL, PAG Uniconsult 2012

- wsparcie szkoły w zakresie realizacji zajęć sportowych oraz zajęć korekcyjnych.

Z kolei, w obrębie PI 10.3. można by wdrażać również:

- zindywidualizowane ścieżki kształcenia (m.in. bony szkoleniowe) w kontekście funkcjonowania na rynku pracy;
- promocję i rozwój szkoleń LLL prowadzonych metodami aktywnymi (w tym z wykorzystaniem e-learningu);
- kursy zawodowe, kursy umiejętności zawodowych, elastyczne formy kształcenia ogólnego i zawodowego;
- dualny system edukacyjny (teoria plus praktyka).

Pamiętając jednak o zasadzie koncentracji tematycznej, nie zaleca się wprowadzania nowych typów interwencji, gdyż działania alternatywne nie przyczyniają się do bardziej efektywnej realizacji celów.

Ewaluator sugerował ograniczenie liczby zaplanowanych działań, argumentując, że relatywnie niska – w skali całej Osi Priorytetowej 8 – alokacja na PI 10.1. przy znacznej liczbie przewidzianych interwencji (8) pozwala ekstrapolować względnie niewielkie nakłady na poszczególne typy projektów. Podobna, choć mniej skrajna sytuacja dotyczyła PI 10.3., gdzie przewidziano 10 typów działań. Wreszcie, działania zaprojektowane w ramach PI 10.1. i 10.3. są względnie podobne, różnią się głównie grupą docelową odbiorców – pozwala to wnioskować, iż zapewne ich koszty również będą zbliżone. Reasumując, ewaluator sugerował zmniejszenie liczby działań przewidzianych w ich ramach (głównie zaś w PI 10.1.), co zostało uwzględnione przez Instytucję Zarządzającą.

II.4.3 Ocena proponowanych form wsparcia

W ramach projektowanej interwencji planuje się realizację 24 priorytetów inwestycyjnych. W przypadku 9 priorytetów przewidziano zastosowanie instrumentów zwrotnych (pożyczki i/lub poręczenia) w stosunku do wszystkich lub niektórych rodzajów projektów, jakie będą składali beneficjenci. Zastosowanie instrumentów finansowych, w oparciu o rekomendacje ewaluatora, zostało znacząco rozszerzone w stosunku do pierwotnych planów, kiedy na 28 priorytetów inwestycyjnych w 6 miały być stosowane instrumenty inżynierii finansowej.

Oczywiście należy wziąć pod uwagę, że jest to jedynie wstępna sugestia, która zostanie skorygowana po przeprowadzeniu oceny ex-ante dla instrumentów finansowych, wynikającej z art. 32 rozporządzenia ogólnego.

Tabela 1. Ocena proponowanych form wsparcia w odniesieniu do priorytetów inwestycyjnych

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Forma wsparcia	Ocena
1. Innowacyjność i przedsiębiorczość	1. Wsparcie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.1. wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji (...)	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi (...)	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
	3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury	3.1. promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		3.2. opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji;	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		3.4. wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji.	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
	2. Zwiększenie	2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu	Pomoc bezzwrotna	Forma wsparcia trafnie

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Forma wsparcia	Ocena
	dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych.	elektronicznego oraz zwiększenie zapotrzebowania na TIK	(dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	zastosowana.
		2.3. wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
3. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1. promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		4.3. wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		4.5. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Forma wsparcia	Ocena
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	5. Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2. promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
	6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.1. inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		9.2. wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich	Pomoc bezzwrotna (dotacja); instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
regionalnego systemu	7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów	7.2. zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Forma wsparcia	Ocena
	przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych			
6. Rynek pracy	8. Wsparcie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5. zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		8.7. samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	Instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		8.9. adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	Instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
7. Wsparcie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9. Wsparcie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.4. aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		9.7. ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		9.8. wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.

Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Forma wsparcia	Ocena
8. Edukacja dla rozwoju regionu	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10.1. ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
		10.3. poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktykę i przyuczania do zawodu, takich jak dwutorowe systemy kształcenia	Pomoc bezzwrotna (dotacja)	Forma wsparcia trafnie zastosowana.

Źródło: opracowanie własne.

W trakcie prac nad ewaluacją RPO WM 2014-2020 zostały zgłoszone rekomendacje dotyczące rozszerzenia zastosowania instrumentów inżynierii finansowej w następujących priorytetach inwestycyjnych.

a) Priorytet inwestycyjny 1.2 (promowanie inwestycji w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii).

Priorytet jest skierowany na wsparcie MSP w prowadzeniu prac B+R w ich końcowej - przedwdrożeniowej i wdrożeniowej – fazie. W naszej ocenie priorytet ten co najmniej w zakresie prac wdrożeniowych może być objęty wsparciem zwrotnym gdyż⁹:

Realizowane projekty mają charakter komercyjny i będą prowadzić do powstania efektu przychodowego (nowy produkt) lub oszczędnościowego (spadek kosztów),
Ich ryzyko na etapie wdrożeniowym jest możliwe do oszacowania,
Mechanizm zwrotny będzie racjonalizował zachowania przedsiębiorców ograniczając możliwość wystąpienia nieuzasadnionego popytu¹⁰,

W naszej ocenie możliwość zastosowania instrumentu zwrotnego uzasadnia także istnienie tzw. kredytu technologicznego BGK S.A (kredyt komercyjny z premią technologiczną na spłatę rat kapitału) adresującego bardzo zbliżone cele (wdrażanie wyników prac B+R). Rozciągnięcie wsparcia na prace poprzedzające wdrożenie (prace rozwojowe) wymagałoby połączenia wsparcia zwrotnego z dotacją lub wprowadzenia mechanizmu premiowego (analogicznie jak w kredycie technologicznym).

Z preferencji przedsiębiorców ujawnionych w badaniu ankietowym wynika, że zarówno nowy okres programowania jak i korzystanie z instrumentów innych niż dotacje, znajdują się w polu zainteresowania i rozważań. Spośród przedsiębiorców, którzy zamierzają ubiegać się o wsparcie ukierunkowane na podnoszenie innowacyjności i rozwój przedsiębiorczości, 96% preferuje wsparcie dotacyjne (forma wsparcia wymieniana w pierwszej kolejności), ale 57% rozważa skorzystanie z instrumentów zwrotnych¹¹. Warto też podkreślić, że na 440 respondentów w badaniu ankietowym, 43% potwierdziło zainteresowanie aplikowaniem w konkursach RPO WM 2014-2020, gdyby w ramach dofinansowania łączone byłyby formy wsparcia, np. część w formie dotacji a część pożyczki/poręczenia (odpowiedzi „tak” i „raczej tak”).

b) Priorytet inwestycyjny 3.4 (wspieranie zdolności MSP do udziału w procesach wzrostu i innowacji).

Priorytet skierowany jest do instytucji otoczenia biznesu i przewiduje m.in. wsparcie zakupu podstawowego wyposażenie. Z zebranych danych, w tym w szczególności przeglądu mechanizmów funkcjonowania sektora instytucji otoczenia biznesu płyną następujące wnioski:

Zastosowanie instrumentów zwrotnych w stosunku do instytucji otoczenia biznesu może być co najmniej teoretycznie uzasadnione gdyż niektóre z tych instytucji (np. parki, inkubatory przedsiębiorczości, ośrodki szkoleniowo-doradcze) świadczą swoje usługi odpłatnie i z tego

⁹ Porównaj: W. Załęski, K. Gurbiel Analiza możliwości zastosowania... op.cit

¹⁰ Ta racjonalizacja będzie polegała na ograniczeniu zachowań oportunistycznych tj. wykorzystywaniu dotacji do sfinansowania projektów które przedsiębiorca mógłby w całości sfinansować ze środków własnych. Porównaj: P. Tamowicz, M. Przybyłowski i inni – „Efekty w zakresie innowacyjności – badanie oddziaływania projektów zrealizowanych w ramach poddziałania 2.2.1 SPO WKP. IBC Group. Warszawa, grudzień 2009.

¹¹ Wyniki badania ankietowego potencjalnych beneficjentów RPO WM 2014-2020

tytułu posiadają względnie stały strumień przychodów, który może być wykorzystany do obsługi zobowiązania,

Zastosowanie instrumentów zwrotnych może stać się czynnikiem wymuszającym racjonalizację zachowań instytucji otoczenia biznesu (lepsze wykorzystanie zasobów, intensyfikacja sprzedaży usług). Możliwa jest jednak, że konsekwencją takich dostosowań będzie znaczna komercjalizacja działalności (np. wzrost stawek czynszu do poziomu rynkowego) co spowoduje mniejszą dostępność takiej oferty np. dla firm start-up,

Obecny sposób działania instytucji otoczenia biznesu, w tym ich znaczne uzależnienie od finansowania dotacyjnego¹² jak również fakt, że niektóre z nich (na skutek dostępu do dotacji) faktycznie są przeinwestowane może sprawić, że realny popyt na instrumenty zwrotne ze strony tych podmiotów będzie znikomy (brak zdolności do spłaty zobowiązań).

Sugerowane zmiany zostały wprowadzone do projektu RPO WM, wobec czego ewaluator nie widzi konieczności formułowania rekomendacji dotyczących zastosowanych w programie form wsparcia.

Na koniec warto wspomnieć, że w badaniu ankietowym, potencjalni beneficjenci byli pytani o to, w jakich dziedzinach planują realizować projekty przy wsparciu ze środków RPO WM 2014-2020 oraz jakie formy wsparcia rozważają w tych projektach. Ponieważ można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź, poniżej wskazujemy rozkład pierwszych i drugich wskazań.

Tabela 2. Formy wsparcia rozważane przez potencjalnych beneficjentów

Obszary wsparcia	Dotacja		Pożyczka		Poręczenie		Wejście kapitałowe		Inne	
	I wybór	II wybór	I wybór	II wybór	I wybór	II wybór	I wybór	II wybór	I wybór	II wybór
Podnoszenie innowacyjności i rozwój przedsiębiorczości	76%	31%	2%	21%	0%	4%	1%	4%	1%	6%
Zwiększanie jakości i dostępności e-usług dla obywateli	62%	29%	2%	16%	0%	3%	0%	2%	1%	7%
Poprawa efektywności energetycznej, wykorzystanie źródeł odnawialnych	60%	28%	2%	17%	0%	2%	1%	2%	2%	7%
Rewitalizacja obszarów miejskich	51%	26%	2%	13%	0%	2%	1%	2%	3%	6%
Rozwój sieci transportowej	51%	27%	2%	12%	1%	2%	1%	2%	3%	5%
Ochrona środowiska i racjonalne korzystanie z zasobów	60%	29%	2%	16%	0%	2%	0%	3%	2%	6%
Zwiększanie aktywności i mobilności zawodowej	63%	32%	2%	14%	0%	3%	0%	2%	3%	7%
Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	59%	31%	2%	13%	0%	2%	0%	2%	3%	8%

¹² Z raportu rocznego Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości wynika, że środki inne niż dotacyjny (tj. pochodzące od użytkowników końcowych – np. wpływy z czynszu dzierżawnego lub sprzedaży usług) stanowiły w rocznym budżecie: w przypadku parków naukowo-technologicznych 19,7% (dla budżetu inwestycyjnego), w przypadku akademickich inkubatorów przedsiębiorczości 23%, w przypadku inkubatorów przedsiębiorczości – 78,3%, w przypadku centrów transferu technologii – 9,5%, w przypadku ośrodków szkoleniowo-doradczych – 23,3%. Porównaj: A. Bąkowski, M. Mażewska (redakcja) Ośrodki Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012.

Zwiększanie dostępu i uczestnictwa w edukacji	70%	36%	1%	15%	0%	2%	0%	3%	3%	8%
---	-----	-----	----	-----	----	----	----	----	----	----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego potencjalnych beneficjentów RPO WM 2014-2020.

II.4.4 Ocena oczekiwanego wpływu proponowanych działań na osiągnięcie celów

Ocena szacunkowa projektu RPO WM 2014-2020 wskazuje na adekwatny i optymalny wpływ poszczególnych obszarów działań, zaplanowanych do realizacji w przyszłej perspektywie finansowej na osiągnięcie celów szczegółowych.

Zakres oraz charakter działań zapisanych w RPO WM 2014-2020, i mieszczących się w ramach Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość”, są podyktowane przede wszystkim zdiagnozowanymi problemami, z jakimi boryka się województwo mazowieckie. Problemy te stanowią istotne bariery uniemożliwiające efektywne podnoszenie innowacyjności regionu. Najistotniejsze bariery hamujące wzrost innowacyjności regionu mazowieckiego, można zidentyfikować przede wszystkim, jako:

- nieefektywne wykorzystanie istniejącego zaplecza infrastrukturalnego przeznaczonego na działania B+R;
- niskie wykorzystanie innowacyjnej działalności badawczej i rozwojowej przedsiębiorstw;
- nieprzyjazne (niekorzystne) warunki gospodarcze dla wykorzystania nowych idei i pomysłów;
- niski stopień internacjonalizacji (umiędzynarodowienia) działalności przedsiębiorstw w regionie;
- niskie zainteresowanie sektora gospodarki współpracą z sektorem nauki.

Działania zaplanowane do realizacji w ramach PI 1.1. przyniosą długofalowy efekt w postaci zwiększenia innowacyjności polskiej gospodarki, co znajduje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Można więc uznać, że działania inwestycyjne mające na celu „Wsparcie infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych” pozwolą na bardziej efektywne prowadzenie badań w jednostkach naukowych oraz ich późniejsze wdrożenie w sektorze przedsiębiorstw, co powinno się przyczynić do podniesienia konkurencyjności regionu, a w długim okresie – wpłynąć na dynamizację wzrostu gospodarczego, w tym dochodów mieszkańców. Z kolei zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej w ośrodkach B+R, wychodzących naprzeciw potrzebom przedsiębiorców, wspiera wzrost innowacyjności i zmniejsza dysproporcje gospodarcze w regionie. Jednocześnie stanowi szansę dla dalszego rozwoju samych ośrodków badawczo-rozwojowych, zmieniając ich optykę, która będzie bardziej skierowana na oczekiwania biznesowe. Wiąże się to ze zmianami organizacyjnymi także w ramach samych instytutów badawczych i wyodrębnieniem tzw. *spin-off*, czyli przedsięwzięć *stricto* nastawionych na komercjalizację wiedzy naukowej i technologii, czy spółek celowych. Ponadto duże znaczenie wzmacniające rolę ośrodków odgrywa promocja ich działalności.

Działania mające na celu promowanie kooperacji między podmiotami B+R+I w celu pełnego wykorzystania istniejącej infrastruktury badawczej, wpisują się w cele zapisane w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Finansowanie promocji regionalnych ośrodków badawczych oraz projektów B+R, stanowić będzie realne wsparcie w zakresie tworzenia warunków do prowadzenia badań, rozwoju nauki (z nakierowaniem na opracowanie patentów oraz późniejszych wdrożeń), wzmocni zasoby uczelni i instytucji badawczych, jak również przyczyni się do wzrostu liczby realizowanych projektów. W

długim okresie, efekty prowadzonych działań mających na celu wzmocnienie potencjału badawczego uczelni i jednostek badawczych przyczyniają się do wzrostu innowacyjności oraz konkurencyjności regionów i całych gospodarek, co znajduje potwierdzenie w badaniach empirycznych.

Z kolei działania realizowane w ramach PI 1.2. prowadzą do stworzenia formalnych podstaw funkcjonowania ośrodków badawczych w przedsiębiorstwach oraz ich finansowego wsparcia, aby mogły prowadzić badania – w obszarze badań przemysłowych i rozwojowych, których zakres i tematyka odpowiadają faktycznym potrzebom sektora przedsiębiorstw. Pozwoli to na wypracowanie tzw. efektów synergii oraz powstanie tzw. przedsiębiorstw *spin-off* łączących sferę nauki ze sferą gospodarczą. Działania takie wzmocnią podstawy wzrostu konkurencyjności, zwłaszcza w sektorze MSP. Umożliwi to również powstawanie tzw. innowacji dla wzrostu [Rosenberg 2004, Wong 2005, Griffith et al. 2004], co jest warunkiem koniecznym, aby skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym [Schwab 2010, Sala-i-Martin et al. 2009].

Zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej ośrodków naukowych oraz współpracy ze środowiskiem biznesu w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.1. wspiera wzrost innowacyjności i zmniejsza dysproporcje gospodarcze. Jednocześnie stanowi szansę dla dalszego rozwoju samych ośrodków badawczo-rozwojowych, gdyż zmienia ich optykę, która będzie bardziej skierowana na oczekiwania biznesowe. Ponadto duże znaczenie wzmacniające rolę ośrodków odgrywa promocja ich działalności. Propagowanie i internacjonalizacja badań prowadzonych na obszarze instytucji badawczych daje szansę na współpracę z ośrodkami zagranicznymi. Uważamy, więc, że działania mające na celu wspieranie działalności ośrodków naukowych oraz ich współpracy z przedsiębiorstwami jest zasadne i warunkuje wzrost innowacyjności regionu. Kolejnym działaniem inwestycyjnym w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.1. jest tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego. Działanie to obejmuje również uporządkowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych. Istnienie dobrze przygotowanych terenów inwestycyjnych stanowi silny impuls rozwojowy, przyciągając inwestycje zarówno *greenfield* jak i *brownfield*.

Z kolei działania realizowane w ramach PI 3.2. są odpowiedzią na utrzymujący się stały ujemny bilans handlu zagranicznego. Mazowieckie przedsiębiorstwa skupiają swoją działalność na imporcie dóbr i usług. Relatywnie niska wartość eksportu może sugerować, że mazowieckie przedsiębiorstwa nie poszukują aktywnie zagranicznych partnerów handlowych, produkty przez nich oferowane nie znajdują zagranicznym rynków zbytu, a same firmy nie prowadzą działań mających na celu odwrócenie trendu. Biorąc pod uwagę, fakt, że osiągnięcie wysokiej konkurencyjności na rynkach zagranicznych odbywa się między innymi dzięki rosnącemu udziałowi danego kraju/regionu w całości eksportu grupy handlowej [Bell 1995, Miozzo 2006], działania mające na celu poszerzenie działalności eksportowej firm mazowieckich jest kluczowe. Działania te są na tyle istotne, iż mają kluczowe znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności całego regionu [Global Competitiveness Report 2012-2013. World Economic Forum]. Rosnący udział przedsiębiorstw krajowych na rynkach zagranicznych jest silną determinantą wzrostu konkurencyjności, wymuszając na przedsiębiorstwach działania innowacyjne, które umożliwią zdobywanie przewag komparatywnych [Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds, European Commission, 2012]. Wsparcie działań w zakresie B+R, które mają na celu realizację oraz promowanie działań innowacyjnych dla przedsiębiorstw, jest warunkiem koniecznym dla dynamizacji działań w kierunku internacjonalizacji [Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds, European Commission, 2012]. Działania takie są o tyle konieczne, że niskie nakłady na rozwój są często niewystarczające dla generowania faktycznych i długotrwałych korzyści – zarówno finansowych jak i niefinansowych – wynikających z działalności eksportowej. Ważne jest również, że podjęcie działań w zakresie B+R, zwiększa szansę na poprawę

sytuacji firm, które podejmują decyzję o ekspansji na rynkach zagranicznych. Działania te wpisują się również w cele zapisane w OP1, i są komplementarne w stosunku do działań podejmowanych w ramach Priorytetów Inwestycyjnych 1.1 oraz 1.2, można je więc uznać za w pełni zasadne. Działania te wpisują się również w zapisy dokumentów „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – obszar strategiczny: Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki” oraz „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 - cel: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów”.

Pierwszym zasadniczym działaniem podejmowanym w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4, jest wsparcie działań zmierzających do rozwoju współpracy na linii „administracja-nauka-biznes”, tak aby instytucje świadczące usługi doradczo-szkoleniowe przyczyniały się do wzrostu ich konkurencyjności. Według badań [Amoros 2009, Sobel 2008, Baumol 2002], wysoka jakość instytucji wspiera rozwój przedsiębiorczości, poprzez stwarzanie korzystnych warunków do powstania nowych firm, prowadzenia działalności oraz podejmowania kooperacji. Ponadto tzw. instytucje otoczenia biznesu pełnią ważną rolę pośrednika w transferze innowacji, wiedzy, stanowią ośrodki informacji oraz wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców. Pozyskanie profesjonalnego doradztwa dla przedsiębiorstw umożliwia im poszerzanie działalności, pozyskanie nowych rynków zbytu czy też biznesowych partnerów. Jest to szczególnie istotne w gospodarkach wschodzących oraz w trakcie transformacji gospodarczej, gdzie nie zdążyły się jeszcze wykształcić odpowiedniej jakości instytucje wsparcia przedsiębiorczości, zaś wśród samych przedsiębiorców nie wykształcił się odpowiedni poziom kapitału społecznego i wiedzy, który pozwoliłby na pełne wykorzystanie istniejących możliwości, jaki oferuje wolny rynek. Wsparcie rozwoju klastrów, instytucji otoczenia biznesu oraz formalnych struktur wspierających współpracę między instytucjami a przedsiębiorstwami, stanowi działanie warunkujące wzrost konkurencyjności i innowacyjności regionu [znajduje się odniesienie do głównych celów Osi Priorytetowej 1].

Realizację Celu Tematycznego 2 można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych Celów zapisanych w RPO WM 2014-2020, gdyż wysoki poziom wdrożenia oraz wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce oraz administracji państwowej, może się przyczynić do np. podniesienia konkurencyjności regionu oraz podniesienia jakości życia jego mieszkańców. O istnieniu przytoczonych zależności między poziomem wdrożenia i wykorzystania TIK w sektorze prywatnym, państwowym oraz przez osoby indywidualne, a wzrostem innowacyjności (por. Oś Priorytetowa 1), konkurencyjności, dynamizacją aktywności gospodarczej, świadczą wyniki licznych badań empirycznych, prowadzonych zarówno w odniesieniu do poziomu mikro oraz makroekonomicznego [raporty Electronic and Mobile Commerce, OECD 2013; Ensuring the Global Participation in the Internet Economy for Development, OECD, 2013; Information and Communication Technologies and Productivity Growth, OECD 2012]. Wykazano, że istnieje silnie dodatni i statystycznie istotny związek między poziomem wdrożenia TIK w gospodarce, a poziomem PKB per capita, który znajduje realne odzwierciedlenie w poziomie i jakości życia mieszkańców gospodarki [Information and Communication Technologies and Productivity Growth, OECD 2012]. Zakres oraz charakter działań zapisanych w RPO WM 2014-2020, i mieszczących się w ramach Osi Priorytetowej 2 „Wzrost e-potencjału Mazowsza”, są podyktowane przede wszystkim zdiagnozowanymi problemami, z jakimi boryka się województwo mazowieckie. Problemy te stanowią istotne bariery uniemożliwiające efektywną budowę gospodarki opartej na najnowszych technologiach informacyjnych i komunikacyjnych, oraz kreowaniu tzw. społeczeństwa informacyjnego regionu [Webster 2007; OECD Internet Economy Outlook, OECD 2013, The Development and Diffusion of Digital Content, OECD 2013]. Najistotniejsze bariery hamujące budowanie społeczeństwa informacyjnego, popartego wysokim wykorzystaniem TIK w gospodarce oraz administracji państwowej Mazowsza, można zidentyfikować przede wszystkim jako: wysokie

nasycenie mazowieckich firm podstawową infrastrukturą teleinformatyczną przy bardzo niskim wykorzystywaniu zaawansowanych rozwiązań ICT, w tym w szczególności systemów ERP (zarządzania zasobami przedsiębiorstwa) oraz CRM (zarządzania relacjami z klientami), a także kanałów sprzedaży internetowej (Problem 1) oraz niewystarczający poziom e-usług świadczonych przez instytucje publiczne, czego przejawem jest niski poziom rozwoju e-edukacji, e-medycyny [e-zdrowia], e-administracji. Upowszechnienia wykorzystania TIK w działalności przedsiębiorstw umożliwi dalszą, znaczną dynamizację aktywności gospodarczej firm już istniejących, ułatwi poszukiwanie nowych rynków zbytu oraz partnerów biznesowych. Wszystko to przyczyni się do wzrostu wytwarzanej wartości dodanej w regionie.

Realizacja działań w ramach 3 osi priorytetowej wpłynie na kilka obszarów gospodarki regionu. Realizacja PI 4.1. przyczyni się do wzrostu udziału OZE w bilansie energetycznym województwa, co wpłynie na oszczędności zasobów ekologicznych i energetycznych. Efekty pośrednie związane z tym działaniem to m.in. zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego oraz nowe miejsca pracy. Działania podejmowane w ramach PI 4.3 umożliwią redukcję zużycia energii cieplnej i elektrycznej, co wygeneruje oszczędności środków finansowych. Realizacja PI 4.5. służyć będzie zmniejszeniu negatywnego oddziaływania na środowisko transportu miejskiego oraz palenisk i kotłowni. Przekształcenie gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji uważa się nie tylko za kluczowy krok w kierunku zapewnienia stabilnego środowiska, lecz także za element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Działania powiązane z realizacją celów polityki klimatycznej, w tym przede wszystkim redukcja emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza, nie muszą oznaczać spadku tempa wzrostu gospodarki, a w dłuższej perspektywie będą pozytywnie oddziaływać na jej rozwój. Projekty na rzecz ochrony środowiska mogą wspierać wzrost gospodarczy m.in. poprzez poprawę efektywności gospodarowania zasobami naturalnymi i energią, jak również poprzez innowacje technologiczne. Pozwalają wykorzystać szansę na zdobycie konkurencyjnej przewagi na rynkach międzynarodowych oraz przyczyniają się do dywersyfikacji źródeł i sposobów wytwarzania energii m.in. poprzez zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii, co wpłynie korzystnie na zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii. Działania te przyczynią się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu.

Wpływ Osi Priorytetowej 4 – *Gospodarka przyjazna społeczeństwu i środowisku* na sytuację społeczno-gospodarczą kraju należy uznać za znaczący. Działania zapobiegające występowaniu zjawisk powodzi i suszy zabezpieczają gospodarkę rolną, jak i produkcyjną oraz społeczeństwo przed negatywnymi ich skutkami. Działania odpowiadające na niezadowalający poziom retencji naturalnej i sztucznej oraz zły stan urządzeń, mogą przyczynić się do zmniejszenia potencjalnych strat w gospodarce.

Poprawa systemu gospodarowania odpadami, wyposażenia w sieć infrastruktury wodnej i kanalizacyjnej oraz systemu leczenia przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców województwa. Na sytuację społeczno-gospodarczą największy wpływ będą miały działania związane z rewitalizacją, które połączą problemy socjalne, z gospodarczymi i przestrzennymi, poprawiając warunki życia społeczeństwa.

Oś Priorytetowa 5 – *Rozwój regionalnego systemu transportowego* również wpłynie stymulująco na rozwój społeczno-gospodarczy regionu z zauważalnymi efektami dodatkowymi w skali lokalnej. Lokalnie bowiem nowoczesną infrastrukturę drogową traktować należy jako warunek konieczny

rozwoju gospodarczego.¹³ Efekt ekonomiczny jest co prawda selektywny branżowo, zauważalny w branży logistyczno-magazynowej, a wyraźnie mniej w sferze produkcyjnej¹⁴. Sam fakt budowy infrastruktury drogowej przekłada się jednak wprost na lokalizację w węzłach drogowych zakładów przemysłowych i produkcyjnych, generujących nowe miejsca pracy¹⁵. Skrócenie czasu dojazdu do pracy jest też zazwyczaj czynnikiem zmniejszającym tempo depopulacji terenów odległych od centrów rozwojowych oraz sprzyjającym mobilności pracowników.

Wpływ interwencji Osi Priorytetowej 6 – *Rozwój rynku pracy* na rozwój społeczno-gospodarczy nie jest jednoznaczny ze względu na potencjalne negatywne efekty oddziaływania. Zgodnie z teorią kapitału ludzkiego jako czynnika produkcji w nowej teorii wzrostu E.Lucas (1988, 1990); R.Barro, X.Sala-i-Martin (1991) oraz teoriami dualnego rynku pracy P. Doeringera i M. Piore’a (1980) przewidziane w projekcie RPO WM 2014-2020 instrumentarium rynku pracy przyczyni się do wzrostu kwalifikacji bezrobotnych, lepszego dopasowania podaży i popytu na regionalnym rynku pracy przy zapobieganiu wychodzenia z zatrudnienia osób aktywnych zawodowo. Działania przewidziane do realizacji w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.5. przyczynią się do zwiększenia elastyczności służb zatrudnienia, zmniejszenia skali długotrwałego bezrobocia ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych oraz wzmocnienia mobilności pracowników w kierunku dopasowania podaży i popytu na rynku pracy. Interwencje realizowane w ramach PI 9.7. poprzez zastosowanie narzędzi szkoleniowo-doradczych oraz zwrotnych instrumentów finansowych kreować będą trwałe mikroprzedsiębiorstwa generujące wzrost gospodarczy. Działania przewidywane do realizacji w ramach PI 8.9. zapobiegać będą wzrostowi bezrobocia w poprzez zapobieganie likwidacji miejsc pracy oraz generować będą – również w skali odroczonej – większą adaptacyjność przedsiębiorstw zwiększając ich przeżywalność oraz stabilność stanu zatrudnienia.

Negatywne efekty oddziaływania interwencji w ramach Osi 6 mogą wystąpić w przypadku dotacji dla firm, skierowanych do przedstawicieli grup defaworyzowanych. Doświadczenia obecnego okresu programowania wskazują na znikomą efektywność zatrudnieniową tej formy wsparcia.¹⁶ Należy założyć, iż działania te będą miały atrapowy charakter przyczyniając się do tworzenia artefaktów oraz zakłóceń na rynku pracy. Podobny efekt może mieć subsydiowanie zatrudnienia oraz wspieranie staży i praktyk. Można postawić tezę, iż brakowi skuteczności tych form wsparcia w obecnym okresie programowania towarzyszyły zakłócenia konkurencyjności na rynku pracy i silny efekt substytucji. Wpływ wskazanych obszarów wsparcia na sytuację na mazowieckim rynku pracy uzależniony więc będzie od selektywności kryteriów przyznania dotacji, opartych na prognozach utrzymania mikroprzedsiębiorstwa, również po ustaniu okresu trwałości, wymaganego we wniosku o dofinansowanie projektu.

Działania zaplanowane do realizacji w Osi Priorytetowej 7 – *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem* wpływają przede wszystkim na rozwój społeczny regionu, przyczyniając się pośrednio do wzrostu gospodarczego poprzez zapobieganie wykluczeniu społecznemu, generowanie nowych miejsc pracy w podmiotach gospodarki społecznej oraz rozwój sektora usług społecznych, przygotowywanie klientów pomocy społecznej do aktywizacji zawodowej. Poprzez realizację

¹³ Button K., 1998, *Infrastructure Investment, Endogenous Growth and Economic Convergence*, The Annals of Regional Science, 35, s. 142-162.

¹⁴ Komornicki T., 2007a, *Rola infrastruktury transportowej w rozwoju kraju – wyzwania wobec kohezji przestrzennej*, [w:] T. Markowski, A. Stasiak (red.), *Rola polskiej przestrzeni w integrującej się Europie*, Biuletyn KPZK PAN, 233, Warszawa, s. 63-86.

¹⁵ Krugman P., 1999, *Development, Geography, and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge–Massachusetts–London.

¹⁶ PAG Uniconsult, *Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL*, sierpień 2012 r.

kompleksowych projektów skierowanych również do rodzin interwencji Osi Priorytetowej 7 zapobiegają dziedziczeniu ubóstwa i rozszerzaniu się patologii zgodnie z teorią geografii kulturowej, [Andolina et al.2005], [Radcliffe 2006a].

Interwencje PI 9.4. bezpośrednio zwiększają szanse na rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływają też na poprawę kapitału ludzkiego. Wczesna diagnostyka zagrożenia wykluczeniem społecznym oraz wczesna interwencja w kategoriach zapobiegania względnej deprivacji materialnej czy niskiej intensywności pracy jest warunkiem koniecznym włączenia społecznego. Osoby i rodziny długotrwale bezrobotne, ubogie i uzależnione od pomocy społecznej, tracą umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, przyjmują postawę bierności i wyuczonej niezaradności życiowej. System wczesnej prewencji zwiększa szansę reintegracji społecznej.¹⁷ Obszar działań PI 9.7. staje się kluczowy zarówno w obliczu samotności starszych lub niepełnosprawnych członków migracyjnego społeczeństwa jak i w obliczu zagrożenia wykluczeniem społecznym osób opiekujących się zależnymi członkami rodziny, skazanymi na niepełny wymiar godzin pracy. Bezsporny staje się fakt zwiększenia szans na rynku pracy członków rodziny z osobą niepełnosprawną w wyniku zapewnienia środowiskowych form opieki. Zgodnie z teorią ekonomii społecznej [Sachs 2009] i teorią ekonomii socjologicznej [Granovetter 1985] wsparcie PES w ramach PI 9.8. generuje wzrost gospodarczy w obszarach nieatrakcyjnych dla kapitału opartego na konkurencji i maksymalizacji zysku.

Realizację Celu Tematycznego 10 można uznać za szczególnie ważną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych Celów zapisanych w RPO WM 2014-2020, gdyż edukacja na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i średnim generuje młode kadry gwarantujące w przyszłości wysoki poziom badań naukowych oraz związanych z nimi powstających innowacji. Tymczasem, jak zostało to wielokrotnie podkreślane, jest to warunkiem koniecznym do np. podniesienia konkurencyjności regionu czy też wdrożenia nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Rola edukacji dla rozwoju gospodarczego jest nie do przecenienia, ponieważ, po pierwsze, zwiększa ona produktywność pracowników; po drugie, umożliwia uczestnictwo w międzynarodowym obiegu wiedzy i nowoczesnych technologii [por. np. Vandenbussche, Aghion i Meghir]. Po trzecie wreszcie, stwarza klimat odpowiedni do prowadzenia innowacyjnych badań.

O tym, że kapitał ludzki (którego wykształcenie jest ważną składową) jest kluczowy dla rozwoju, przekonywali już w 1992 r. Mankiw, Romer, Weil, dokonując swojej modyfikacji modelu Solowa. Z przeprowadzonego badania wynika, iż współczynnik skolaryzacji ma istotny, dodatni wpływ na poziom produktu per capita [Mankiw, Romer, Weil 1992]. Także słynny model Lucasa sugeruje, iż jednoczesna akumulacja kapitału fizycznego i ludzkiego doprowadzi do trwałego wzrostu gospodarczego [Lucas 1988]. Wreszcie, nawet jeśli pragmatycznie przyjmie się, iż rozwój gospodarki opiera się głównie na myśli technicznej, to tempo postępu technicznego zależy od poziomu kapitału ludzkiego (głównie grupy wysoko wykwalifikowanych pracowników) zatrudnionych w sektorze B+R+I, w którym prowadzone są prace nad nowymi technologiami [Romer 1990].

II.4.5 Ocena spójności alokacji budżetowej z celami

Zaproponowany podział środków finansowych pomiędzy poszczególne cele tematyczne jest zgodny z zapisami projektów rozporządzeń dotyczących wdrażania funduszy UE¹⁸. Natomiast minimalne

¹⁷ Charles Gore, Jose B. Figueiredo – International Institute for Labour Studies. *Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu*.

¹⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego

poziomy podziału środków na poszczególne cele tematyczne przypisanych dla Mazowsza w Umowie Partnerstwa powinny być przedmiotem negocjacji.

Rekomenduje się przede wszystkim podniesienie alokacji na CT 5. W kontekście obowiązującej linii demarkacyjnej uzasadnione jest podniesienie alokacji w CT 4 w stosunku do propozycji określonej w Umowie Partnerstwa.

Alokacja przeznaczona na pomoc techniczną w ramach RPO WO 2014-2020 spełnia wytyczne określające maksymalny pułap przeznaczonych na ten cel środków na poziom 3,5% alokacji¹⁹. Zgodnie z wymaganiami, środki te w całości pochodzą z funduszu EFS.

Spełniony został również wymóg związany z obowiązkiem przeznaczenia co najmniej 80% środków EFS na maksymalnie cztery priorytety inwestycyjne²⁰. W przypadku RPO WM 2014-2020 suma środków przeznaczonych na cztery najbardziej intensywnie wspierane priorytety inwestycyjne (PI 8.5, 9.4, 10.1, 10.3) spełnia ring-fencing określony w projekcie rozporządzenia EFS (art. 4 pkt 3 a)²¹. Należy jednak zwrócić uwagę, że po dokonaniu alokacji zgodnej z ring-fencingiem, w pozostałych PI pozostają bardzo niewielkie środki (ok. 35 mln EUR na 4 PI w ramach dwóch CT). Biorąc pod uwagę, prace związane z przygotowaniem systemu wdrażania nie korespondują z potencjalnymi efektami, które przy rozdrobnionych środkach będą niedostrzegalne w skali regionu, sugerujemy koncentrację tych środków.

Alokacja odzwierciedla rangę celów szczegółowych – czyli priorytetyzację celów z punktu widzenia potrzeb rozwojowych regionu. Analiza dotycząca spójności alokacji z celami szczegółowymi została dokonana podczas procesu ewaluacji prowadzonej w modelu partycypacyjnym i opisana w rozdziale odnoszącym się do alternatywnych sposobów realizacji celów. Zostały przedstawione potrzeby dotyczące zwiększenia alokacji na poszczególne typy interwencji, co musiało odbyć się kosztem innych działań. Po rozważeniu tych propozycji Zarząd Województwa Mazowieckiego podjął decyzję o zmianach alokacji, w szczególności w ramach OP 4 oraz OP 7.

II.4.6 Ocena zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego

W odpowiedzi na potrzebę stosowania zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego w dokumentach strategicznych dokonana została ocena zastosowania podejścia ukierunkowanego terytorialnie w ramach RPO WM. Analizy dokonano w oparciu o poniższe kryteria:

Wyjaśnienie w projekcie RPO celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego,

Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006 – projekt oraz Rozporządzenie w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 – projekt

¹⁹ Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013, s. 20.

²⁰ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, październik 2013r, s. 100.

²¹ W przypadku bardziej rozwiniętych regionów państwa członkowskie przeznaczają 80 % przydziału dla EFS dla każdego programu operacyjnego na maksymalnie cztery priorytety inwestycyjne określone w art. 3 ust. 1 Rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 – projekt

- Oparcie RPO na sterytorializowanej diagnozie;
- Wykorzystanie mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań, dostosowanych do zróżnicowań przestrzennych ujętych w diagnozie;
- Wykorzystanie instrumentów dialogu *place-based*, takich jak ZIT, RLKS i inne formy partnerstwa lokalnego i subregionalnego;
- Zapewnienie mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu RPO, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego;
- Zapewnienie monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego.

W naszej ocenie, wyjaśnienie celu i sposobu zastosowania podejścia terytorialnego w Programie jest właściwe i wyczerpujące. W projekcie RPO WM zostały wskazane trzy główne efekty, które mają zostać osiągnięte w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego, jako wartość dodaną do podejścia tematycznego. Docelowo, stosując zasadę zintegrowanego podejścia terytorialnego, oczekuje się osiągnięcia spójności terytorialnej, przestrzennej integracji interwencji publicznej, a także zapewnienia lepszych podstaw do koncentracji działań (optymalizacji działań w przestrzeni) poprzez analizę przestrzennego rozmieszczenia osiągniętych efektów i dostosowanie działań do potencjałów terytorialnych. Ewaluator sugerował uzupełnienie treści o definicję operacyjną pojęcia spójności terytorialnej, co zostało uzupełnione w trakcie prac nad RPO WM²².

Kolejnym z kryteriów oceny było oparcie RPO na sterytorializowanej diagnozie. Z zapisów rozdziału 4. wynika, iż podejście terytorialne zostało uwzględnione na etapie programowania. Opis zawarty w tej części Programu wskazuje na przemyślany i właściwy sposób łączenia podejścia tematycznego (sektorowego) i przestrzennego.

W kontekście wykorzystania mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań, dostosowanych do zróżnicowań przestrzennych ujętych w diagnozie zwraca uwagę fakt, że w projekcie RPO WM pojawia się odwołanie do strategii rozwoju województwa, gdzie wydzielono obszary strategicznej interwencji (OSI). Wszystkie OSI ze Strategii zostały uwzględnione w RPO WM, co pozwoli na pełniejsze wykorzystanie RPO WM do realizacji celów strategicznych regionu. W trakcie oceny wykorzystania instrumentów dialogu *place-based*, takich jak ZIT, RLKS i inne formy partnerstwa lokalnego i subregionalnego należy zwrócić uwagę, że przewidywane jest wykorzystanie ZIT, RIT oraz projektów partnerskich. W RPO WM nie zaplanowano zastosowania mechanizmu Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Zaplanowano natomiast mechanizm – Projekty Partnerskie, włączający lokalne społeczności w sposób elastyczny, wnoszący wkład w rozwiązania zidentyfikowanych problemów. Przewiduje się promowanie projektów partnerskich poprzez dodatkowe punkty na etapie oceny lub ogłaszanie dedykowanych konkursów.

Wykorzystanie w RPO ZIT i RIT wydaje się słuszne, a integracja w podejściu tematycznym właściwa. Podobnie jednak jak w przypadku diagnozy, zapisy rozdziału 4. nie odnajdują odzwierciedlenia w

²² Nie ma jednej przyjętej definicji operacyjnej spójności terytorialnej, zasadniczo powinna być ona uzgodniona przez wszystkich dla zainteresowanych partnerów. Wydaje się, że na potrzeby RPO WM najlepsza jest definicja "bałtycka", stworzona przy wykorzystaniu celów bałtyckiej polityki przestrzennej, zaprezentowana poniżej: Spójność terytorialna została określona jako „ogólny cel (cel w makroskali) poszczególnych polityk, zachęcający je do wspierania zintegrowanego rozwoju przestrzennego regionu” ESPON (2013), *Territorial Monitoring for the Baltic Sea Region. Draft Final Report / Version 30/06/2013. Part B. Scientific Platform and Tools Project 2013/3/9*. Zintegrowane podejście oznacza w tym przypadku łączną ocenę wpływu tych różnych polityk na terytorium Regionu Bałtyckiego i potrzebę ich poziomej i pionowej harmonizacji. Celem tak rozumianej integracji polityk jest osiągnięcie celów częściowych odnoszących się do stanu terytorium a uzgodnionych w strategicznych dokumentach bałtyckich.

strategii i opisie osi priorytetowych. Poza rozdziałem 4 pojęcie ZIT pojawiają się tylko w odniesieniu do pomocy technicznej, rezerwy i systemu wdrażania. Analizowany materiał jest zbyt wąski, aby dokonać rzetelnej oceny ZIT od strony merytorycznej i administracyjnej (wdrożeńowej). Sugerujemy, po otrzymaniu Strategii ZIT, wskazanie działań i poddziałań dedykowanych ZIT, w ramach poszczególnych osi priorytetowych. W wyniku analizy poziomu zapewnienia mechanizmu koordynacji pionowej i poziomej przy wdrażaniu RPO, uwzględniającej wymóg podejścia terytorialnego i zintegrowanego, zdiagnozowano brak takiego mechanizmu na poziomie Programu. Istnieje mechanizm rutynowy, zwykle stosowany w RPO. W kontekście zapewnienia monitoringu osiągniętych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego właściwą uwagę poświęcono w rozdziale 4 RPO WM kwestiom monitorowania rezultatów podejścia terytorialnego. Jako, że nie zdefiniowano wskaźników dla efektów specyficznych w podejściu terytorialnym, sformułowania zawarte w RPO WM wskazują na raczej niesformalizowane oceny jakościowe (przy wykorzystaniu wiedzy ukrytej (*tacit knowledge*) i obserwacji uczestniczącej IZ, niż na systematyczny pomiar ilościowy odniesiony do celów i kamieni milowych.

II.5 Ocena systemu monitoringu i ewaluacji programu operacyjnego

System monitoringu powinien dostarczać danych na temat realizacji programu i stopnia osiągnięcia zakładanych celów. Informacje te powinny wspierać sprawne wdrażanie programu. Śledzenie postępów w umożliwi bieżące identyfikowanie tych obszarów, które wymagają dodatkowego wsparcia.

II.5.1 Ocena wskaźników

Przystępując do podsumowania oceny wskaźników należy zaznaczyć, że dobór wskaźników został w znacznej mierze uproszczony dzięki wprowadzeniu Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK). Jej stosowanie eliminuje część potencjalnych słabych stron systemów monitoringowych, takich jak na przykład problem niemierzalności wskaźników, jednak wiąże się też z istotnymi ograniczeniami, na przykład związanymi z doбором wskaźników adekwatnych do realizowanych działań.

Odkąd wskaźniki produktu proponowane dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych mają bazować na wskaźnikach zawartych na Liście Wspólnych Wskaźników Kluczowych, przeprowadzanie oceny pod kątem przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. robustness) w naszej opinii, przestaje być zasadne. Do oceny wskaźników włączono więc trafność zaproponowanych wskaźników wobec zaproponowanej logiki interwencji.

Wskaźniki pierwszej osi priorytetowej zostały dobrze przemyślane, są adekwatne i pozwalają na pomiar realizacji celów szczegółowych. W trakcie prac zasugerowano zmianę wielu wskaźników, które nie odpowiadały typom interwencji, m.in. sugerowano usunięcie wskaźnika *Przedsiębiorstwa, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w PI 1.1 dla pomiaru celu szczegółowego 1: Wsparcie regionalnej infrastruktury badawczej*. Wskaźnik został usunięty podczas dalszych prac na projekcie RPO WM. W PI 1.1 sugerowano dodanie wskaźnika *Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury*, który jest logicznie powiązany ze wskaźnikiem produktu *Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R*. Ostatecznie przyjęty został wskaźnik *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową*. Jednocześnie na poziomie wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego dodano: *Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu*.

Dobór wskaźników dla OP 2 został dokonany rzetelnie, zgodnie z logiką zaproponowanych priorytetów inwestycyjnych i w oparciu o dostępne źródła danych. Oba priorytety inwestycyjne mają odpowiednio przypisane wskaźniki rezultatu strategicznego oraz wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego, które pozwalają na pomiar postępu we wdrażaniu najważniejszych działań w ramach osi 2.

Dobór wskaźników dla OP 3 został dokonany prawidłowo, ale zwracamy uwagę na kilka kwestii. Wskaźniki strategiczne dla PI 4.1 (dwa) są inne niż zaproponowane w Umowie Partnerstwa. Są to: *Produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych nośników energii* [GWh] oraz *Moc instalacji wytwarzających energię z OZE* (ciepłą i elektryczną) [MW]. Wartość bazowa dla wskaźnika pierwszego została określona, natomiast dla wskaźnika drugiego powinna zostać uzupełniona. Zaproponowane dla PI 4.1 wskaźniki rezultatu strategicznego są logicznie powiązane z odpowiadającym im wskaźnikiem określonym w Umowie Partnerstwa – *Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto* [%].

Wskaźniki strategiczne dla PI 4.3 i PI 4.5 są określone tak samo – *Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie dwutlenku węgla* [tys. ton] i jest to wskaźnik zbieżny z zaproponowanym w Umowie Partnerstwa. Jako źródło danych podano statystykę publiczną (GUS). Wartość bazowa dla tego wskaźnika powinna zostać uzupełniona.

Dla PI 4.1 wybrano cztery wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego. Dwa z nich (wskaźniki rezultatu bezpośredniego) są zgodne z WLWK i są wskaźnikami wspólnymi na poziomie europejskim, pozostałe dwa (produktu) są wskaźnikami autorskimi, które sumują wartości odpowiednich wskaźników WLWK. Wskaźniki zostały dobrane zgodnie z logiką interwencji i powinny umożliwić właściwe określenie wykonania produktów i rezultatów działań wszystkich typów interwencji przewidzianych do realizacji w ramach priorytetu inwestycyjnego. Ekspercka metoda oszacowania wartości docelowych wskaźnika rezultatu *Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych* dla wszystkich typów interwencji przewidzianych do realizacji w ramach OP 3 została przekazana IZ RPO WM w trakcie spotkań doradczych.

System wskaźników dla OP 5 oceniamy jako kompletny. Wskaźniki produktu zostały przyporządkowane do wszystkich typów interwencji. Wskaźniki są adekwatne – istnieje zależność między realizacją typów interwencji a przewidywanymi wskaźnikami produktu. Wskaźniki produktu mierzą postęp w zakresie zmiany wyrażanej wskaźnikiem rezultatu strategicznego.

System wskaźników dla OP 6 również jest kompletny. Wskaźniki pokrywają wszystkie typy interwencji i są adekwatne. Wskaźniki produktu mierzą postęp w zakresie zmiany wyrażanej wskaźnikiem rezultatu odroczonego. Wyjątek stanowią wskaźniki produktu *Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie* oraz *Liczba osób objętych programami profilaktycznymi i rehabilitacji medycznej w programie*.

System wskaźników dla OP 7 należy uznać za kompletny. Wskaźniki produktu przyporządkowane zostały do wszystkich typów interwencji. Istnieje zależność między realizacją typów interwencji a przewidywanymi wskaźnikami produktu.

Problemem zidentyfikowanym w OP 8, PI 10.1 jest brak założenia jakiegokolwiek wskaźnika rezultatu bezpośredniego. Dlatego system wskaźników dla Osi 8 nie może zostać uznany za kompletny. Faktem jest jednak, iż obszar edukacji jest sferą, w której budowanie takich wskaźników napotyka liczne problemy, czego dowodem jest również WLWK w obszarze CT 10.

II.5.2 Ocena wartości docelowych wskaźników

Wartości docelowe wskaźników monitoringowych w osiach finansowanych z EFRR można uznać za realne przy przyjętych założeniach. Zwracamy uwagę na kilka kwestii związanych przyjętymi wartościami docelowymi, które mogą skutkować ich nieosiągnięciem lub znacznym przekroczeniem.

W OP 1 dla PI 1.1 przyjęto wskaźnik *Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu*. Wartość docelowa wskaźnika jest bardzo silnie uwarunkowana strukturą podziału pomiędzy projekty konkursowe a projekty kluczowe, których przeciętny koszt różni się o rząd wielkości (3 mln PLN vs 31 mln PLN). W konsekwencji, biorąc pod uwagę kwotę alokacji, która wynosi 174 mln EUR, przyjęta wartość docelowa odpowiada zrealizowaniu około 23 projektów kluczowych oraz 6 konkursowych. Jednak już zmniejszenie liczby projektów konkursowych o 1 (słownie jeden, sic!), powoduje zwiększenie wartości docelowej o 10 projektów. Oznacza to, że w praktyce wartość docelowa może zostać osiągnięta przez rezygnację z pojedynczych projektów kluczowych i zastąpienie ich konkursowymi – w tym kontekście nie widzimy zagrożenia dla osiągnięcia wartości docelowej. Ponieważ w ewaluowanym dokumencie nie zawarto zestawienia projektów kluczowych, ewaluator nie mógł się odnieść do ich prawdopodobnej liczby. W związku z tym zwracamy uwagę, że – przykładowo – zmniejszenie liczby projektów kluczowych o 3 powoduje podwojenie wartości docelowej.

W OP 2 nie dostrzegamy ryzyka nieosiągnięcia wartości docelowych wskaźników, natomiast, naszym zdaniem, koszty jednostkowe są zawyżone w większości przypadków, co może skutkować przekroczeniem wartości docelowych. Naszym zdaniem, koszt jednostkowy został znacząco zawyżony dla wskaźnika *Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych*.

W OP 3 warto zwrócić uwagę na wskaźnik dla PI 4.1 *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej [MW] (CI)*. Docelową wartość wskaźnika należy uznać za bezpieczną ze względu na fakt, że ostateczny przyrost mocy wytwórczej będzie zależał w znaczącym stopniu od struktury OZE, na które przeznaczone zostanie finansowanie. W kontekście założonych blisko siedmiokrotnych różnic w koszcie jednostkowym poszczególnych typów OZE oraz założonej struktury, osiągnięcie wartości docelowej nie powinno budzić wątpliwości. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na możliwe znaczące spadki kosztów wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych w przyszłości (choćby tylko bazując na tym jak zmieniały się w ostatnich latach). Może to spowodować, że założona wartość zostanie znacznie przekroczona.

System wskaźników zaproponowany w OP 4 zawiera wskaźniki produktu i rezultatu strategicznego. Wskazane zostały również wskaźniki, które będą uwzględniane na potrzeby ram wykonania. Wskazane dane potrzebne do oszacowania wartości docelowych wskaźników bazowały na danych z poprzedniej perspektywy finansowej. Ryzykiem osiągnięcia wartości docelowych wskaźnika dla małej retencji i melioracji będzie brak Master Planu dorzecza Wisły. Planowane inwestycje w zakresie małej retencji i melioracji powinny być ujęte w tym dokumencie planistycznym, którego opracowanie zostało zlecone przez KZGW i powinien zostać zatwierdzony w grudniu 2015 r. Zgodnie z *Szablon projektu programu...* wskaźniki wykorzystywane na potrzeby ram wykonania powinny co do zasady być wybierane spośród wskaźników wyznaczonych do monitorowania osi priorytetowej²³. Proponuje się przyjęcie wskaźnika kamieni milowych dla PI 9.2. *Liczba projektów z zakresu rewitalizacji*. Wartość docelowa obecnego wskaźnika kamieni milowych *Wartość projektów przewidzianych do realizacji w*

²³ Szablon projektu programu operacyjnego, MRR, wrzesień 2013, str. 15

ramach Lokalnych Programów Rewitalizacyjnych [mln euro] nie odpowiada wartości docelowej wskaźnika *Liczba projektów w zakresie rewitalizacji*, gdzie przyjęto średni koszt jednej jednostki wskaźnika w kwocie 3,2 mln EUR, a zatem przy 5 projektach docelowa wartość powinna wynieść 16,1 mln EUR, co jest wartością realną przy alokacji 15 mln EUR na PI. Tymczasem wartość docelowa wskaźnika produktu dla PI 9.2: *Wartość projektów przewidzianych do realizacji w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacyjnych* [mln euro] wynosi 0,47 (tj. 470 000 EUR).

Realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników produktu CT 7 należy uznać za pozbawioną ryzyka. Przyjęcie pozakonkursowego trybu wdrażania projektów oraz nadanie charakteru strategicznego planowanym inwestycjom wyeliminuje zagrożenia obecnego okresu programowania – przeciągające się procedury wyłaniania wykonawców, zbyt duża skala przedsięwzięcia dla beneficjentów, zagrożenia związane z zapewnieniem trwałości inwestycji. Biorąc pod uwagę, iż konsumujące czas procedury nabywania gruntów pod planowane inwestycje budowy nowych dróg zostały już zapewnione, nie dotyczą one także terenów newralgicznych OMW, ryzyko związane z rozpoczynaniem nowej inwestycji drogowej także należy uznać za zoptymalizowane. Średni koszt realizacji wskaźnika bierze pod uwagę ryzyko związane ze zbyt dużym znaczeniem kosztowego aspektu realizacji inwestycji w bieżącym okresie programowania skutkującym nierzetelnym wykonawstwem.

Wartości docelowe wskaźników dla osi finansowanych z EFS wymagają uzupełnienia.

II.5.3 Ocena ram wykonania

Wskaźniki produktu wybrane do ram wykonania osi priorytetowych powinny mieć określone wartości pośrednie (*milestones*) dla 2018 r. Podstawowym kryterium ich wyboru jest ściśle powiązanie z zakresem planowanej interwencji. Powinny też być wybierane spośród wskaźników monitorowania danej osi priorytetowej.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, dobór wskaźników nie budzi większych wątpliwości. Dla osi priorytetowej 1 zostały wybrane dwa wskaźniki – *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie* oraz *Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu*. Wskaźniki są adekwatne dla większości działań realizowanych w ramach osi 1. Wskaźnik liczy przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie jest bezpieczny, ponieważ IZ ma duży wpływ na osiągnięcie zakładanej wartości tego wskaźnika. Dodatkowo, wartość wskaźnika dla roku 2018, przy założonej alokacji, można określić z dużym prawdopodobieństwem. Natomiast wartość wskaźnika projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu jest znacznie trudniejsza do oszacowania, o czym pisaliśmy w poprzednim podrozdziale.

W przypadku osi priorytetowej 2 w wyniku konsultacji z ewaluatorem ograniczono liczbę wskaźników. Wstępnie wybrano dwa wskaźniki do ram wykonania: *Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 – dwustronna interakcja [szt.]* oraz *Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 – transakcja [szt.]*, jednak z uwagi na to, że są to wskaźniki zbliżone, ostatecznie pozostał jeden, który nadal pokrywa większość realizowanych działań. Ich wartości w roku 2018 można określić stosunkowo precyzyjnie, jednak są w dużej mierze uzależnione od czynników zewnętrznych, na które IZ ma relatywnie mały wpływ. W osi 3 został wybrano 2 wskaźniki – *Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej [MW] (CI)* oraz *Liczba projektów w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej budynków*, które uważamy za trafnie dobrane.

Dla Osi Priorytetowej 4 wprowadzone zostały następujące wskaźniki: dla PI 6.1 *Moc przerobowa*

zakładu zagospodarowania odpadów [Mg/rok], dla PI 6.2 Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej [km] dla PI 9.2 Liczba projektów z zakresu rewitalizacji. Objęto nimi 58% alokacji na Oś priorytetową, a więc spełniony został wymóg objęcia reprezentatywności osi tj. wskaźniki obejmują rezultaty większości interwencji podejmowanych w ramach osi priorytetowej.

Również dobór wskaźników na potrzeby ram wykonania osi 5 nie budzi zastrzeżeń, wskaźniki pokrywają większość działań, które są planowane do realizacji w ramach osi 5, są mierzalne, a ich wartość docelowa została oszacowana poprawnie.

W osiach priorytetowych 6, 7 i 8 zostało przedstawione uzasadnienie wyboru wskaźników na potrzeby oceny ram wykonania. Uzasadnienia te nie budzą zastrzeżeń.

II.5.4 Ocena proponowanego systemu monitoringu i ewaluacji

System monitoringu i ewaluacji RPO WM został opisany w sposób ogólny; uwzględnia jednak najważniejsze elementy.

Zgodnie z ocenianym projektem RPO WM głównym źródłem informacji dotyczących postępu realizacji programu dla Instytucji Zarządzającej, będzie zaprogramowany system monitorowania RPO WM 2014-2020. System ten ma umożliwić m.in. opracowanie danych według wybranych kryteriów oraz bieżącą kontrolę realizacji założonych wartości wskaźników, a także zarządzania finansowego w zakresie płatności oraz certyfikacji wydatków. Przyjęto, że pomiar wskaźników znajdujących się na wszystkich poziomach monitorowania będzie dokonywany w oparciu o dane dostarczane przez beneficjentów, z wyłączeniem wskaźników sumujących liczbę umów bądź ich wartość oraz wynikające z badań ewaluacyjnych/analiz/danych statystycznych. W rozdziale poświęconym systemowi ewaluacji zawarto podstawowe informacje o:

- sposobie realizacji ewaluacji (poprzez ekspertów niezależnych od podmiotów odpowiedzialnych za realizację RPO WM, którzy współpracować będą z jednostką ewaluacyjną specjalnie wydzieloną ze struktur IZ),
- głównych celach prowadzenia badań ewaluacyjnych, w tym, w jaki sposób wykorzystywane będą wyniki badań ewaluacyjnych,
- zakresie głównych badań ewaluacyjnych, których realizacja wynika z projektu rozporządzenia ogólnego.

Tym samym spełnione zostały zalecenia przedstawione w *Szablonie...* do tej części programu operacyjnego. Koncepcja planu ewaluacji została zaprezentowana w załączniku nr 3.

II.5.5 Źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych

W projekcie RPO WM opisano system informatyczny, który zapewni spełnienie wymogów KE dotyczących obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości, zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego

pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem, a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną. Budowa tego systemu, zapewniającego zbieranie i przechowywanie danych, leży po stronie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Większość kwestii będzie musiała być zaadresowana na poziomie opracowywania dokumentów wdrożeniowych, w oparciu o planowane wytyczne powstające na szczeblu krajowym.

W perspektywie 2007-2013 w IZ brak jest wydzielonej komórki, która zajmuje się analizą postępu wdrażania Programu oraz jakością gromadzonych danych. Analizy tworzone są *ad hoc*, w sytuacjach nadzwyczajnych i nie mają określonych szablonów. Jest to znacznym utrudnieniem dla osób odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych priorytetów z uwagi na fakt, że angażowane są różne komórki organizacyjne, co wpływa na wydłużenie czasu pracy na sporządzenie analizy. Dodatkowym utrudnieniem dla osób odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych priorytetów jest to, że każda analiza wygląda inaczej. W związku z powyższym postuluje się stworzenie specjalnej komórki organizacyjnej, która byłaby odpowiedzialna za sporządzenie szablonów analiz i ich publikację w określonych odstępach czasu. Ponadto, taka komórka zajmowałaby się również obsługą systemów informatycznych, generowaniem danych i ich przetwarzaniem, także na potrzeby innych wydziałów. Tak publikowane analizy znacznie ułatwiłyby podejmowanie decyzji na temat konstruowania konkursów, kryteriów oraz bieżący monitoring podpisanych umów. Jest to również istotne z punktu widzenia Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Komisji Europejskiej, które to instytucje będą rozliczać IZ RPO WM z wdrażania Programu.

II.5.6 Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji

Zapewnienie odpowiednich rozwiązań z zakresu terminowego dostarczania odpowiedniego zakresu danych jest szczególnie istotne w związku z nałożeniem obowiązku przedkładania KE m.in. rocznych sprawozdań z realizacji programu, uwzględniających dane finansowe, ogólne, specyficzne dla programu, wskaźników oraz wartości docelowych ujętych ilościowo.

Biorąc pod uwagę, że w przyszłym okresie programowania funduszy położony będzie dużo większy nacisk na efekty wsparcia i związaną z tym konieczność pomiaru tych efektów, zalecane będzie większe wykorzystanie badań opartych o metody kontrfaktyczne. Należy zatem zapewnić możliwość łączenia baz danych monitoringowych ze statystyką publiczną, co pozwoli na wskazanie tła dokonujących się przemian. Szczególnie istotną kwestią jest zapewnienie dostępu do podmiotów, które nie uzyskały wsparcia. Jest to jednak element, na który należy zwrócić uwagę na etapie przygotowania dokumentów wdrożeniowych.

Źródła, metody gromadzenia danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych zostały zaproponowane przez ewaluatora we wstępnej koncepcji procesu ewaluacji (załącznik nr 5). Działania te obejmą m.in. konieczność utrzymywania ścisłej współpracy merytorycznej z kluczowymi instytucjami uczestniczącymi w procesach ewaluacji na poziomie regionalnym i krajowym (ROT, KOT, GUS, KJE), lepszą koordynację badań ewaluacyjnych realizowanych przez instytucje zewnętrzne, wprowadzenie skutecznych rozwiązań technicznych (w ramach m.in. lokalnego systemu informatycznego). Zaproponowane rozwiązania będą punktem wyjścia do opracowania organizacji tych procesów na poziomie regionu.

II.5.7 Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny, system monitorowania i ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja Zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

W projekcie RPO WM przedstawiono zakres zadań komitetu monitorującego, a także rolę IZ, jako instytucji odpowiedzialnej za prawidłowy przebieg procesu sprawozdawczości. Opisano wynikające z rozporządzenia ogólnego założenia co do zakresu i terminów sprawozdań przedkładanych do KE. Pojawia się także informacja o prowadzeniu monitorowania i sprawozdawczości na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania programu (tj. beneficjenta, instytucji zarządzającej lub instytucji, do której IZ delegowała zadania oraz Komitetu Monitorującego).

Ryzyka i bariery dla skutecznej realizacji procesów monitoringu i ewaluacji to przede wszystkim:

- brak możliwości realizacji badań kontrfaktycznych ze względu na utrudniony dostęp do podmiotów, które mogą służyć jako „tło” dla zmian wynikających ze wsparcia;
- niedoskonałości systemu informatycznego (czego przykładem jest KSI SIMIK);
- brak opisów baz danych generowanych przez systemy zbierające dane od beneficjentów;
- brak zrozumienia beneficjentów, w jaki sposób mają raportować wartości wskaźników;
- brak pełnej niezależności ewaluatorów od zlecających ewaluację.

Działania mające na celu ograniczenie wspomnianych barier będą podejmowane przede wszystkim przez administrację krajową.

II.6 Ocena planowanych warunków realizacji programu

Głównym zadaniem ewaluatora w tej części badania była ocena potencjału administracyjnego, w tym zasobów ludzkich instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL.

II.6.1 Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych

Z punktu widzenia efektywności przygotowania przyszłego okresu programowania, wydaje się, iż najefektywniejszym rozwiązaniem będzie dostosowanie już istniejących struktur do wdrażania funduszy z perspektywy 2014-2020. Takie rozwiązanie powinno pomóc rozpocząć merytoryczną pracę w zakresie wdrażania funduszy (tj. skrócić czas potrzebny na przygotowywanie procedur, struktur itp.) i wykorzystać zasoby wypracowane w obecnej perspektywie: kadrowe, organizacyjne, komunikacyjne.

Układ instytucjonalny RPO WM na lata 2014-2020 powinien zatem w maksymalnym stopniu wykorzystać zasoby wypracowane w obecnej perspektywie: kadrowe, organizacyjne, komunikacyjne. Takie rozwiązanie jest rekomendowane ze względu na:

1. Duże doświadczenie we wdrażaniu EFS i EFRR poszczególnych jednostek, aczkolwiek jednocześnie w kontekście nowej perspektywy finansowej ryzykiem są różnice między

wdrażaniem wsparcia w ramach RPO oraz regionalnego komponentu PO KL. Wynikają one nie tylko z różnego zakresu i charakteru projektów (infrastrukturalne versus miękkie), ale także z różnego podejścia do sposobu wdrażania i rozliczania. Konieczne będzie więc połączenie wiedzy i doświadczenia we wdrażaniu obu funduszy, wypracowanie procedur, które będą jasne dla beneficjentów korzystających w ramach jednego programu (RPO) ze środków dwóch funduszy.

2. Duże doświadczenie pracowników poszczególnych jednostek – zarówno w obszarze obsługi wniosków, jak też merytorycznie. Mocną stroną systemu zarządzania RPO na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL jest niska fluktuacja pracowników. Porównując dane dotyczące odpływu pracowników regionalnych programach operacyjnych można zauważyć, że poziom odpływu pracowników w RPO województwa mazowieckiego jest najniższy na tle innych RPO (około 1%, podczas gdy np. w zachodniopomorskim było to 8%²⁴). Deklarowany średni staż pracy pracowników instytucji systemu RPO WM wynosi 8 lat. Blisko połowa pracowała przed podjęciem zatrudnienia w instytucjach Programu przy obsłudze środków europejskich. Większość pracowników instytucji RPO WM posiada ponad dwuletni staż pracy w instytucjach RPO WM²⁵.
3. Wysoki potencjał kadrowy pod względem zatrudnienia – liczba pracowników w jednostkach zaangażowanych we wdrażanie RPO 2007-2013 i komponentu regionalnego PO KL jest optymalna. Jedynie IZ RPO wskazała, iż liczba dodatkowych, nowych etatów, jaka jest niezbędna do prawidłowej obsługi środków strukturalnych w instytucji, wyniosła na dzień 30 czerwca 2013 roku prawie 21 etatów. Braki kadrowe w tej jednostce są bardzo duże, zważywszy, że jest to prawie 1/3 dotychczasowych miejsc pracy²⁶. Przypuszczać można, iż sytuacja ta jest spowodowana koniecznością łączenia prac nad wdrażaniem RPO na lata 2007-2013 i jednocześnie intensywnych przygotowań do wdrażania kolejnej perspektywy finansowej. REKOMENDACJA: Należy zwiększyć zatrudnienie w IZ RPO. W kontekście nowej perspektywy jest to szczególnie zasadne ze względu na to, iż równolegle z rozpoczęciem wdrażania RPO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013.
4. Wysoki potencjał kadrowy pod względem wiedzy o wdrażaniu funduszy – wszystkie instytucje zaangażowane w realizację NSRO w województwie mazowieckim intensywnie podnosiły kwalifikacje swoich pracowników, najwięcej w zakresie wdrażania funduszy europejskich i kwestii horyzontalnych²⁷. Patrząc na różnorodność szkoleń oraz liczbę osób szkolnych można postawić wniosek, iż potrzeby pracowników są raczej zaspokajane. Wniosek ten potwierdzają wyniki dotychczasowych badań ewaluacyjnych. Z kolei jako słabszą stronę pracowników beneficjenci zarówno MJWPU jak i WUP wskazują niedostateczną wiedzę merytoryczną. REKOMENDACJE: Organizowanie szkoleń merytorycznych dla pracowników i posiłkowanie się ekspertami zewnętrznymi w trudniejszych przypadkach.
5. Wypracowane w ostatnich latach elastyczne zarządzanie kadrami, tj. wzmacnianie potencjału pracowników w obszarach, które na danym etapie wdrażania programów są najbardziej

²⁴ Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (2013), Warszawa, obejmuje okres od 30 czerwca do 31 grudnia 2012.

²⁵ Ocena wpływu realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007 - 2013 na rozwój Województwa Mazowieckiego, 2012.

²⁶ Na podstawie ankiet przygotowywanych przez instytucje realizujące Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013 na potrzeby MRR

²⁷ Tamże.

czasochłonne, np. rozliczanie i kontrola projektów.

6. Wysoki potencjał organizacyjny wynikający z wypracowanych procedur i rozwiązań usprawniających wdrażanie RPO na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL.
7. Przetarte ścieżki komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej między jednostkami.
8. Krótki czas, jaki pozostał do momentu uruchomienia programu (wdrożenie nowych struktur będzie czasochłonne i kosztowne, a przy tym może opóźnić proces desygacji).
9. Konieczność zamknięcia obecnej perspektywy, co przy znacznych zmianach w strukturze spowoduje wzrost kosztów oraz wymagać będzie więcej czasu przy większych zasobach.

II.6.2 Ocena struktur i rozwiązań administracyjnych

Projekt RPO WM zawiera czytelny i kompletny opis systemu instytucjonalnego RPO WM, z odwołaniem do zakresu odpowiedzialności, jakie pełnić będą poszczególne instytucje, w szczególności Instytucja Zarządzająca. Przedstawiono najważniejsze rozwiązania i zadania na wszystkich etapach realizacji Programu – od jego przygotowania i konsultacji, poprzez wdrażanie, w tym wybór i ocenę wniosków o dofinansowanie, monitoring i ewaluację, po kwestie rozliczeń finansowych i sprawozdawcze.

W RPO WM zawarto informacje na temat najważniejszych podmiotów zaangażowanych w jego realizację, tj.:

Instytucję Zarządzającą, która w latach 2014-2020 będzie jednocześnie instytucją odpowiedzialną za certyfikację środków do KE – przedstawiono główne zadania obu tych jednostek,
Instytucję Audytorową,
Instytucję odpowiedzialną za otrzymywanie płatności z KE.

Zgodnie z wytycznymi wskazano również MRR jako podmiot udzielający desygacji w imieniu państwa członkowskiego, opisując także główne zadania tej jednostki.

IZ przewiduje możliwość powierzenia części zadań związanych z realizacją RPO WM 2014-2020 Instytucjom Pośredniczącym /Instytucjom Wdrażającym. W projekcie RPO nie wskazano tych instytucji, stwierdzając, że będzie to przedmiotem porozumień zawartych pomiędzy tymi instytucjami a IZ.

W tym samym rozdziale zawarto informacje na temat systemu monitorowania i sprawozdawczości. Zgodnie z zaleceniami określonymi w *Szablonie programu operacyjnego* odniesiono się do regulacji unijnych i krajowych definiując główne zasady monitorowania postępów realizacji programu.

Opis systemu kontroli zawiera kompletne informacje na temat typów kontroli i ich zakresu, momentów ich prowadzenia, a także doboru przypadków do objęcia kontrolą.

W części poświęconej systemowi informatycznemu, z jednej strony przedstawiono informacje nt. centralnego systemu informatycznego, a z drugiej lokalnego systemu informatycznego, przy którego tworzeniu zostaną wykorzystane doświadczenia i wnioski płynące z okresu programowania 2007–2013.

W opisie systemu informacji i promocji posłużono się propozycją jednolitego zapisu dotyczącego kwestii informacji i promocji, jakie zawarto w *Szablonie programu operacyjnego* w celu umieszczenia w projektach programów krajowych i regionalnych.

Opis zarządzania finansowego zawiera podstawowe informacje na temat zasad i regulacji przepływów finansowych w RPO, w tym informacje o formach płatności, dokumentach finansowych przesyłanych do KE oraz procedurach ich konsultowania i uzgadniania.

Dodatkowo, w rozdziale poświęconym systemowi instytucjonalnemu, opisano system oceny i wyboru projektów, w tym tryby wyboru projektów, główne założenia przy konstruowaniu kryteriów oceny wniosków (wraz z przykładami mechanizmów zapewniających wybór inwestycji w największym stopniu przyczyniających się do realizacji celów RPO WM 2014-2020).

W projekcie RPO przedstawiono opis metodyki włączania partnerów społeczno-gospodarczych w prace nad RPO WM 2014-2020. Opis ten odnosi się do wszystkich elementów określonych w *Szablonie programu operacyjnego*. Opis procesu przygotowania programu zawiera informacje o sposobie wyboru partnerów i ich zaangażowaniu w ten etap programowania (metodyka zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych).

Opis rozwiązań na rzecz zaangażowania odpowiednich partnerów we wdrażanie, monitorowanie i ewaluację programu jest bardzo krótki, ale odniesiono się w nim do sposobów, w jaki partnerzy będą uczestniczyć we wszystkich etapach realizacji programu. Sposób wykorzystania środków pomocy technicznej na rzecz zaangażowania odpowiednich partnerów we wdrażanie, monitorowanie i ewaluację programu zostanie szczegółowo opisany w dokumentach wdrożeniowych, z uwagi na wysoki poziom uzależnienia od wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach pomocy technicznej.

II.6.3 Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu

Wśród ryzyk i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji programu można wymienić następujące kwestie.

- 1) Braki aktów prawnych i dokumentów wykonawczych, które determinują wdrażanie funduszy w ramach polityki spójności UE;
- 2) Spełnienie warunków ex-ante;
- 3) Koordynacja wdrażania środków z EFS i EFRR – będzie dużym wyzwaniem na początkowym etapie wdrażania RPO WM;
- 4) Bariery komunikacyjne, przepływ informacji niedostosowany do zmian pomiędzy okresami programowania – wdrożenie nowego systemu zarządzania będzie wiązać się z koniecznością wypracowania nowych kanałów komunikacji, a w pierwszym okresie wdrażania kanały te mogą nie funkcjonować efektywnie;
- 5) Wdrażanie instrumentów zwrotnych – skuteczność jest uzależniona od parametrów instrumentów, które będą wdrażane oraz od wymogów formalnych, które powinny być istotnie różne dla dotacji i dla instrumentów zwrotnych;
- 6) Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, w tym bardzo duże obciążenie budżetu województwa mazowieckiego tzw. „janosikowym”;
- 7) Pasywna postawa beneficjentów – może dotyczyć wszystkich typów beneficjentów i wynikać z czynników wymienionych wyżej, jak np. wysoki poziom zadłużenia, czy niska konkurencyjność instrumentów zwrotnych wobec produktów finansowych oferowanych na rynku;

- 8) Trudności w zbudowaniu partnerstw JST, między innymi w celu wdrażania ZIT. Wyzwaniem będzie też wypracowanie takiego modelu współpracy w ramach ZIT, który pozwoli na wyselekcjonowanie projektów o odpowiedniej jakości i oddziaływaniu. Warto wykorzystać doświadczenia z obecnego okresu programowania w opracowaniu kryteriów oceny projektów w ramach ZIT, a także opracowaniu procedur oceny wniosków o dofinansowanie.

Aktywizacja pasywnych beneficjentów, szczególnie w odniesieniu do JST może opierać się o działania informacyjno-promocyjne. Aby były one dobrze ukierunkowane, należy na bieżąco analizować przyczyny niskiego zainteresowania, na przykład poprzez realizację badań ad-hoc. Można również rozważyć wprowadzenie programów mentorskich dla gmin, które w małym stopniu korzystają ze środków.

II.6.4 Ocena sposobu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

W ramach ewaluacji odbyło się spotkanie członków zespołu opracowującego program z ewaluatorem, podczas którego odniesiono się do wszystkich obciążeń dla beneficjentów zidentyfikowanych w różnych badaniach ewaluacyjnych, które odnosiły się do tych kwestii. Przeanalizowano utrudnienia i bariery pojawiające się na wszystkich etapach – od przygotowania wniosku po rozliczenie projektu. Odniesiono się też do podstawowych obszarów, w których identyfikowano problemy: a) wymaganej dokumentacji, b) promocji i informacji, c) organizacji wdrażania i kwestii technicznych, np. funkcjonowania generatora wniosków. Spotkanie to pomogło usystematyzować źródła utrudnień dla beneficjentów i pozwoliło na przedyskutowanie działań możliwych do podjęcia przez Instytucję Zarządzającą, co znalazło odzwierciedlenie w projekcie RPO WM.

Następnie, w trakcie prac w modelu partycypacyjnym, ewaluator wskazał konieczność uzupełnienia projektu RPO WM o zagadnienia związane z redukcją obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. Dotyczyły one wskazania głównych źródeł obciążeń w latach 2007-2013 oraz uzupełnienia odniesień do działań podejmowanych przez instytucje zaangażowane we wdrażanie komponentu regionalnego PO KL.

W projekcie RPO przedstawiono listę działań zmierzających do usprawnienia relacji z beneficjentami oraz redukcji obciążeń administracyjnych, które będą podejmowane w perspektywie finansowej 2014-2020. Zaznaczono jednocześnie, że będzie to kontynuacja dotychczas prowadzonych działań.

W projekcie RPO WM przedstawiono też główne działania planowane w celu zmniejszenia obciążeń w kolejnych latach. Działania te są zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami i barierami. Ewaluator przedstawiał szereg szczegółowych rozwiązań, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w dokumentach wdrożeniowych. Należą do nich: informatyzacja relacji z beneficjentem oraz sposoby skrócenia czasu oczekiwania na decyzję dotyczącą oceny projektu i przyznania dofinansowania.

II.7 Ocena polityk horyzontalnych

Zgodnie z zapisami programowymi realizacja RPO WM 2014-2020 ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych Strategii Europa 2020: zasady zrównoważonego rozwoju oraz zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji. W projekcie RPO WM przedstawiono sposób

realizacji zasad horyzontalnych na poziomie programowania, wnioskowania, oceny (kryteriów), ewaluacji i kontroli zgodnie z aktualnym *Szablonem Programu Operacyjnego*.

W kontekście potrzeby uwzględnienia i realizacji w RPO WM 2014-2020 zasad horyzontalnych, wybór/wskazanie jako priorytetowych interwencji EFS dotyczących wsparcia grup i osób dyskryminowanych – defaworyzowanych w dostępie do rynku pracy, w zwiększaniu stopnia ich przygotowania zawodowego i poprawę zdolności do zatrudnienia – należy uznać za słuszne i prawidłowe. Dotyczy to w szczególności działań zorientowanych na bezpośrednie wsparcie grup i osób uznanych za dyskryminowane – defaworyzowane, tj.: osób niepełnosprawnych, czy też kobiet powracających na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dziecka, ale też pośrednich działań wsparcia obliczonych na rozwój infrastruktury transportowej, upowszechnienie i promowanie kształcenia ustawicznego, informacji i poradnictwa zawodowego, czy modelu godzenia ról zawodowych i społecznych.

II.7.1 Ocena uwzględnienia zasad promowania równych szans, zapobiegania dyskryminacji

W projekcie Programu w rozdziale dotyczącym zastosowania zasad horyzontalnych zaakcentowano przede wszystkim działania dotyczące zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć oraz niepełnosprawność.

Jednym z priorytetowych kierunków interwencji EFS, odpowiadającym bezpośrednio na wyzwania wynikające z zasady równości szans jest wsparcie osób dyskryminowanych – defaworyzowanych w dostępie do rynku pracy, w zwiększaniu stopnia ich przygotowania zawodowego oraz poprawy zdolności do uzyskania zatrudnienia. Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- zwiększanie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- ułatwianie osobom niepełnosprawnym dostępu do podnoszenia i zdobywania nowych kwalifikacji;
- rozwój usług wspierających, ułatwiających włączenie do rynku pracy (np. transportowych, opiekuńczych);
- poszerzanie dostępu do doradztwa, poradnictwa zawodowego, informacji i konsultacji;
- tworzenie przyjaznego systemu wsparcia oraz rozwijanie instrumentów o charakterze aktywizacyjnym.

Zasada równości szans płci została uwzględniona w następujących obszarach interwencji:

- konieczności zwiększania zatrudnienia kobiet i mężczyzn, w tym zwłaszcza kobiet, jako tej grupy, która jest defaworyzowana;
- podnoszenia kwalifikacji zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym w szczególności wsparcie osób o niskich i zdezaktualizowanych kwalifikacjach, np. kobiet powracających na rynek pracy, które nie wróciły do zatrudnienia po urodzeniu dziecka, w tym po urlopach macierzyńskich i wychowawczych;
- rozwijania aktywności ekonomicznej kobiet i mężczyzn jako odpowiedzi na wyzwania rynkowe, pobudzania postaw przedsiębiorczych;
- godzenia życia zawodowego i prywatnego poprzez zwiększanie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi i osobami zależnymi, co umożliwi pełne uczestnictwo w kształceniu i rynku pracy oraz promowanie nowych form organizacji pracy.

W procesie ewaluacji, zwrócono uwagę na brak informacji na temat priorytetów inwestycyjnych realizujących cele polityki równych szans i zapobiegania dyskryminacji. Zostało to uzupełnione na etapie dalszych prac nad projektem RPO WM. Nie oszacowano parytetu finansowego (udziału

środków realizujących zasady horyzontalne w ogóle alokacji), co jest jednak uzasadnione ze względu na konieczność zachowania elastyczności we wdrażaniu programu.

W projekcie RPO WM nie uzasadniono wyłączenia konkretnych zapisów zapobiegania dyskryminacji i nierówności szans z opisu realizacji osi współfinansowanych z EFR, gdyż domyślnie przyjmuje się niedyskryminacyjny charakter inwestycji infrastrukturalnych. Zamiast tego, w każdej osi priorytetowej w procedurach wyboru, realizacji, kryteriach oceny i dostępu zostanie zawarty zapis określający, że realizowane projekty muszą być zgodne z zasadą równości szans i zapobiegania dyskryminacji – zostanie to szczegółowo określone w dokumentach wdrożeniowych. Zgodnie z zapisami *Szablону programu operacyjnego* IZ powinna zapewnić realizację równości szans płci w ramach zaproponowanego systemu wdrażania programu, proponując konkretne rozwiązania z zakresu procedury wyboru i realizacji projektów, czy systemu monitorowania i ewaluacji. Powiązane jest to z zapisami rozporządzenia ramowego, które nakładają obowiązek w ramach rocznych sprawozdań z realizacji składanych w 2017 i 2019 umieszczenia odpowiednio informacji określonych w art. 101.2 CPR, a także ocenę konkretnych przedsięwzięć mających na celu promowanie równouprawnienia płci oraz zapobieganie dyskryminacji, w tym dostępność dla osób niepełnosprawnych. Zapisy odnoszące się do wspomnianych kwestii zostały zaadresowane w trakcie prac nad projektem RPO WM.

W projekcie Programu uwzględnienie zasady równości szans w osiach EFS na etapie programowania, wdrażania, oceny i kontroli zostało przeprowadzone w sposób wystarczający. Zidentyfikowano konkretne grupy docelowe, objęte interwencją horyzontalną, wskazano obszary realizacji celów horyzontalnych oraz konkretne mechanizmy selekcji i monitoringu interwencji wraz z procedurami kontroli. W ramach diagnozy społeczno-gospodarczej dokonano dokładnego opisu sytuacji enumerowanych kategorii społecznych w obszarach wskazanych w Programie.

Przyjęto zasadę prowadzenia odrębnej statystyki monitorującej dla poszczególnych kategorii społecznych objętych zasadą niedyskryminacji i równości szans. Dane zasilające wskaźniki, zgodnie z wymogami stosowanymi na poziomie kraju, będą podzielone według płci w przypadkach wymaganych załącznikiem nr 1 do rozporządzenia EFS (*Common output and result indicators for ESF investments*).

Ze względu na przewidzianą terytorializację działań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji proponuje się uwzględnienie możliwości rozszerzenia w dokumentach uszczegóławiających i / lub na podstawie monitoringu i ewaluacji listy grup dyskryminowanych o mieszkańców obszarów wiejskich oraz obszarów zagrożonych depopulacją, tzw. „niszowe” grupy zagrożone wykluczeniem: osoby zaburzone psychicznie, byli więźniowie, osoby z rodzin wielodzietnych i rodzin samotnie wychowujących dzieci, członkowie mniejszości etnicznych i narodowych, osoby bezdomne, itp. kategorie, do których kierowane będą działania w ramach PI 9.4 i PI 9.7.

II.7.2 Ocena uwzględnienia zasady promowania zrównoważonego rozwoju

Jak wynika z zapisów projektu Programu zasada zrównoważonego rozwoju jest podstawową zasadą uwzględnianą przez Województwo Mazowieckie w pracach nad dokumentami strategicznymi i operacyjnymi.

W projekcie programu zasada zrównoważonego rozwoju została uwzględniona w szczególności w następujących osiach priorytetowych:

- Oś priorytetowa 1 – *Innowacje i przedsiębiorczość*, w zakresie wspierania ekoinnowacji;
- Oś Priorytetowa 3 – *Przejsięcie na gospodarkę niskoemisyjną* w obszarze wymogów ochrony środowiska, efektywności wykorzystania zasobów oraz minimalizacji i przystosowania do skutków zmian klimatu;
- Oś priorytetowa 4 – *Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu*, w zakresie wymogów ochrony środowiska, odporności na klęski żywiołowe i zapobiegania i zarządzania ryzykiem.

Dalej w programie podkreśla się horyzontalny charakter zasady zrównoważonego rozwoju, zatem w wymienionych powyżej osiach priorytetowych będzie ona wdrażana ze szczególnym naciskiem, natomiast uwzględniona będzie musiała być we wszystkich osiach priorytetowych programu i realizowana przez każde przedsięwzięcie, jakie otrzyma dofinansowanie ze środków programu. Jej egzekwowanie stanowić będzie wymóg formalny, obligatoryjnie sprawdzany w procesie wyboru oraz realizacji przedsięwzięć, ze szczególnym uwzględnieniem projektów o charakterze infrastrukturalnym.

Przedstawiono sposób realizacji zasady na poziomie programowania, wnioskowania, oceny (kryteriów), ewaluacji i kontroli. Przyjęto założenie, iż diagnoza sytuacji pod względem obecności, potrzeb i wyzwań w ramach zasady przedstawiana będzie na etapie wnioskowania. Stopień realizacji celów zasady horyzontalnej włączony zostanie do systemu oceny. Ewaluator wskazał, że w programie nie przedstawiono sposobu, w jaki wyniki monitorowania i ewaluacji realizacji celów zasady będą wdrażane. Uwaga została uwzględniona poprzez wprowadzenie zapisów, mówiących o stosowaniu desygnowanych konkursów, w których kryterium dostępu będzie ukierunkowane na realizację celów polityki zrównoważonego rozwoju w przypadku niedostatecznego udziału projektów wpływających pozytywnie (nie tylko neutralnie) na realizację jej celów.

W trakcie prac rekomendowano uwzględnienie w opisie sposobu i zakresu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju konkretnych punktów egzekwowania od beneficjentów przestrzegania realizacji jej celów zarówno w interwencjach EFRR, jak i interwencjach EFS, na przykład poprzez wprowadzenie preferencji, w szczególności w osi 5. Rekomendacje ewaluatora zostały uwzględnione.

Ze względu na realizację w ramach Programu Priorytetów Inwestycyjnych: 4.5, 6.1. i 6.2., w przypadku zwiększenia liczby znaków dopuszczalnych we właściwej sekcji szablonu programu, rekomenduje się rozszerzenie enumeracji obszarów zasady zrównoważonego rozwoju przewidzianych do realizacji o następujące punkty:

- postrzegania odpadów jako źródła zasobów (w tym zastępowania surowców pierwotnych surowcami wtórnymi, powstającymi z odpadów), w tym: dążenia do maksymalizacji wykorzystywania odpadów jako surowców, gospodarowania odpadami zgodnie z hierarchią gospodarowania odpadami, a w tym nastawieniu na ograniczenie powstawania odpadów;
- optymalizacji łańcucha dostaw;
- dążenia do zamykania obiegów surowcowych, a w tym maksymalizacji oszczędności wody i energii;
- energooszczędnego budownictwa;
- planowania przestrzennego i inwestycji infrastrukturalnych z uwzględnieniem konieczności adaptacji do zmian klimatu, a także ochrony środowiska i oszczędności zasobów, co z kolei sprowadza się także do ograniczania zjawiska "rozlewania się miast" (*urban sprawl*).

II.7.3 Przewidywany wkład programu do realizacji polityk horyzontalnych

Projekt Programu umożliwia oszacowanie wkładu projektów realizowanych w ramach EFRR do

realizacji zasady zrównoważonego rozwoju poprzez koncentrację zadań w ramach czterech osi priorytetowych oraz marker alokacji na realizację celów klimatycznych i wskaźnikowanie spodziewanych efektów. Wkład działań poszczególnych OP do realizacji celów zasady równości szans oraz zasady niedyskryminacji jest jednak trudny do oszacowania na podstawie projektu Programu ze względu na nieuwzględnienie w wartości docelowej wskaźników monitorowania podwskaźników w podziale ze względu na płeć oraz w podziale na enumerowane w projekcie Programu kategorie osób dyskryminowanych, objętych wsparciem (np. grupy docelowe OP 6). Brak wartości docelowej wskaźnika *Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem* uniemożliwia oszacowanie wkładu Programu do realizacji zasady wyrównywania szans osób niepełnosprawnych. Wskazane powyżej braki wynikają z decyzji IZ o wprowadzeniu wymienionych podwskaźników jedynie do Uszczegółowienia Programu oraz z braku wymogu ich określania, co ewaluator uznaje za uzasadnione.

W przypadku zasady zrównoważonego rozwoju wskazano na kryteria dostępu oraz wskaźniki monitorowania programu jako podstawowe instrumenty realizujące cele przedmiotowych polityk. Kryteria dostępu stosowane będą w odniesieniu do wszystkich działań infrastrukturalnych, podczas gdy wskaźniki monitorowania dotyczyć będą wyłącznie PI obejmujących obszary tematyczne wskazane jako dedykowane zasadzie zrównoważonego rozwoju. Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie Programu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju oraz prowadzone będą badania ewaluacyjne pod kątem efektywności wsparcia zrównoważonego rozwoju gospodarczego, rozwoju społecznego oraz sfery ochrony środowiska.

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji założono, iż instrumentem wdrażania celów polityki horyzontalnej będą kryteria dostępu, wskaźniki monitorowania oraz specjalnie dedykowane grupom dyskryminowanym konkursy tematyczne w ramach poszczególnych PI. W systemie monitorowania i sprawozdawczości zapewniony zostanie stały monitoring oraz gromadzenie danych na temat realizowanych projektów ukierunkowanych na integrację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. Na etapie ewaluacji przewiduje się realizację badań pozwalających na ocenę efektywności pomocy udzielonej osobom o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności oraz monitorowanie dalszych losów tych osób po zakończeniu udziału w projekcie.

W ramach kontroli projektów zostaną podjęte działania sprawdzające prawidłową realizację zapisów projektowych o implementacji w projekcie zasady równości.

W całym okresie wdrażania będą prowadzone również działania informacyjno-promocyjne zmierzające do dalszego upowszechniania i implementacji zasady równości. Instytucja Zarządzająca zapewni także udział przedstawicieli środowisk działających na rzecz równości w gremiach i Komitetach programu.

Zgodnie z zapisami Programu, instrumenty wdrażania zasady równości płci realizowane będą na wszystkich etapach programowania, włączając etap oceny, wdrażania oraz monitorowania, ewaluacji i kontroli. Na etapie wdrażania przyjęto zasadę, iż przygotowywane projekty będą oparte o diagnozę uwzględniającą sytuację kobiet i mężczyzn w danym obszarze i ocenę wpływu na sytuację płci. Każdy projekt realizowany w ramach RPO WM 2014-2020 zawierać będzie opis oceny wpływu na sytuację płci. Element ten będzie podlegał ocenie merytorycznej.

Na etapie oceny zastosowane będą dodatkowe kryteria oceniające oddziaływanie projektu na równość płci, poza kryterium formalnym. System monitorowania uwzględniać będzie podział na płeć. Jego konstrukcja pozwoli na późniejsze oszacowanie wkładu poszczególnych działań do realizacji zasady równości szans płci.

Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie RPO WM 2014-2020 na realizację zasady równości

szans kobiet i mężczyzn. Dodatkowo dane pochodzące z systemu informatycznego, gromadzącego dane o uczestnikach projektów, pozwolą na systematyczne i kompleksowe prowadzenie badań ewaluacyjnych pod kątem wsparcia udzielanego w podziale na płeć oraz monitorowanie dalszych losów uczestników i efektywności udzielonej pomocy.

Jednocześnie prowadzone będą działania informacyjno-promocyjne zmierzające do dalszego upowszechniania i implementacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn. IZ zapewni także udział przedstawicieli środowisk działających na rzecz równości, w tym również równości szans kobiet i mężczyzn w gremiach i Komitetach programu.

Skuteczność i efektywność tych instrumentów należy ocenić jako w pełni wystarczającą w ramach zasady równości szans i równości płci oraz nie w pełni wystarczającą w realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Co prawda, zapewniona zostanie obecność, dystrybucja zasobów oraz uwzględnianie potrzeb środowiska na poziomie wnioskowania, niemniej jednak sposób wdrażania projektu pozostaje – według obecnych zapisów programowych – nieobjęty instrumentami, z wyjątkiem projektów, w których wystąpi konieczność realizacji wskaźników właściwych dla tej zasady. Trudności monitorowania wdrażania polityk horyzontalnych dotyczyć będą zwłaszcza przedsięwzięć, w których zasady horyzontalne realizowane będą w stopniu co najmniej neutralnym, bez tzw. akcji pozytywnych (zerojedynkowe kryterium dostępu) a udział kwestii zrównoważonego rozwoju nie będzie monitorowany na poziomie wskaźników. W tym wypadku zaleca się wprowadzenie do systemu kontroli projektu odpowiednich procedur sprawdzających zgodność z zasadami horyzontalnymi.

II.7.4 Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania

W ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu brane były pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, oraz zrównoważonego rozwoju. Zagadnienia równości szans oraz niedyskryminacji były przedmiotem dyskusji podczas spotkań z konsultantami w ramach części doradczej ewaluacji ex-ante. Znalazły szerokie odzwierciedlenie w diagnozie społeczno-gospodarczej przygotowanej na potrzeby RPO WM, choć treści te musiały zostać ograniczone – tak jak cała diagnoza – ze względu na konieczność zachowania objętości tekstu wyznaczonej przez szablon programu operacyjnego.

W procesie programowania uczestniczyły podmioty zaangażowane w promocję zasad horyzontalnych. Instytucja Zarządzająca na wstępnym etapie programowania opracowała Metodykę włączania partnerów społeczno-gospodarczych w prace nad RPO WM 2014-2020. W ramach Zespołu redakcyjno-programowego utworzone zostały cztery skategoryzowane tematycznie podzespoły, w skład których weszli przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych. Polityki horyzontalne objęte były pracami Podzespołu 4, do uczestnictwa w którym zostali zaproszeni przedstawiciele takich instytucji jak: Mazowiecka Rada Działalności Pożytku Publicznego, Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych dla Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej oraz wielu innych organizacji działających na rzecz ochrony środowiska, włączenia społecznego, równość płci i równych szans. Można więc uznać, że zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania jest wystarczający.

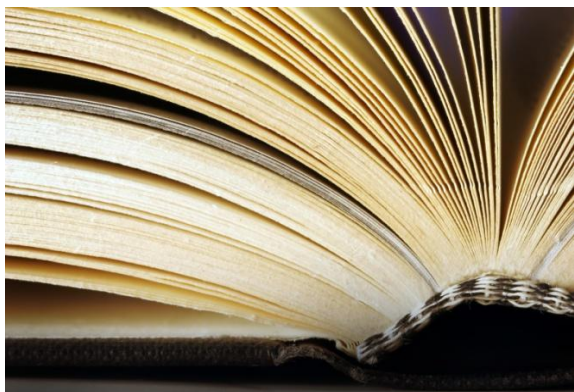
Spis tabel

Tabela 1. Ocena proponowanych form wsparcia w odniesieniu do priorytetów inwestycyjnych .. 35

Tabela 2. Formy wsparcia rozważane przez potencjalnych beneficjentów 41

Spis rysunków

Rysunek 1. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji 10

Załączniki

Załącznik 1: Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie operacyjnym wniosków i rekomendacji (zmiany/usprawnienia programu operacyjnego)

	Miejsce w raporcie Nr i tytuł rozdziału	Wniosek	Rekomendacja	Sposób uwzględnienia
1.	2.4. Stan spełnienia warunkowości ex ante	W RPO nie dokonano identyfikacji tematycznych warunków ex-ante dla programu, za których spełnienie współodpowiedzialne są samorządy regionalne. Nie dokonano również oceny ich spełnienia. Dla stwierdzonych tematycznych warunków, które nie zostały zrealizowane na poziomie regionalnym nie wprowadzono opisu działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante, wykazu instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogramu.	Rekomenduje się dokonanie opisu działań do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex ante w tabeli nr 26, której wzór określony został w <i>Szablonie programu operacyjnego 2014-2020</i> . Sekcja RPO dotycząca wypełnienia tematycznych ex-ante powinna zostać uzupełniona w oparciu o jednolity wkład przygotowany przez MRR.	
6	4.2 Ocena alternatywnych sposobów osiągnięcia celów	Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów doprowadziła do koncentracji tematycznej, zarówno w osiach finansowanych z EFRR (oś 4) jak i w EFS (oś 6).	Rekomenduje się utrzymanie koncentracji w ramach EFRR w CT 5-10.	
5	4.5 Ocena spójności alokacji	Analiza alokacji na poszczególne cele pokazuje, że	Sugerujemy dalszą koncentrację w ramach	

	Miejsce w raporcie Nr i tytuł rozdziału	Wniosek	Rekomendacja	Sposób uwzględnienia
	budżetowej z celami	w osiach finansowanych z EFS w priorytetach inwestycyjnych poza ring-fencingiem, efekty możliwe do osiągnięcia będą niewielkie. Rozdrobnienie środków będzie skutkować nie tylko małą skutecznością, ale też niską efektywnością ze względu na prace związane z przygotowaniem systemu wdrażania.	priorytetów inwestycyjnych EFS poza ring-fencingiem.	
3	5.1. Ocena adekwatności potencjału ludzkiego i zdolności administracyjnych	IZ RPO WM wskazała na braki kadrowe, które mogą wpłynąć na efektywne wdrażanie programu w kontekście zwiększenia zakresu prac związanych z równoległym zamykaniem perspektywy 2007-2013 i rozpoczęciem wdrażania RPO WM na lata 2014-2020.	Należy zwiększyć zatrudnienie w IZ RPO WM w oparciu o analizę bieżących potrzeb na każdym etapie implementacji programu.	
2	5.2 Ocena wartości docelowych wskaźników	W projekcie RPO WM będącym przedmiotem oceny ex-ante nie podano wartości docelowych wskaźników EFS.	Należy określić wartości docelowe wskaźników EFS.	

Załącznik 2: Metodologia

Niniejszy załącznik stanowi opis metod zbierania danych oraz ich analizy, jakie wykorzystano w ramach ewaluacji ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020.

ZBIERANIE DANYCH

Desk research

Technika desk research polegała na wykorzystaniu w badaniu dostępnych danych wtórnych, takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych. W przypadku niektórych modułów badawczych technika ta miała zasadnicze znaczenie i stanowiła główne źródło informacji. Szczegółowy wykaz materiałów źródłowych wykorzystanych w ramach desk research znajduje się w raporcie metodologicznym.

Badanie delfickie

Badanie delfickie zostało przeprowadzone na etapie oceny poprawności zdiagnozowania potrzeb rozwojowych regionu oraz wpływu realizacji programu na rozwój Mazowsza. W badaniu delfickim wzięli udział krajowi eksperci z dziedzin związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu. Ze względu na to, że metoda ta służy weryfikacji informacji uzyskanych na wcześniejszych etapach badania, ekspertom zadawano pytania mające na celu potwierdzenie pewnych tez i założeń.

Tabela 3. Badanie delfickie: uczestnicy

Przedstawiciel	Instytucja	Zakres kompetencji
Dr Sylwia Dudek-Mańkowska	UW	Zrównoważony rozwój
Dr Anna Lis	Politechnika Gdańska	Innowacyjność i konkurencyjność
Prof. Wojciech Dziemianowicz	UW	Innowacyjność i konkurencyjność
Dr Piotr Teisseyre	UW	Integracja społeczna
Jerzy Wiśniewski	Ministerstwo Edukacji	Edukacja i rynek pracy
Prof. Przemysław Śleszyński	IGIPZ PAN	Zrównoważony rozwój
Dr Bartłomiej Rokicki	UW	Edukacja i rynek pracy
Dr Paweł Kretowicz	UJ	Zrównoważony rozwój
Dr Piotr Trzepacz	MEN	Zrównoważony rozwój

Źródło: opracowanie własne.

8 IDI eksperci dziedzinowi

Wywiady pogłębione przeprowadzone zostały z krajowymi ekspertami z dziedzin związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu, m.in. konkurencyjnością gospodarki, infrastrukturą, rynkiem pracy, edukacją, integracją społeczną. Eksperti dziedzinowi pomogli głównie w weryfikacji logiki interwencji, a także w ocenie potrzeb oraz działań, które powinny być podejmowane w odpowiedzi na te potrzeby²⁸.

Tabela 4. IDI eksperci dziedzinowi: uczestnicy

Dziedzina	Imię i nazwisko	Instytucja
Wsparcie przedsiębiorczości opartej na wiedzy i innowacji	dr hab. Wojciech Dziemianowicz	Uniwersytet Warszawski
Rozwój cyfrowy	Tomasz Napiórkowski	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Departament Społeczeństwa Informacyjnego
Gospodarka niskoemisyjna	Marek Zaborowski	Instytut Ekonomii Środowiska
Środowisko, zmiany klimatyczne i efektywne korzystanie z zasobów	dr Paulina Legutko-Kobus	Szkoła Główna Handlowa
System transportowy	dr hab. Przemysław Śleszyński, prof. ndzw. IGiZP	Instytut Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego PAN
Rynek pracy	dr Grotkowska	Uniwersytet Warszawski
Włączenie społeczne i walka z ubóstwem Rozwój regionalny	dr hab. Tomasz Grosse	Uniwersytet Warszawski, Instytut Polityki Społecznej
Edukacja	Ewa Szustak	Ministerstwo Edukacji Narodowej, Departament Funduszy Strukturalnych
Instrumenty finansowe i MŚP	Wiesław Stanisław Kołodziejski	Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych
Instrumenty finansowe	Jarosław Kała	Bank Gospodarstwa Krajowego
Włączenie społeczne i walka z ubóstwem	Iwona Kukulak-Dolata	Uniwersytet Łódzki, Wydział ekonomiczno-socjologiczny

Źródło: opracowanie własne.

IDI Instytucje regionalne

²⁸ Na obecnym etapie wywiady nie zostały jeszcze umówione. Propozycja doboru ekspertów dziedzinowych, wraz z krótką notatką na temat ich doświadczenia zawodowego zostanie przedstawiona Zamawiającemu przed rozpoczęciem tego procesu.

Wywiady przeprowadzono również z przedstawicielami instytucji regionalnych zajmujących się wdrażaniem działań mających na celu realizację strategicznych kierunków rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach i obszarach tematycznych. Badanie to posłużyło przede wszystkim weryfikacji zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych województwa i ich priorytetyzacji.

Tabela 5. IDI instytucje regionalne: uczestnicy

Dziedzina	Imię i nazwisko / stanowisko	Instytucja
Rozwój regionalny	Maria Puk Kierownik Zespołu Planowania Przestrzennego	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego
Rewitalizacja i polityka miejska	Sławomir Pyciński Kierownik Działu Rewitalizacji i Konsultingu	Agencja Rozwoju Mazowsza
Edukacja	Teresa Makulska Wicedyrektor ds. edukacyjnych	Mazowieckie Centrum Samorządowe Doskonalenia Nauczycieli
Ochrona środowiska / energetyka	/ Włodzimierz Pomierny Bartosz Dubiński Prezes Zarządu - Dyrektor Agencji	Mazowiecka Agencja Energetyczna
Rynek pracy	Wiesława Kacperek-Biegańska Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej	Wojewódzki Urząd Pracy
Włączenie społeczne	Artur Pozorek Pełnomocnik Zarządu Województwa Mazowieckiego ds. Osób Niepełnosprawnych	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
Ochrona środowiska	Marcin Sołtys Elżbieta Surmacka Michał Stępień	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
Rynek pracy	Wiesława Kacperek-Biegańska	Dyrektor Wydziału Polityki Społecznej, Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne.

Poza tym przeprowadzono wywiady z przedstawicielami MRR – panią dyrektor Agnieszką Dawydzik oraz panią dyrektor Konstancją Piątkowską.

Wywiad grupowy z partnerami społeczno-gospodarczymi (FGI)

Zogniskowane wywiady grupowe zostały przeprowadzone z partnerami społeczno-gospodarczymi. Spotkania polegały na dyskusji prowadzonej przez moderatora wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Kluczem do pozyskania możliwie najpełniejszych informacji podczas wywiadu grupowego była konfrontacja różnych stanowisk poszczególnych uczestników w toku dyskusji. Zagadnienia badawcze stanowiły:

- Trafność zaproponowanych celów w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb ekonomicznych;
- Trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia;
- Przewidywany wpływ projektów kluczowych na realizację celów priorytetów i programu;
- Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania;
- Przewidywany wkład programu operacyjnego do realizacji celów polityk horyzontalnych.

Tabela 6. FGI z partnerami społeczno-gospodarczymi - uczestnicy

Grupa	Instytucja	
Administracja samorządowa	Warszawa, Biuro Pomocy i Projektów Społecznych	Sylvia Papiewska
Administracja samorządowa	Mała gmina wiejska, która dotychczas nie korzystała z funduszy strukturalnych - Sochaczew	Dariusz Krupa
Administracja samorządowa	Duża gmina miejska, która korzystała z funduszy strukturalnych - Warszawa, Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego	Paweł Sajnog
Lokalna Grupa Działania	Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej	Piotr Rawski
Inicjatywa klastrowa	Creative Communication Cluster	Magdalena Jagła

Źródło: opracowanie własne.

CAWI przedstawiciele samorządu terytorialnego

W ramach badania przeprowadzono internetowe wywiady kwestionariuszowe w dniach 30.10-12.11.2013. Kwestionariusz został wysłany na 2307 unikalnych adresów mailowych. Odbiorcami ankiety byli przedstawiciele administracji samorządowej, instytucje odpowiedzialne za wdrażanie polityk publicznych na poziomie regionalnym, przedsiębiorcy, beneficjenci RPO WM oraz komponentu regionalnego PO KL. W badaniu osiągnięto zwrotność na poziomie 27%, co daje 629 wypełnionych ankiet. W trakcie badania zostały wysłane dwa przypomnienia z prośbą o wypełnienie ankiety.

Seminarium wewnętrzne z ekspertami dziedzinowymi

Spotkania te miały na celu poddanie pod dyskusję i wypracowanie wspólnych opinii na temat wybranych

elementów programu. W ramach badania zorganizowano dwa seminaria, z których pierwsze było poświęcone głównie monitoringowi i ewaluacji, a drugie – systemowi wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich.

Warsztat z przedstawicielami IZ RPO WM

Warsztat pełnił funkcję podsumowującą efekty prac w obszarze monitoringu i ewaluacji. Efekty wypracowane podczas seminariów wewnętrznych zostały zweryfikowane przez IZ RPO pod kątem praktycznych możliwości ich zastosowania.

Panel ekspertów

Celem prac panelu ekspertów było wypracowanie wspólnego osądu na temat badanych kwestii. Do udziału zaproszono ekspertów zajmujących się rozwojem regionalnym, administracją, ewaluacją i monitoringiem. W kluczowych zagadnieniach badawczych ujęto:

- Wpływ na realizację założeń i celów programu pozostałych polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną;
- Uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne w ramach zasady warunkowości ex-ante, zgodnie z zapisami projektu rozporządzenia ogólnego;
- Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu.

Tabela 7. Panel ekspertów: uczestnicy

Dziedzina	Imię i nazwisko	Instytucja
Rozwój regionalny	Dr Katarzyna Szmigiel-Rawska	Uniwersytet Warszawski
Ewaluacja	Elżbieta Opałka	MRR (wcześniej KJE)
Administracja	Dr Paulina Legutko-Kobus	SGH
Administracja	Dr hab. Tomasz Grosse	Uniwersytet Warszawski

Źródło: opracowanie własne.

ANALIZA DANYCH

Macierz powiązań

Punktem wyjścia do stworzenia macierzy powiązań była analiza zagadnień ujętych w części diagnostycznej, a także innych dokumentów (raportów i opracowań) odnoszących się do bieżącej sytuacji regionu. Do analiz została wykorzystana zarówno literatura, jak i opracowania przygotowywane na potrzeby aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego, w szczególności raporty opracowane na zlecenie Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego. W efekcie macierz obrazuje powiązania zdiagnozowanych problemów i potrzeb z priorytetami RPO WM 2014-2020.

Analiza ekspercka

Analizy eksperckie były prowadzone na każdym etapie oceny ex-ante, co było konieczne ze względu na specjalistyczny zakres badania oraz wielość i złożoność obszarów badanych interwencji. Analiza ekspercka została prowadzona z wykorzystaniem danych wtórnych oraz badań terenowych i wykorzystano ją przy ocenie następujących zagadnień:

- wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych;
- spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami;
- spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu;
- adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu;
- sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów;
- czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych;
- uzasadnienia proponowanej formy wsparcia.

Analiza porównawcza

Analiza porównawcza posłużyła ocenie jakości wybranych elementów programu w stosunku do korespondujących z nimi rozwiązań zaproponowanych w innych krajowych i europejskich dokumentach strategicznych oraz badaniach naukowych powiązanych z obszarami wsparcia w ramach programu operacyjnego.

Analiza wielokryterialna

Analiza wielokryterialna zastosowana została do kompleksowej oceny wskaźników monitoringowych w oparciu o wyznaczone kryteria i punkty przyznane w każdym kryterium. Dla ocen wystawionych niezależnie przez członków zespołu badawczego została wyliczona średnia, a na jej podstawie określone minimum punktowe, które pozwoliło włączyć poszczególne wskaźniki do ostatecznej listy wskaźników monitoringowych bądź je z niej wyłączyć.

Analiza równowagi-informacji (ang. *Balance analysis*)

Narzędzie pomogło ocenić stopień wyważenia informacji dla celów ich priorytetyzacji. Analiza równowagi informacji została przeprowadzona przy ocenie wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych (analiza adekwatności diagnozy potrzeb).

Diagramy przyczynowo-skutkowe

Diagramy przyczynowo-skutkowe posłużyły analizie i ocenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy działaniami zaplanowanymi w ramach programu i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami. Za pomocą diagramów przedstawiono rekomendowane przez zespół modele logiczne programu i osi priorytetowych. Diagramy posłużyły również do zobrazowania związków przyczynowo-skutkowych zachodzących pomiędzy

spodziewanymi efektami programu a celami najważniejszych strategii na poziomie krajowym i unijnym, w tym w szczególności celami Strategii Europa 2020.

Drzewo problemów

Zastosowanie formy graficznej w postaci drzewa problemów pozwoliło zilustrować struktury programu operacyjnego.

Kontrola krzyżowa

Kontrola krzyżowa, zastosowana została do analizy spójności opisanych w różnych dokumentach kierunków interwencji, tj. czy występowały pomiędzy nimi efekty synergii czy może interwencje te są sprzeczne itp.

Macierz logiczna

Dla każdego z Priorytetów Inwestycyjnych przedstawionych w projekcie RPO WM 2014-2020 została przeprowadzona macierz logiczna badająca współzależność celów, stopień ich komplementarności, neutralności lub sprzeczności. Macierz logiczna posłużyła do oceny spójności wewnętrznej Programu, zarówno w ujęciu poziomym (poszczególne cele szczegółowe), jak i w ujęciu pionowym (cele szczegółowe a cel główny). Celem analizy było m.in. określenie stopnia i zakresu komplementarności interwencji zaplanowanych do realizacji w poszczególnych obszarach.

Mapa ryzyka

Analizę ryzyka zastosowano w celu określenia obszarów ryzyka i barier dla skutecznej realizacji programu, a także oszacowanie prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Dodatkowo, analiza ryzyka pozwala na opracowanie mechanizmów im przeciwdziałających i poprzez to ma charakter prewencyjny.

Metaewaluacja

Metaewaluacja polegała na przeglądzie dotychczas przeprowadzanych badań ewaluacyjnych innych programów i polityk. W ewaluacji ex-ante posłużyła przede wszystkim do zebrania informacji na temat zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych instytucji zaangażowanych w realizację programu, zakresu obowiązków i podziału zadań pomiędzy instytucjami.

Analiza trendów rozwojowych

Analiza trendów rozwojowych obszarów, dla których przyporządkowano Priorytety Inwestycyjne i odpowiadające im wskaźniki monitorujące została przeprowadzona w ramach ekstrapolacji trendu (regionalnych wskaźników statystycznych odpowiadających poszczególnym wskaźnikom monitorującym Programu) przy uwzględnieniu wpływu zmiennych makroekonomicznych (prognozy regionalne i krajowe do 2030 roku). W efekcie pozwoliło to uzyskać informację na temat barier zewnętrznych oraz potencjału efektu jałowej straty i efektu spillover.

Analiza poziomu nasycenia

Analiza poziomu nasycenia została przeprowadzona przy ocenie następujących zagadnień:

- sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów;
- czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych;
- uzasadnienia proponowanej formy wsparcia.

Analiza modelu dezagregacji

Model dezagregacji wskaźników pozwolił na ocenę wkładu poszczególnych wskaźników niższego rzędu do realizacji wskaźnika monitorującego na poziomie Priorytetów oraz celu głównego RPO WM 2014-2020. W wyniku analizy wskazane zostały luki agregacyjne oraz możliwości zamiany wskaźnika w ramach Wspólnej Listy Wskaźników, jak również opcje wprowadzenia wskaźników dodatkowych dla Programu. Analiza modelu dezagregacji wskaźników pozwoliła także na przedstawienie strategii konstruowania kryteriów dostępu w celu uzyskania większej selektywności projektów mających potencjał uzyskania optymalnej wysokości wskaźników agregujących się na wyższy poziom. Analiza dezagregacji została przeprowadzona przy ocenie następujących zagadnień: sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów oraz uzasadnienia proponowanej formy wsparcia.

Załącznik 3: Synteza wyników strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji RPO, której elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (Prognoza OOŚ), jest spełnieniem obowiązku prawnego wynikającego z dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko oraz zapewnieniem zgodności z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Prognoza OOŚ przygotowana została przez firmę ATMOTERM S.A. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. Na potrzeby analizy przyjęto projekt prognozy OOŚ z dnia 31 października 2013 r.

Ustalenia zawarte w prognozie OOŚ

W ramach analiz stanu środowiska i dostępnych opracowań, zidentyfikowano następujące najważniejsze problemy do rozwiązania, których RPO może się przyczynić lub na które może oddziaływać w poszczególnych dziedzinach środowiska. W niektórych dziedzinach środowiska wpływ RPO będzie jednak ograniczony lub znikomy gdyż zapewnione jest wparcie finansowe na poziomie krajowym z funduszy unijnych bądź z innych dostępnych środków wsparcia spoza budżetu UE²⁹:

²⁹ Szczególnie wskazać należy na problem niskiej lesistości i ochrona lasów wspierany ze środków krajowych i środków EFRROW na rozwój obszarów wiejskich oraz problem konieczność wapnowania gleb wspierany ze środków krajowych.

Ochrona przyroda, Natura 2000 i różnorodność biologiczna:

rosnąca presja przekształcania gruntów rolnych i leśnych na grunty budowlane zwłaszcza na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, presja urbanistyczną na obszary o wysokim potencjale biotycznym w tym również ingerencja w unikalne doliny rzeczne i ich otoczenia, fragmentacja krajobrazu poprzez inwestycje, które wpływają na brak ciągłości powiązań przyrodniczych (dotyczy to zwłaszcza inwestycji liniowych przecinających m. in. korytarze ekologiczne, obszary wodno-błotne, stanowiące siedliska szczególnie ważne dla zachowania różnorodności biologicznej, niska lesistość i ochrona lasów brak pełnej waloryzacji przyrodniczej w aspekcie gatunków chronionych i zagrożonych wyginięciem oraz gatunków i siedlisk obszarów Natura 2000, brak zrozumienia dla prawnego wymogu dokonywania ocen oddziaływania na obszar Natura 2000, brak akceptacji społecznej dla ochrony zasobów o największych walorach przyrodniczych, przy silnej presji urbanizacji w obszarach metropolitalnych Warszawy, grożący rozczłonkowaniem i uniemożliwieniem stworzenia spójnego systemu obszarów chronionych.

Zmiany klimatu i zagrożenia naturalne:

postępujące zmiany klimatu w postaci nasilania się zjawisk atmosferycznych, do których jesteśmy mało przygotowani i które powodują olbrzymie straty, zwiększoną możliwość występowania powodzi i wzrostów stanów wód, przy uwzględnieniu zmieniających się warunków zabudowy oraz meteorologiczno – hydrologicznych, możliwość wystąpienia sytuacji w awaryjne zaopatrzenie w wodę przy długotrwałych i przedłużających się suszach, małą lesistość (poprawa oraz zwiększenie obszarów zieleni i zadrzewień wpłynie na stopień retencjonowania wód, tworzenia osłon przeciwsłonecznych i opóźnienia spływu wód), występowanie zwiększonych prędkości wiatru, niewystarczające zaopatrzenie służb ratowniczych w sprzęt.

Odpady:

wysoki udział unieszkodliwiania odpadów komunalnych poprzez składowanie (70%) i szybko rosnące ilości odpadów składowanych, zbyt niski poziom selektywnej zbiórki w stosunku do ogółu odebranych odpadów komunalnych (2010 r. - 9%, 2011 r. – 11%), brak wystarczającej liczby instalacji niezbędnych do przetworzenia odpadów komunalnych zmieszanych, ulegających biodegradacji, w tym zielonych, konieczność zamknięcia i rekultywacji składowisk odpadów komunalnych, niespełniających wymogów technicznych, powstawanie tzw. „dzikich wysypisk” oraz spalanie odpadów w piecach domowych, niski poziom świadomości ekologicznej w zakresie segregacji, konieczności stopniowego usuwania wyrobów zawierających azbest.

Krajobraz, budowa geologiczna i rzeźba terenu:

coraz większa presja antropogeniczna na krajobraz, rzeźbę terenu, budowę geologiczną.

Gleby i zasoby naturalne:

konieczność wapnowania gleb,
podejmowanie działań w zakresie przeciwdziałania erozji wietrznej.
ingerencja w przypadku wydobycia zasobów naturalnych, czyli surowców wydobywczycch w środowisko naturalne, zaburzenia gospodarki wodnej,
konieczność rekultywacji terenów po zakończeniu eksploatacji.

Jakość powietrza atmosferycznego:

przekroczenia standardów jakości powietrza, głównie zanieczyszczeń PM10, PM2,5, benzo(a)pirenu oraz tlenu azotu,
duży udział źródeł emisji (niskiej emisji) – głównie z sektora bytowo-komunalnego, w stężeniach zanieczyszczeń, głównie benzo(a)pirenu, pyłu PM10 oraz PM2,5,
widoczny udział emisji liniowej (komunikacyjnej), w strefie aglomeracji warszawskiej w NOx i PM2,5,
niska świadomość ekologiczna mieszkańców województwa w zakresie ochrony powietrza oraz przyczyn złej jakości powietrza,
przyzwolenie na spalanie odpadów w paleniskach domowych,
narażenie dużej liczby mieszkańców miast (w tym grup wrażliwych) na ponadnormatywne stężenia zanieczyszczeń powietrza.

Hałas i promieniowanie elektromagnetyczne:

przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu środowiskowego występują w większości miast oraz przy drogach, na których odbywa się ruch tranzytowy.

Gospodarka wodno-ściekowa:

zły stan większości jednolitych części wód powierzchniowych (ryzyko nieosiągnięcia dobrego stanu do 22 grudnia 2015 roku),
niewystarczający udział ścieków oczyszczanych w ogólnej ilości ewidencjonowanych ścieków wymagających oczyszczania,
dysproporcje między długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, występujące głównie na obszarach wiejskich i w małych miastach, powodujące zagrożenie środowiska nieoczyszczonymi ściekami i utrudniające pracę wielu oczyszczalni,
spływ powierzchniowy wód z terenów rolniczych zanieczyszczonych związkami biogennymi i środkami ochrony roślin.

Energia odnawialna:

niewystarczające wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii,
brak odpowiedniej infrastruktury elektroenergetycznej, (ograniczenia podłączeń instalacji do sieci, a w konsekwencji blokowania inwestycji OZE),

niska świadomość ekologiczną społeczeństwa w zakresie odnawialnych źródeł energii, korzyści i możliwości wykorzystania źródeł (wzrost świadomości ekologicznej mógłby skutkować zmniejszeniem ilości protestów społeczności lokalnych).

Na podstawie procesu oceny możliwego wpływu RPO sformułowano następujące wnioski i rekomendacje:

Ocenia się, że Program, jako całość pozytywnie oddziałuje na środowisko i sprzyja rozwiązaniu wielu problemów dotyczących poprawy stanu środowiska, niemniej niektóre obszary wsparcia wpływać będą również negatywnie na poszczególne elementy środowiska. Szczegółowe wnioski w tym zakresie przedstawione są w odpowiednich rozdziałach Prognozy.

Dokonana ocena korzyści dla środowiska z realizacji Programu wskazuje na jego duże znaczenie w rozwiązywaniu problemów środowiska, jak też i poważne wsparcie w finansowaniu działań na rzecz środowiska realizowanych w województwie mazowieckim,

Bez realizacji Programu działania na rzecz ochrony środowiska musiałyby być znacznie ograniczone ze względu na niewystarczające środki województwa mazowieckiego, jakie na ten cel mogą być przeznaczone,

Przeprowadzona analiza spójności wewnętrznej tj. celu głównego, jakim jest wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej (czysta i efektywna energia, adaptacja do zmian klimatu, konkurencyjność) z celami tematycznymi oraz spójności pomiędzy działaniami w ramach poszczególnych osi wykazała ogólną zgodność wewnętrzną Programu. Duża część priorytetów inwestycyjnych poszczególnych osi wzajemnie się uzupełnia i/ lub wzmacnia,

Na podstawie analizy celów dokumentów strategicznych UE, krajowych i lokalnych stwierdza się, że Program generalnie realizuje cele tych dokumentów,

W celu ograniczenia negatywnych oddziaływań Programu na środowisko zaproponowano szereg rekomendacji zmniejszających i kompensujących negatywne oddziaływania.

Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w RPO

Na obecnym etapie oceny projektu RPO można tylko przyjąć pewne założenia odnośnie natury planowanych działań. Przewidując na tej podstawie możliwość wystąpienia oddziaływań negatywnych uznano, że należy poszukiwać rozwiązań alternatywnych w stosunku do wymienionych niżej osi. Należy tutaj podkreślić, że zapisy w program operacyjnym mają dość ogólną naturę, zatem nie można wskazywać szczegółowych rozwiązań w zakresie wariantowania:

Oś Priorytetowa 3 Przejście na gospodarkę niskoemisyjną

W zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii wybór poszczególnych OZE i ujęcie ich w bilansie energetycznym powinno być poprzedzone analizą uwarunkowań środowiskowych. Na podstawie takiej analizy będzie możliwe wyznaczenie dostępności środowiska naturalnego dla poszczególnych typów inwestycji, co powinno umożliwić w przyszłości uniknięcie konfliktów przyrodniczo-przestrzennych. Inwestycje z zakresu OZE mogą znacząco negatywnie oddziaływać na siedliska oraz gatunki roślin i zwierząt zatem należy unikać ich lokalizacji na obszarach Natura 2000 i innych obszarach chronionych.

Oś priorytetowa 4 Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu

Kryteria lokalizacyjne inwestycji i wykonanie rzetelnej oceny oddziaływania na środowisko będzie czynnikiem warunkującym realizację poddziałania o nazwie: „rozbudowa i modernizacja zakładów zagospodarowania odpadów, w celu spełnienia przez nie standardów regionalnych instalacji

przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK)”. Ze względu na dużą rangę i złożoność procesu budowy instalacji regionalnych (w tym instalacji termicznych), należy bardzo dokładnie rozpatrzyć możliwe lokalizacje i zastosować najlepsze dostępne techniki (BAT) zarówno na etapie realizacji, jak i eksploatacji zakładów zagospodarowania odpadów. Ze względu na konieczność ograniczenia ilości składowania odpadów komunalnych, budowa regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych jest konieczna, a jedyną alternatywą jest wybór pomiędzy zakładem zagospodarowania odpadów opartym na instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów lub zakładem termicznego przekształcania odpadów. Należy zaznaczyć, że budowa regionalnych instalacji termicznego przekształcania odpadów, będzie dofinansowana z funduszy na poziomie krajowym, zapewniając zgodność z treścią linii demarkacyjnej: „kompleksowe inwestycje w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi realizowane w regionach gospodarki odpadami komunalnymi, w których nie przewidziano komponentu dotyczącego termicznego przekształcania odpadów”.

Os priorytetowa 5 Rozwój regionalnego systemu transportowego

Na obecnym etapie nie można w tym zakresie wskazać wariantów lokalizacyjnych, ponieważ projekt RPO WM 2014-2020 nie precyzuje lokalizacji inwestycji. Można natomiast zalecić ogólne zmiany w podejściu do polityki transportowej. Z uwagi na fakt, że nadmierny rozwój transportu powodować może powstawanie znaczących, negatywnych oddziaływań na środowisko przyrodnicze, należy w sposób istotny wspierać rozwiązania alternatywne: miejski transport publiczny, transport rowerowy oraz kolejowy. Ponadto polityka przestrzenna powinna prowadzić do minimalizacji potrzeb transportowych, poprzez działania na rzecz realizacji koncepcji miasta zwartej i porządkowanie rozwoju zabudowy stref podmiejskich i obszarów wiejskich, a także wzmacnianie standardu i dostępności do podstawowych usług publicznych w ośrodkach lokalnych.

Opinia właściwych organów do prognozy OOŚ

Rozdział zostanie uzupełniony po uzyskaniu opinii właściwych organów do projektu RPO i prognozy OOŚ.

Uwagi i wnioski zgłoszone w wyniku konsultacji społecznych

Rozdział zostanie uzupełniony po zakończeniu konsultacji społecznych do projektu RPO i prognozy OOŚ.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

Potencjalne oddziaływanie transgraniczne działań przewidzianych w poszczególnych priorytetach, RPO uzależnione jest przede wszystkim od lokalizacji oraz charakteru poszczególnych inwestycji realizowanych z wykorzystaniem współfinansowania w ramach programu. Największe zagrożenie potencjalnych oddziaływań transgranicznych mogą nieść ze sobą inwestycje infrastrukturalne. Mogą to być przedsięwzięcia związane przede wszystkim z budową nowej infrastruktury naukowo-badawczej a także z przebudową lub budową dróg (drogi krajowe, drogi wojewódzkie, drogi łączące sieci lokalne z drogami krajowymi, ekspresowymi i autostradami). Planowane działania, które zostaną podejmowane w ramach realizacji RPO będą podlegać oddzielnym indywidualnym ocenom oddziaływania na środowisko. Możliwość wystąpienia oddziaływań będzie znacząco zależeć od skali i lokalizacji planowanych przedsięwzięć. Wykonawca prognozy OOŚ przyjął, że RPO jako całość, nie będzie powodować znaczącego oddziaływania transgranicznego.

Propozycje metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień

80

prognozy OOS

W RPO wyznaczono wskaźniki środowiskowe w obszarach odpowiadającym tematyce pro środowiskowej. Zostały one ujęte w osiach priorytetowych III - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną oraz IV - Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu. Wykonawca prognozy ocenił system wskaźników oddziaływania na środowisko. Przyjęty system monitorowania jest spójny z zapisami strategicznych opracowań na szczeblu krajowym tj. m.in.: KSRR. Częstotliwość przeprowadzania badań powinna wynosić co najmniej jeden raz w roku. Nie proponuje się rozszerzenia listy wskaźników.

Załącznik 4: Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 48

Lp	Wyszczególnienie	Rozdziały / strony w raporcie
1	Analiza wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych	
2	Analiza spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	Rozdział II 4 – s. 26-48
3	Analiza spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu	Rozdziały II 4.2 i II 4.5, s. 30 i s. 48
4	Analiza spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, umową partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu	Rozdziały II 3.1 i II 3.2 s. 20 – 23 oraz całość raportu
5	Analiza adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu	Rozdziały II 4.1, II 5.1 (s. 26, 52) oraz załącznik nr 6
6	Analiza sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	Rozdział II 4.2, s. 30 załącznik nr 6
7	Analiza czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych	Rozdział II 5.2 s. 54
8	Analiza uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	Rozdział II 4.3. s. 35
9	Analiza adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem	Rozdziały II 6.1i II 6.2 (s. 58 i 61)
10	Analiza przydatności procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ocen	Rozdział II 5.7 s. 58, załącznik 6
11	Analiza przydatności celów pośrednich wybranych na potrzeby podstawy oceny wykonania	Rozdział II 5.2 s. 54

12	Analiza adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie: -równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji; - zrównoważonego rozwoju	Rozdział II 7.4 s. 66
13	Ocena reedukacji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	Rozdział II 6.4 s. 62

Załącznik 5: Koncepcja procesu ewaluacji

18/11/20131

Wykonanie usługi doradczej i badania ewaluacyjnego „Ewaluacja ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020”

Wstępna koncepcja procesu ewaluacji RPO WM 2014-2020

Zamawiający: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Wykonawca: Konsorcjum firm Ecorys Polska Spółka z o.o. i Agrotec Polska Sp. z o.o.

Spis treści

LISTA TEMATÓW BADAŃ EWALUACYJNYCH	87
METODY BADAWCZE W PROCESIE EWALUACJI PROGRAMU	94
SPOSODY ZAPEWNIENIA ODPOWIEDNIEGO ZAKRESU DANYCH NA UŻYTEK PLANOWANYCH EWALUACJI.....	99
BUDOWA POTENCJAŁU EWALUACYJNEGO	101
SPOSODY UPOWSZECHNIANIA WYNIKÓW EWALUACJI	106
ZASOBY LUDZKIE DLA PROCESU EWALUACJI.....	109

Wprowadzenie

W niniejszym dokumencie przedstawiamy wstępną koncepcję procesu ewaluacji, która będzie podstawą do przygotowania przez Zamawiającego *Planu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020*. Według Art. 49 CPR³⁰, Instytucja Zarządzająca RPO WM 2014-2020 ma obowiązek sporządzenia planu oceny Programu i przedłożenie do Komisji Europejskiej (KE) zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy.

Krajowa Jednostka Ewaluacyjna (KJE) jest obecnie na etapie opracowywania zaleceń dla tworzenia planów ewaluacyjnych, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które muszą zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych³¹. Przyjęcie wytycznych przez Ministra Rozwoju Regionalnego (MRR) jest planowane na I kwartał 2014 roku.

W odniesieniu do poprzedniego okresu programowania, w latach 2014-2020 KE nakłada jeszcze większy nacisk na zwiększanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych.

W nowym okresie programowania realizacja procesu ewaluacji ma podlegać stałej kontroli ze strony KE. Instytucja Zarządzająca (IZ) jest zobowiązana m.in. do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji oraz postępów z realizacji planów ewaluacji w tym wdrożonych rekomendacji³².

Nowa zasada zostanie zastosowana również w aspekcie zachowania niezależności ewaluatorów. Zgodnie z art. 47 CPR, ewaluacje powinny być realizowane przez zewnętrznych lub wewnętrznych ekspertów funkcjonalnie niezależnych od instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego. Wcześniej niezależność wymagana była jedynie od instytucji audytowej i certyfikującej.

³⁰Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram

strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, s.69.

³¹ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, październik 2013r, s. 171.

³² Monitoring dotyczący stopnia wdrażania rekomendacji będzie realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych (ZSZWiR).

Lista tematów badań ewaluacyjnych

Badania ewaluacyjne zaproponowane w ramach niniejszej listy mają na celu zbadanie jakości, efektywności i skuteczności programu na osiągnięcie celów założonych do realizacji w ramach każdej z osi priorytetowej RPO WM 2014-2020.

W strukturach Instytucji Zarządzającej zostanie utworzona jednostka ewaluacyjna, która będzie odpowiedzialna za opracowanie koncepcji badań ewaluacyjnych, nadzór nad ich realizacją, odbiór wyników badań oraz monitorowanie wypracowanych rekomendacji.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale lista tematów może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby m.in. na wniosek Komitetu Monitorującego. Komisja Europejska rekomenduje systematyczny przegląd i aktualizację planu ewaluacji przynajmniej raz do roku. Wprowadzenie niniejszego planu nie wyklucza możliwości realizacji dodatkowych ewaluacji, zgodnie z nowymi, pojawiającymi się potrzebami³³. Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić odpowiednią rezerwę finansową na potrzeby ewentualnych dodatkowych ewaluacji ad hoc, które „z definicji” nie mogą być powyższym planem objęte.

W związku z koniecznością stosowania w przypadku części badań metod kontrfaktycznych, które wiążą się ze znacznie wyższymi kosztami niż badania nie opierające się na metodach kontrfaktycznych, przewidujemy, że średnia wartość badania istotnie przekroczy średnią z obecnego okresu programowania. Poniżej zaprezentowano listę proponowanych badań ewaluacyjnych.

³³ Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Plan ewaluacji RPO WM 2014-2020

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Podstawowe metody	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	Obszary problemowe, w tym priorytety inwestycyjne RPO WM 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
1. Innowacyjność i przedsiębiorczość	Ocena wpływu RPO WM 2014-2020 na wzrost potencjału B+R i innowacyjności województwa mazowieckiego.	ZEW	B	F	I kw. 2018	6 miesięcy	250.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Głównie dane zastane i metody jakościowe, m.in. wywiady pogłębione, wywiady fokusowe, panele eksperckie ³⁴	IZ RPO WM, instytucje uczestniczące w procesie wdrażania, MSP, instytucje sfery B+R Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia. Ze względu na znaczenie obszaru wsparcia dla realizacji celów strategii Europa 2020 (innowacyjność i konkurencyjność) zalecane jest badanie w połowie okresu wdrażania RPO WM, aby możliwe były zmiany kierunku interwencji w przypadku zidentyfikowania niewystarczających efektów. Badanie powinno objąć możliwość osiągnięcia wartości docelowych wskaźników rezultatu strategicznego, w szczególności ocenę zmian wskaźnika Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogóle przedsiębiorstw, Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu, Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R, Liczba przedsiębiorstw, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej, Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań, zgodnie z założeniami przyjętymi w projekcie RPO WM 2014 – 2020.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 1.1. Wzmacnianie infrastruktury B+R PI 1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw (...)
2. Wzrost e-potencjału Mazowsza	Ocena wpływu realizacji RPO WM na zwiększenie podaży e-usług	ZEW	B	K	III kw. 2016	4 miesiące	80.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Głównie dane zastane i metody jakościowe, m.in. wywiady pogłębione, wywiady fokusowe, panele eksperckie ³⁵	Beneficjenci , potencjalni beneficjenci (przedsiębiorcy) eksperci dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Biorąc pod uwagę, że system wdrażania będzie w tym działaniu inny niż dotychczas (zwiększenie zastosowania instrumentów zwrotnych) konieczne będzie zidentyfikowanie potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz ich możliwości finansowania inwestycji, a także barier w realizacji projektów w celu ich wyeliminowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK

³⁴ Ze względu na wskazany okres realizacji badania, kiedy nie będą mogły jeszcze być dokonane analizy ilościowe wpływu programu.

³⁵ Ze względu na wskazany okres realizacji badania, kiedy nie będą mogły jeszcze być dokonane analizy ilościowe wpływu programu.

	Ocena wpływu realizacji RPO WM na zwiększenie podaży e-usług świadczonych drogą elektroniczną przez administrację publiczną oraz zaspokojenie potrzeb odbiorców usług w tym zakresie	ZEW	B	K	III kw. 2020	4 miesiące	40.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci (administracja oraz instytucje publiczne) oraz odbiorcy usług Eksperti dziedzinowi	Badanie pozwoli na ocenę efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 2. Badanie powinno identyfikować obszary krytyczne w realizacji projektów informatycznych, z uwzględnieniem ich efektywności, użyteczności dla odbiorców oraz trwałości. Powinno również dać odpowiedź, czy potrzeby zostały zaspokojone i czy należy podobne działania kontynuować w kolejnej perspektywie, po 2020	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii ICT w administracji
3. Gospodarka niskoemisyjna	Wpływ RPO WM 2014-2020 na wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	ZEW	B	K	III kw. 2020	4 miesiące	90.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, instytucje zaangażowane w proces wdrażania RPO WM Eksperti dziedzinowi	Badanie może służyć do oceny wkładu w realizację Strategii Europa 2020. Mazowsze, pomimo występującego potencjału, cechuje się bardzo niskim udziałem produkcji energii z OZE. Badanie powinno pozwolić na ocenę, czy dzięki funduszom unijnym ten potencjał zaczął być wykorzystywany.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii PI 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE
3. Gospodarka niskoemisyjna	Ocena skuteczności realizacji strategii niskoemisyjnych	ZEW	EP	K	III kw. 2020	3 miesiące	30.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (IDI, FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, użytkownicy powstałej infrastruktury Eksperti dziedzinowi	Badanie powinno koncentrować się na wpływie realizowanych działań na zmniejszenie uciążliwości ruchu drogowego, zwiększenie udziału ekologicznych środków transportu, a także ograniczanie źródeł niskiej emisji. Zgodnie z założeniami projektu RPO WM powinna zostać określona wartość wskaźnika <i>Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie dwutlenku węgla</i>	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	Wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji priorytetów 6.1 i 6.2 RPO WM 2014-2020	ZEW	B	K	III kw. 2018	4 miesiące	50.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody jakościowe (IDI, panel ekspercki), analiza danych zastanych	instytucje zaangażowane we wdrażanie 4 osi RPO WM, beneficjenci	Ocena osiągnięcia celów szczegółowych osi 4 RPO WM w zakresie odpadów i gospodarki wodnościekowej. Obszar gospodarki odpadami jest obszarem wrażliwym i szczególnie monitorowanym przez KE. Prowadzenie badania pod koniec 2018 r. pozwoli po dokonaniu oceny ram wykonania podjąć stosowne kroki w przypadku zauważenia ewentualnych problemów we wdrażaniu obszaru.	PI 6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, PI 6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej

	Zwiększenie dostępności dóbr dziedzictwa i naturalnego i poprawa warunków i jakości świadczonych usług kulturowych w wyniku realizacji RPO WM	ZEW	B	F	III kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Badanie ilościowe (PAPI lub CAPI), badania jakościowe (IDI, FGI)	Mieszkańcy, beneficjenci instytucje zaangażowane we wdrażanie 4 osi RPO WM	Ocena osiągnięcia celu szczegółowego osi 4 RPO WM w zakresie oferty kulturowej Mazowsza.	PI 6.3. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego
	Wpływ RPO WM 2014-2020 na równowagę struktur przestrzenno-funkcjonalnych i społecznych miast, w tym rewitalizację obszarów zdegradowanych	ZEW	B	F	III kw. 2018	5 miesięcy	90.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, badania jakościowe (IDI, FGI)	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Ekspertyzy dziedzinowej	Jednym z głównych produktów powinna być identyfikacja i charakterystyka obszarów, w których interwencja publiczna w sposób najskuteczniejszy (i najefektywniejszy) przyczynia się do rozwoju. Podmiotem ewaluacji może również być też systemowy charakter działań rewitalizacyjnych, przez co rozumie się koordynację, komplementarność, synergę, i wzajemne połączenia pomiędzy różnymi projektami.	PI 9.2. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej...
5. Rozwój regionalnego systemu transportowego	Ocena wpływu realizacji RPO WM 2014-2020 na powiązania sieci drogowej (wewnętrznej i zewnętrznej) oraz spójności terytorialnej regionu	ZEW	EP	K	IV kw. 2020	3 miesiące	80.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych (metoda podstawowa), pomiary natężenia ruchu	-	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej 5. Badanie powinno wykazać, czy fundusze RPO WM 2014-2020 przyczyniły się do eliminacji zidentyfikowanych „wąskich gardeł” i do powiązania / uzupełnienia głównych sieci transportowych. Badaniem powinny zostać objęte wskaźniki – w szczególności realizacja wskaźnika Wewnętrzna dostępność potencjałowa transportu drogowego w województwie mazowieckim	PI 7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów ... PI 7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego

6. Rozwój rynku pracy	Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 na wzrost zatrudnienia w regionie	ZEW	EP	K	II kw. 2020	6 miesięcy	90.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci, MSP, instytucje zaangażowane we wdrażanie osi 8 Ekspertki dziedzinowi; instytucje rynku pracy oraz podmioty działające na rzecz zasobów ludzkich (w tym w ramach sieci EURES),	Badanie przeprowadzone pod koniec okresu programowania powinno odpowiedzieć na pytanie jakie rodzaje działań są najbardziej efektywne, a jakie najmniej i dlaczego, co będzie pomocne przy projektowaniu działań na kolejny okres finansowania.	Obszar problemowy – wkład w realizację strategii Europa 2020 PI 8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy ... PI 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy
	Ocena możliwości osiągnięcia wartości docelowych wskaźników rezultatu odroczonego	ZEW	EP	K	III kw. 2020	5 miesięcy	100.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Metody ilościowe (CATI, CAWI) i jakościowe (FGI), analiza danych zastanych	Beneficjenci	Ze względu na przyjęte założenia projektu RPO WM konieczne będzie określenie wartości wskaźników: Liczba osób posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego, Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej, w PI 8.5, 8.7 i 8.9	8.5.Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników
7. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	Ocena wpływu RPO WM 2014 - 2020 w obszarze gospodarki społecznej	ZEW	B	F	I kw. 2019	5 miesięcy	90.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych oraz od instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Ekspertki dziedzinowi	Gospodarka społeczna to stosunkowo nowy obszar wsparcia, więc istnieje potrzeba całościowej oceny sposobu realizacji działań w tym zakresie, ich rezultatów w obszarze instytucjonalnym i jednostkowym, a także wypracowanych dotąd systemowych rozwiązań służących dalszemu rozwojowi tego sektora w regionie. Ocenie powinien podlegać m.in. rodzaj i zakres potrzeb, związanych z rozwojem oraz poprawą jakości funkcjonowania sektora gospodarki społecznej	PI 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

8. Edukacja dla rozwoju regionu	Ocena wykorzystania środków RPO i oddziaływania RPO na ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i zapewnienie równego dostępu do edukacji na trzech poziomach: elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego	ZEW	EP	K	II kw. 2020	5 miesięcy	90.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów ostatecznych	Jak wskazano w diagnozie, zapewnienie wysokiej jakości kształcenia ogólnego w województwie mazowieckim natrafia na problemy, m.in. w postaci równego dostępu do edukacji. Tego typu zjawiska zagrażają spójności społecznej. Zgodnie z założeniami interwencja ma wpływać na wyrównywanie szans edukacyjnych i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki. Konieczna jest więc ocena skuteczności i efektywności tych działań.	P.I 10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego
	Ocena wykorzystania środków RPO i oddziaływania RPO WM na rozwój współpracy między szkolnictwem zawodowym a przedsiębiorcami	ZEW	B	F	II kw. 2018	6 miesięcy	160.000	RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Ilościowe (CATI) i jakościowe (FGI, IDI) metody zbierania danych, analiza danych zastanych	Dane źródłowe pozyskiwane od beneficjentów i przedsiębiorców	Współpraca pomiędzy szkolnictwem zawodowym a przedsiębiorcami ma ogromne znaczenie z punktu widzenia dostosowania profili zawodowych do potrzeb rynku pracy, w wyniku czego adresowane jest zapotrzebowanie gospodarki na konkretne umiejętności i kwalifikacje. Badanie ewaluacyjne powinno dać odpowiedź na pytanie, jaki jest wpływ interwencji na dopasowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.	PI 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
9. Pomoc techniczna	Ocena trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania Pomocy technicznej, w tym identyfikacja trudności i problemów we wdrażaniu RPO WM 2014-2020 mogących stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji	ZEW	B	F	III kw. 2016	3 miesiące	50.000	IZ RPO WM 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WM 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	Analiza danych zastanych, IDI, metody ilościowe (CAWI), metody heurystyczne	IZ RPO i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie systemu, beneficjenci, eksperci	Ewaluacja powinna służyć usprawnieniu wdrażania RPO WM, a więc powinna dostarczyć wiedzy na temat trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania RPO WM, oraz wpływu wsparcia udzielanego w ramach Priorytetu 13 na osiągnięcie celów dotyczących wdrażania RPO WM 2014-2020. Badanie powinno też pomóc zidentyfikować trudności i problemy we wdrażaniu, mogące stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji oraz dostarczyć rekomendacji służących usprawnieniu systemu wdrażania.	n.d.

(1) - sposób organizacji procesu ewaluacji

(2) – podział ze względu na moment przeprowadzenia ewaluacji

(3) – kryterium funkcji ewaluacji

Legenda:

- (1) ewaluacja zewnętrzna (ZEW)
- (1) ewaluacja wewnętrzna (WEW)
- (2) ewaluacja ex ante (EX)
- (2) ewaluacja bieżąca (B)
- 2) ewaluacja ex post (EP)
- (3) ewaluacja konkluzyjna (EK)
- (3) ewaluacja formatywna (EF)

Metody badawcze w procesie ewaluacji programu

W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na dobrobyt obywateli UE w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym (ang. *impact evaluation*). Jest to istotna zmiana w stosunku do dotychczasowego modelu opartego głównie na ocenie aspektów związanych z procesem wdrażania programów wsparcia (ang. *implementation evaluation*)³⁶.

KE kładzie przy tym nacisk na stosowanie ewaluacji oddziaływania opartych na teorii. Podejście to zakłada, że ewaluacja obejmuje zarówno pytania dotyczące procesu, jak i wielkości uzyskanych efektów. Trafność danej polityki jest uwydatniona, jeśli badanie nie ograniczy się tylko do wskazania, czy oceniana interwencja wywarła zamierzony wpływ, ale odpowie również na pytanie, dlaczego miało – albo dlaczego nie miało – to miejsce³⁷. Typowymi metodami stosowanymi w ewaluacji oddziaływania opartych na teorii są: *desk research*, analiza danych gromadzonych przez organy *administracji* rządowej, studia przypadku, wywiady, badania kwestionariuszowe, a także inne badania jakościowe i ilościowe, które dostarczą kompleksowych informacji pozwalających zbadać logikę interwencji programu i odtworzyć jego „teorię”. Nowym wyzwaniem dla ewaluatorów będzie ocena oddziaływania zintegrowanych programów, tj. ewaluacja tego jak poszczególne komponenty programu na siebie oddziałują, w tym wzajemnie wzmacniają osiągnięte w danym obszarze efekty.

Poniżej zaprezentowano główne metody badawcze rekomendowane do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych planowanych w ramach ewaluacji RPO WM 2014-2020. Przy zaprezentowanych technikach wskazano, w których typach badań ewaluacyjnych mogą znaleźć zastosowanie, a także, wykorzystania jakich danych wymagają.

Analiza danych zastanych

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Desk research polega na wykorzystaniu w ewaluacji dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza danych zastanych jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

W ramach zaplanowanych ewaluacji szczególne duże znaczenie będzie miała metaewaluacja, czyli analiza wyników wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (*ex-ante*, *mid-term*, *ex-post*) z wybranego obszaru odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania. Wskazuje się, że wyniki metaewaluacji powinny być prezentowane w układzie zgodnym ze strukturą/logiką strategii Europa 2020 (w szczególności na użytek KE).

W ramach analizy danych zastanych wykorzystywane będą w szczególności typy źródeł zaprezentowane w poniższej tabeli.

Tabela 8. Główne źródła danych zastanych dla realizacji procesu ewaluacji w latach 2014-2020

Nazwa źródła	Opis
SL 2014	Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych ³⁸ . Zakres danych jest w fazie standaryzacji ³⁹ . W

³⁶Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*, October 2013.

³⁷White H., *Ocena oddziaływania oparta na teorii: zasady i praktyka* [w:] Haber A, Trzeciński R., *Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011, s. 65.

³⁸Uwzględniając wymagania dla państw członkowskich zawarte w art. 112 CPR, do 31 grudnia 2014 roku cała komunikacja

Nazwa źródła	Opis
	porównaniu do KSI SIMIK 07-13, system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych).
Lokalny system Informatyczny (LSI)	System umożliwiający automatyczną obsługę błędów w przesyłanych dokumentach po stronie systemów lokalnych, możliwość automatycznej aktualizacji przekazywanych dokumentów, jak również korzystanie ze słowników danych udostępnianych przez SL 2014. Będzie źródłem informacji na temat naborów, w tym składanych wniosków aplikacyjnych, procesu oceny i wyboru projektów.
Statystyka publiczna, instytucjonalne bazy danych	Statystyki krajowe udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a także inne instytucjonalne bazy danych dotyczących dziedzin związanych z obszarami wsparcia w ramach programu, m.in. ministerstw, urzędów marszałkowskich, agencji rządowych, urzędów pracy. Źródła te będą przydatne dla większości zaplanowanych badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności przy realizacji badań konfaktycznych ⁴⁰ .
Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym	Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym, które wspomogą ewaluację przeprowadzaną na poziomie regionalnym m.in. oceny oddziaływania opracowywane przy wykorzystaniu modeli makroekonomicznych, które bazują na rezultatach badań ekonomicznych i ekonometrycznych oraz uwzględniają oddziaływanie i wzajemne powiązania w całej gospodarce; modele te pozwalają na ocenę wpływu funduszy unijnych wraz ze środkami finansowymi z krajowego sektora publicznego na gospodarkę kraju i gospodarki regionalne ⁴¹ .
Bazy danych dotyczące okresu programowania 2007-2013	Dane historyczne dotyczące wdrażania programu w poprzednim okresie programowania 2007-2013, w tym m.in. KSI SIMIK 07-13 i PEFS (Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego); do wykorzystania głównie w ewaluacjach ex-ante.
Dotychczas zrealizowane badania w regionie	Dotychczas zrealizowane badania w regionie, w tym w szczególności badania ewaluacyjne odnoszących się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania (metaewaluacja); szczególnie istotne z punktu widzenia okresu programowania 2014-2020 będą wyniki badań ewaluacyjnych ex-post pozwalające ocenić skuteczność interwencji publicznej w ramach programów operacyjnych wdrażanych w latach 2007-2013.
Dokumenty strategiczne	Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym istotne z punktu widzenia obszarów wsparcia w ramach programu.
Literatura naukowa i fachowa	Ogólnodostępne opracowania poświęcone tematyce dotyczącej obszarów wsparcia w ramach programu oraz inne źródła literaturowe wspomagające

między beneficjentami a instytucjami zarządzającymi, certyfikującymi, audytowymi oraz pośredniczącymi będzie się odbywać za pomocą systemu informatycznego (Komisja Europejska, rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju, op. cit., s.117).

³⁹ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

⁴⁰ W ramach ekspertyzy wykonanej na zlecenie MRR, zidentyfikowano 366 źródeł danych instytucjonalnych i indywidualnych możliwych do wykorzystania w ramach ewaluacji EFS [ICF GHK Polska Sp. z o.o., Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań konfaktycznych w ramach ewaluacji EFS, Warszawa 2013r.]

⁴¹ W niektórych badaniach, ze względu na potrzebę zapewnienia porównywalności z pozostałymi regionami, do określenia efektu, jaki wywierają fundusze unijne na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne, powinny zostać zastosowane takie same narzędzia badawcze i powinny zostać przyjęte podobne założenia.

Nazwa źródła	Opis
	proces wnioskowania ewaluatorów oraz formułowania rekomendacji.

Źródła: opracowanie własne.

Badania ilościowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Badania ilościowe (CATI, CAWI, CAPI, PAPI) powinny objąć w szczególności beneficjentów programu. Pozwolą ocenić czy program właściwie odpowiedział na potrzeby grupy, do której adresowano wsparcie. Analizie podlegać będzie wpływ interwencji na sytuację beneficjentów, w tym osiągnięte dzięki wsparciu korzyści. Szerokie zastosowanie w ramach tych badań znajdują metody kontrfaktyczne – aby lepiej ocenić wpływ interwencji na beneficjentów analizie zostanie objęta również sytuacja podmiotów z grupy kontrolnej czyli zbiorowości, której nie objęto wsparciem.

Wywiady indywidualne i fokusowe

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (głównie dla opracowania adekwatnych narzędzi badawczych)

Wywiady indywidualne (IDI) przyjmują formę pogłębionych rozmów przeprowadzanych z pojedynczymi osobami reprezentującymi różne środowiska interesariuszy programu (przedstawiciele administracji, beneficjenci, ostateczni odbiorcy wspartych projektów). Wywiady fokusowe (FGI) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jako metoda interaktywna pozwoli na ujawnienie tych aspektów eksplorowanego zagadnienia, które mają mniejszą szansę pojawić się podczas IDI. Na badania fokusowe będą zapraszani różni interesariusze programu po to, by zgromadzić informacje pozwalające „naświetlić” wybrane problemy z różnych punktów widzenia. Wywiady fokusowe zwiększają charakter partycypacyjny ewaluacji – zaangażowanie partnerów z różnych środowisk zwiększy wiarygodność i obiektywność wniosków z badania.

Obserwacja uczestnicząca

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ewaluacja bieżąca (B), ex post (EP)
Wymagane dane	(brak)

Obserwacja uczestnicząca stosowana jest w celu lepszego zrozumienia badanego zagadnienia, poprzez przebywanie ewaluatora w rzeczywistych sytuacjach, np. obserwację procesu programowania, podejmowania decyzji, aplikowania o wsparcie (w takim zakresie, jak to będzie uzasadnione i możliwe).

Metoda delficka

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Metoda delficka polega na przeprowadzeniu serii badań kwestionariuszowych przesyłanych do grupy

ekspertów. Eksperti wybierani do badania będą się specjalizować w dziedzinach obejmujących obszary wsparcia w ramach programu. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ opinie ekspertów udzielone we poprzedzających je rundach badania. Kwestionariusze do badania delfickiego są budowane tak, by zachęcić respondentów do wyrażania własnej opinii na przedstawione zagadnienia oraz by umożliwić im późniejszą weryfikację swojego stanowiska w oparciu o zapoznanie się z opiniami innych uczestników badania.

Panel ekspertów

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Panel ekspertów to specjalnie powołana na rzecz ewaluacji grupa robocza, w skład której najczęściej wchodzi niezależni eksperci specjalizujący się w dziedzinach objętych wsparciem w ramach programu. Paneliści mają za zadanie syntezywać informacje pozyskane w ramach różnych etapów badania ewaluacyjnego, analizować ich z różnych punktów widzenia oraz wspomagać proces formułowania końcowych wniosków.

Analiza kosztów i korzyści (CBA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów i korzyści (CBA) to metoda oceny efektywności interwencji publicznej w obszarze objętym wsparciem. Celem analizy CBA jest wskazanie, czy wsparte projekty są pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu biorąc pod uwagę całość przewidywanych korzyści i kosztów z nim związanych, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych (np. środowiskowych, społecznych). Wszystkie korzyści i koszty są wyrażane w jednostkach finansowych, z uwzględnieniem zmiany w czasie (wartość bieżąca netto).

Analiza kosztów-efektywności (CEA)

Typ ewaluacji	ex ante (EX)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania informacji niezbędnych przy szacowaniu kosztów i wyników planowanego przedsięwzięcia)

Analiza kosztów-efektywności (CEA) to metoda, która pozwala ocenić efektywność projektu wobec realizacji założonych przed nim celów. Jej zastosowanie polega na identyfikacji alternatywnych projektów ukierunkowanych na realizację tych samych celów a następnie ocenie, która z alternatyw maksymalizuje osiągnięte korzyści w stosunku do poniesionych kosztów. Cele projektów wyrażane są w jednostkach niepieniężnych (np. spadek zachorowalności po interwencji w sektorze zdrowotnym).

Modele makroekonomiczne

Typ ewaluacji	ex ante (EX), ex post (EP)
Wymagane dane	Desk research (dla pozyskania danych statystycznych za pomocą których można generować prognozy gospodarcze, np. GUS)

Model makroekonomiczny jest uproszczonym zapisem funkcjonowania gospodarki opisanym za pomocą równań matematycznych. Pozwala uzyskać prognozy gospodarcze i szacować wpływ określonych działań na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Modele makroekonomiczne dają możliwość symulowania sytuacji kontrfaktycznych, dzięki czemu można wyliczyć efekt netto analizowanej interwencji publicznej.

Benchmarking

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Benchmarking to ocena efektów projektu w odniesieniu do innych działań uznanych za udane lub wzorcowe. Dzięki porównaniu możliwa jest identyfikacja silnych i słabych stron projektu, czynników wpływających na przebieg procesów oraz wypracowanie nowych, lepszych rozwiązań na rozpoznane problemy.

Studium przypadku

Typ ewaluacji	ex post (EP)
Wymagane dane	Synteza wyników wcześniej zrealizowanych badań (desk research, badania ilościowe i/lub jakościowe)

Studium przypadku (ang. *case study*) to pogłębiony opis działania interwencji publicznej w praktyce. W zależności od przedmiotu badania, może dotyczyć pojedynczej osoby, organizacji, przedsięwzięcia, sposobu podejmowania decyzji itp. Opracowanie jest syntezą jakościowych i ilościowych danych zebranych w ramach różnych etapów prac badawczych. Do opracowania studium przypadku selekcjonuje się zjawiska, które mają zaprezentować tzw. „dobre praktyki”, czyli szczególnie efektywne działania lub „złe praktyki”, czyli takie działania, których ze względu na negatywne skutki nie powinno się w przyszłości stosować.

Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji

W celu zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji zostaną wprowadzone poniższe działania/praktyki:

1) Działania w zakresie planowania i realizacji badania ewaluacyjnego

- **zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji w fazie planowania poszczególnych badań ewaluacyjnych** – precyzyjne zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych w każdym planowanym badaniu ewaluacyjnym pozwoli na podjęcie z odpowiednim wyprzedzeniem działań na rzecz ich pozyskania, w tym: i) identyfikację istniejących źródeł danych, z których można pozyskać wskazane dane; ii) zdefiniowanie zakresu danych, które muszą być na bieżąco gromadzone od podmiotów uczestniczących programie; iii) określenie danych, które będą musiały zostać pozyskane w ramach badań pierwotnych);
- **ściśła współpraca z Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym (ROT) i Regionalnym Forum Terytorialnym** – współpraca z ROT i RTF pozwoli wzmocnić merytorycznie metodologię planowanych badań ewaluacyjnych, wesprze proces definiowania potrzeb w zakresie dostępu do danych, a także identyfikację dostępnych źródeł danych;
- **aktywna współpraca z ewaluatorem** – aktywna współpraca z ewaluatorem oparta na przeprowadzaniu bieżących konsultacji w zakresie metodologii i przebiegu procesu badawczego, a także możliwie największym wsparciu w zakresie dostarczania danych niezbędnych do realizacji wysokiej jakości badania ewaluacyjnego;

2) Działania na etapie gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji

- **Lokalny System Informatyczny (LSI)** – Lokalny System Informatyczny kompatybilny z centralnym systemem SL 2014 gromadzący informacje na temat przyjmowania i oceny wniosków o dofinansowanie dostarczy cennych informacji uzupełniających dla danych gromadzonych na poziomie centralnym (w szczególności na potrzeby badań kontrfaktycznych)⁴²;
- **bieżące gromadzenie danych dotyczących instytucji aplikujących o wsparcie** – zbieranie informacji dotyczących zarówno beneficjentów programu, jak i instytucji, którym nie udało się uzyskać wsparcia ułatwi dobór grupy kontrolnej do badań kontrfaktycznych;
- **bieżący monitoring procesów ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym** – gromadzenie informacji na temat badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym, po pierwsze pozwoli uniknąć sytuacji, w których na poziomie regionalnym i centralnym realizowane są badania o zbliżonych zakresach tematycznych, po drugie dostarczy wiedzy na temat nowych źródeł danych możliwych do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie regionu;
- **współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym** - współpraca z GUS wesprze proces pozyskiwania danych dla procesu ewaluacji, w tym w zakresie realizacji badań

⁴² System informatyczny będzie ponadto zintegrowany z systemem ewidencji danych stosowanym przez GUS (uwzględnienie kodów jednostek terytorialnych odpowiadających nomenklaturze przyjętej w GUS).

kontrfaktycznych (w szczególności w zakresie doboru jednostek spełniających określone kryteria);

- **wsparcie podmiotów raportujących dane z zakresu realizacji programu** – wsparcie techniczne (m.in. przystępne instrukcje wypełniania) i merytoryczne (w ramach m.in. punktów konsultacyjnych) podmiotów raportujących dane do lokalnego i centralnego systemu informatycznego zwiększy szanse na dostarczenie odpowiedniej jakości danych;

3) Działania na rzecz zwiększenia popularyzacji praktyk ewaluacyjnych

- **promowanie praktyk ewaluacyjnych w instytucjach publicznych** - działania na rzecz zwiększenia zainteresowania przeprowadzaniem własnych badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych instytucji czy przedsięwzięć zapewni dostęp do wyników zindywidualizowanych analiz, które ze względu na poziom szczegółowości nie mogłyby być przeprowadzane w ramach oceny RPO WM 2014-2020.

Budowa potencjału ewaluacyjnego

Zgodnie z Art 49. CRP państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia właściwego potencjału przeprowadzenia oceny.

Według komisyjnego podręcznika metodologicznego EVALSED, budowa potencjału ewaluacyjnego zachodzi na wielu poziomach, a w tym: indywidualnym (rozwój odpowiednich kompetencji i umiejętności), organizacyjnym (projektowanie odpowiednich struktur organizacyjnych i zarządzanie nimi), inter-organizacyjnym (wzmacnianie relacji między instytucjami publicznymi i prywatnymi, sieci współpracy, procedury, partnerstwa) a także ogólnym społecznym (budowa świadomości społeczeństwa w zakresie ewaluacji)⁴³. Wieloaspektowość potencjału ewaluacyjnego sprawia, że katalog możliwych do podjęcia działań w kierunku jego rozwoju jest bardzo szeroki. Co więcej, są to najczęściej działania długoterminowe, a czasem i nieokreślone w czasie. Czyni to proces budowania potencjału ewaluacyjnego długotrwałym, a wręcz nieskończonym⁴⁴ - jest stałym procesem „uczenia się” i doskonalenia.

Okres programowania 2014-2020 przynosi nowe wyzwania w zakresie rozwoju potencjału ewaluacyjnego regionu. Wytyczne komisyjne⁴⁵ wskazują na konieczność m.in. podjęcia działań na rzecz pobudzenia popytu na badania ewaluacyjne, jak i podaży instytucji, które mogłyby je realizować. Wskazuje się również na potrzebę działań w zakresie rozszerzenia praktyk ewaluacyjnych w regionie (np. na poziomie innych instytucji w regionie), jak i lepszej integracji ewaluacji z procesami programowania i zarządzania programami wsparcia.

Biorąc pod uwagę powyższe zalecenia, jak i dotychczasowe doświadczenia regionu w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego, działania podejmowane w latach 2014-2020 będą ukierunkowane na realizację pięciu głównych celów:

1) Zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i rozwiązań organizacyjnych dla skutecznej realizacji procesu ewaluacji

- **inicjatywy mające na celu zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników JE i innych pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji** – szkolenia, warsztaty, konferencje oraz inne przedsięwzięcia zwiększające zdolność zespołu do skutecznej i efektywnej realizacji swoich zadań, w szczególności w kontekście zwiększania wiedzy na temat metodologii badań ewaluacyjnych;
- **współpraca z jednostkami ewaluacyjnymi innych programów operacyjnych** – utrzymywanie współpracy z przedstawicielami regionalnych i krajowych jednostek ewaluacyjnych umożliwiające stałą wymianę pomysłów i doświadczeń z zakresu realizacji badań ewaluacyjnych pod kątem ich późniejszego wdrożenia w województwie;

2) Lepsza organizacja i koordynacja procesu ewaluacji

- **wsparcie ze strony Komitetu Monitorującego** – współpraca z Komitetem Monitorującym zwiększy jakość i terminowość realizacji badań ewaluacyjnych, dzięki m.in. bieżącej analizie postępów w realizacji planów i wyników badań ewaluacyjnych, jak również monitoringowi realizacji zasad partnerstwa w procesie ewaluacji;

⁴³ EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development, September 2013, s. 62.

⁴⁴ ESTEP: Developing Evaluation Capacity – final report; on the framework to analyse the development of evaluation capacity in the EU Member States – A study for the Commission, 2nd edition, September 2007, s. 23.

⁴⁵ EVALSED: The resource for the evaluation of Socio-Economic Development, September 2013, s. 63-70.

- **współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji** – współpraca dotyczyć będzie zarówno aspektów organizacyjnych i technicznych związanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie, jak i kwestiach merytorycznych (m.in. konsultacje planów ewaluacji, przedmiotów zamówień na badania);
- **współpraca z najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityk rozwoju** – system współpracy i przepływu informacji między instytucjami zaangażowanymi w procesy monitorowania i ewaluacji działań prorozwojowych na poziomie kraju i w regionach, w tym: Głównym Urzędem Statystycznym, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii, Krajowym i Regionalnym Obserwatorium Rozwoju Terytorialnego, Ośrodkiem Badań Regionalnych oraz Regionalnym Forum Terytorialnym⁴⁶.

3) Pobudzanie popytu na badania ewaluacyjne w regionie

- **zwiększenie zaangażowania pracowników IZ i IP w proces planowania badań ewaluacyjnych** – bieżące angażowanie w proces programowania procesu ewaluacji pracowników IZ i IP w celu lepszego dostosowania zakresu projektów badawczych do rzeczywistych potrzeb decydentów i innych osób zaangażowanych w realizację programu;
- **uspółcześniony proces planowania procesu ewaluacji** – przygotowanie i aktualizowanie planu ewaluacji w drodze konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, które pozwoli na lepsze dostosowanie planów badań ewaluacyjnych do istniejącego zapotrzebowania w regionie (zasada partnerstwa);

4) Pobudzanie podaży i zapewnienie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych

- **współpraca z ośrodkami akademickimi oraz eksperckimi** – zwiększanie zainteresowania zagadnieniami ewaluacji oraz współpraca ze środowiskiem naukowym przy planowaniu projektów badawczych zwiększy szansę na uzyskanie kompletnych i poprawnych wyników badań ewaluacyjnych; opinie ekspertów będą pomocne m.in. przy opracowywaniu metodologii planowanych badań ewaluacyjnych;
- **dbałość o wysoką jakość merytoryczną treści zamówień na badania ewaluacyjne** - precyzyjne i zrozumiałe zdefiniowanie swoich oczekiwań wobec badania ewaluacyjnego w zamówieniu, zarówno jego zakresu, jak i proponowanych narzędzi metodologicznych zwiększy szansę na zrealizowanie wysokiej jakości badania przez zewnętrznego ewaluatora;
- **zmniejszenie formalnych wymogów wobec wykonawców badań ewaluacyjnych** - zmniejszenie obciążeń związanych ze spełnieniem formalnych wymogów oferty i skupienie się na merytorycznych i technicznych kryteriach oceny otworzy dostęp do przetargu nowym, wykwalifikowanym ewaluatorom, przyczyni się do wzmocnienia wartości merytorycznych składanych ofert i zwiększenia możliwości wyboru wykonawcy.
- **aktywna współpraca w realizacji ewaluacji zewnętrznych** – wsparcie merytoryczne realizowanych badań ewaluacyjnych przez pracowników jednostki ewaluacyjnej (poprzez konsultowanie m.in. zakresu badania, narzędzi badawczych, metod analizy danych) pomoże lepiej ukierunkować proces badawczy na osiągnięcie celów stawianych przed ewaluacją;

⁴⁶ Szczegółowy zakres zadań dla poszczególnych instytucji są jeszcze na etapie definiowania (stan na 11/10/2013).

5) Lepsze wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych w procesie zarządzania i wdrażania programem

- **kontrola stanu wdrażania rekomendacji** - monitoring procesu wprowadzania nowych rozwiązań w instytucjach publicznych zmobilizuje ich przedstawicieli do systematycznej pracy i pozwoli na bieżące rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- **spotkania robocze ewaluatorów oraz przedstawicieli instytucji, których dotyczą rekomendacje** - spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji; koszt realizacji usług doradczych ewaluatora będzie uwzględniony wcześniej w ramach budżetów na realizację poszczególnych badań;

Poniżej zaprezentowano plan szkoleń dla pracowników odpowiedzialnych za planowanie i realizację procesu ewaluacji Programu. Plan szkoleń powinien być skonsultowany z grupą odbiorców i modyfikowany zgodnie ze zgłaszanym przez nich zapotrzebowaniem.

Plan szkoleń dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram									Budżet
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
1	Ewaluacja oddziaływania oparta na teorii	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x									7.000
2	Zastosowanie metod kontrfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych	– zwiększenie kompetencji w zakresie metodologii ewaluacji pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	x									7.000
3	Projektowanie badań ewaluacyjnych w trybie przetargów publicznych	– wypracowanie wspólnych standardów w zakresie projektowania badań ewaluacyjnych, opracowywania SIWZ i SOPZ m.in. dobór kryteriów wyboru ewaluatora (z uwzględnieniem zastosowania nowych narzędzi metodologicznych w ewaluacjach);	x									5.000
4	Źródła danych w ewaluacji i ich wykorzystanie	– zwiększenie wiedzy na temat możliwości wykorzystania zdywersyfikowanych źródeł do ewaluacji programu; – identyfikacja źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych;		x								5.000
5	Metaanalizy i metaewaluacje	– Zwiększenie wiedzy z zakresu efektywnego wykorzystania wyników wcześniej realizowanych badań (w tym: ewaluacyjnych); techniki opracowywania metaanaliz i metaewaluacji			x							7.000
6	Komplementarność badań ewaluacyjnych PO z badaniami w zakresie polityki rozwoju	– Wspólne dostosowywanie planu badań ewaluacyjnych do równoległego procesu ewaluacji w odniesieniu do równolegle realizowanych badań w zakresie polityki			x							7.000

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Opis/Cel główny	Harmonogram								Budżet
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
		rozwoju na poziomie kraju ⁴⁷									
7	Skuteczna komunikacja z beneficjentem	– pozyskanie kompetencji z zakresu współpracy, utrzymywania bieżącego kontaktu z beneficjentami oraz skutecznego świadczenia usług informacyjnych					x				3.000
8	Współpraca z wykonawcą badania ewaluacyjnego interwencji publicznej – Współdziałanie i partycypacja w procesie ewaluacji; Monitoring i ocena przebiegu badania ewaluacyjnego	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, w szczególności zdolności do przeprowadzenie procesu ewaluacji z uwzględnieniem aspektu współpracy z wykonawcą badania ewaluacyjnego – poziom zaawansowany						x			3.000
9	Wykorzystanie wyników i wniosków z badania ewaluacyjnego	– projektowanie strategii komunikowania wyników ewaluacji odbiorcom – wykorzystanie wniosków i rekomendacji z badań ewaluacyjnych							x		5.000

⁴⁷ Zakres badań ewaluacyjnych realizowanych w ramach polityki rozwoju nie został jeszcze doprecyzowany.

Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji

W ramach realizacji RPO WM 2014-2020 planuje się podjęcie działań mających na celu komunikację wyników badań ewaluacyjnych. Według Art. 47 CPR wszystkie raporty z badań ewaluacyjnych muszą zostać upublicznione, jednak należy podjąć również odpowiednie działania na rzecz ich upowszechnienia.

W wytycznych komisyjnych wskazuje się, że proces ewaluacji powinien już od samego początku ukierunkowany na odbiorcę⁴⁸. Konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych nie tylko na dostosowanie zakresu realizowanych badań do potrzeb odbiorców, ale również przekazanie zdobytej wiedzy we właściwej formie.

Działania na rzecz komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji będą kierowane do grup odbiorców zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Odbiorcy działań na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji

Symbol	Grupa	Opis
P	Osoby zaangażowane w programowanie RPO WM 2014-2020	Osoby podejmujące strategiczne decyzje w zakresie programowania interwencji publicznej w ramach programu
R	Przedstawiciele instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Przedstawiciele instytucji publicznych, do których odnoszą się rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych
B	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci	Przedstawiciele instytucji realizujących przedsięwzięcia wsparte w ramach programu
O	Ostateczni odbiorcy projektów	Osoby niekorzystające bezpośrednio ze wsparcia w ramach programu, ale korzystające z efektów realizacji wspieranych przedsięwzięć
E	Ewaluatorzy zewnętrzni, konsultanci	Pracownicy instytucji profesjonalnie zajmujących się przeprowadzaniem ewaluacji
A	Analitycy, badacze, środowisko naukowe	Przedstawiciele sektora naukowego specjalizujący się w szczególności w zagadnieniach związanych z polityką regionalną, a także w dziedzinach będących obszarami wsparcia w ramach programu
S	Społeczeństwo	Społeczność regionalna, w tym w szczególności osoby, którym brak lub posiadające ograniczoną wiedzę na temat zagadnień ewaluacji.

⁴⁸ Komisja Europejska, *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation, European Regional Development Fund and Cohesion Fund - Concepts and Recommendations*, October 2013, s. 16.

Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram								Budżet	
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
Organizacja spotkań prezentujących wyniki badań ewaluacyjnych	Spotkania informacyjne, podczas których będą przedstawiane kluczowe wyniki badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S					x				x	100.000
Spotkania robocze dla pracowników instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji w gronie przedstawicieli instytucji wdrażających program, instytucji publicznych i ewaluatorów	R, E	Na bieżąco								0 (usługi doradcze kosztów realizacji badań ewaluacyjnych)	
Spotkania robocze z osobami mającymi wpływ na programowanie RPO WM 2014-2020	Bieżące przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych decydom usprawni proces wdrażania rekomendacji odnoszących się do kształtu interwencji publicznej w ramach programu (wyniki ewaluacji - zidentyfikowane problemy - działanie).	Z		x		x		x			x	30.000
Publikacja raportów końcowych z badań ewaluacyjnych	Wydawanie w formie papierowej i elektronicznej publikacji prezentujących wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								0 (w ramach kosztów realizacji)	

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram								Budżet
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
											badań ewaluacyjnych)
Publikacja newsletterów, broszur i innych materiałów informacyjnych	Prezentacja kluczowych danych pochodzących z badań ewaluacyjnych w przystępnych dla odbiorców, atrakcyjnych wizualnie formach	R, B, O, E, A, S	na bieżąco								400.000
Współpraca z lokalnymi mediami	Przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych za pośrednictwem różnych kanałów medialnych, lokalnych gazet, radia czy telewizji	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								900.000
Rozwój podstrony poświęconej ewaluacji na stronie internetowej RPO WM 2014-2020	Podstrona zawierająca aktualne informacje na temat procesu ewaluacji programu, w tym bieżących działań Jednostki Ewaluacyjnej, plan ewaluacji, publikacja raportów końcowych z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, jak i publikacji o charakterze edukacyjnym itp.	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco								15.000 (usługi informatyczne związane z rozwojem strony)

Zasoby ludzkie dla procesu ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

Do tej pory zarządzaniem procesem ewaluacji w regionie zajmowała się Instytucja Zarządzająca RPO WM 2007-2013 m.in. zapewniając środki finansowe na badania, pozyskując i gromadząc odpowiednie dane, upubliczniając wyniki ewaluacji, monitorując proces wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji. Funkcje operacyjne w zakresie realizacji tych zadań zostały powierzone pracownikom zatrudnionym na stanowiskach specjalistów ds. ewaluacji, w tym takie działania jak projektowanie badań ewaluacyjnych, monitorowanie postępu prac zewnętrznych ewaluatorów, koordynacja współpracy z instytucjami zewnętrznymi. Wsparciem merytorycznym dla procesu ewaluacji była Grupa Sterująca Ewaluacją Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013, w skład której weszli przedstawiciele IZ, IP2 (Mazowieckiej Jednostki Wdrażania Programów Unijnych) oraz Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie.

Biorąc pod uwagę konieczność rozszerzenia wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu zakładamy rozszerzenie składu osobowego JE. Proponujemy również przeprowadzenie szkoleń i innych inicjatyw mających na celu wzmocnienie kompetencji tych pracowników, w szczególności z zakresu projektowania badań ewaluacyjnych.

Poniżej przedstawiono listę i zadania głównych podmiotów zaangażowanych w proces ewaluacji na poziomie regionalnym.

Instytucja Zarządzająca RPO WM 2014-2020 - Zarząd Województwa Mazowieckiego

Za prowadzenie ewaluacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020* odpowiada Instytucja Zarządzająca RPO WM 2014-2020, a w jej ramach utworzona w tym celu Jednostka Ewaluacyjna.

Główne zadania **Jednostki Ewaluacyjnej**:

- planowanie i koordynacja procesu ewaluacji RPO WM 2014-2020;
- realizacja ewaluacji przy zastosowaniu trafnych i zaawansowanych metod badawczych (CIE, TBE i inne);
- przygotowanie i aktualizacja *Planu ewaluacji RPO WM 2014-2020*;
- współpraca z KJE;
- organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji;
- czynny udział w procesach wypracowywania metodologii i realizacji badań przekrojowych w obszarach tematycznych;
- animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. RPO WM 2014-2020, raportowanie KE, KM i KJE wyników ewaluacji;
- dostosowywanie systemu ewaluacji programu do wytycznych KJE, KE oraz przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- rozpowszechnianie wiedzy nt. stosowanych w Unii Europejskiej i Polsce ogólnie przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji;
- rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji;

- budowa potencjału ewaluacyjnego wśród instytucji związanych z procesem ewaluacji programu;
- zapewnienie danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji;

Grupa Sterująca Ewaluacją RPO WM 2014-2020

W procesie ewaluacji programu będzie uczestniczyć ponadto Grupa Sterująca Ewaluacją (GSE). W odniesieniu do rozwiązań przyjętych w latach 2007-2013, proponujemy, by grono członków GSE rozszerzyć o: i) Komitetu Monitorującego; ii) partnerów społeczno-gospodarczych; iii) pracowników naukowych oraz iv) przedstawicieli ROT i RKT, co pozytywnie wpłynie na jakość merytoryczną procesu projektowania koncepcji ewaluacji, jak i jego uspołecznienie.

Rolą Grupy Sterującej Ewaluacją jest w szczególności wsparcie w zakresie:

- identyfikacji tematów badań ewaluacyjnych;
- formułowania zakresu badań ewaluacyjnych (w tym m.in. przedmiotu badań, celu głównego i celów szczegółowych, obszarów badawczych, pytań ewaluacyjnych);
- formułowania kryteriów wyboru Wykonawcy badania ewaluacyjnego oraz kryteriów oceny ofert składanych przez oferentów;
- monitorowania postępu prac Wykonawcy w ramach zleconego badania ewaluacyjnego;
- oceny produktów badań ewaluacyjnych, w tym raportów metodologicznych, raportów końcowych lub raportów częściowych;
- operacjonalizacji wniosków i rekomendacji sformułowanych przez ewaluatora;
- monitorowania procesu wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji;
- pomocy w budowaniu potencjału ewaluacyjnego.

Komitet Monitorujący RPO WM 2014-2020

W procesie ewaluacji uczestniczy także Komitet Monitorujący RPO WM 2014-2020, który:

- zatwierdza *Plan ewaluacji RPO WM 2014-2020* oraz akceptuje proponowane zmiany w *Planie ewaluacji*;
- monitoruje proces ewaluacji Programu,
- rekomenduje obszary, które powinny zostać poddane ewaluacji w ramach Programu,
- analizuje postęp w realizacji planów i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych;
- monitoruje realizację zasady partnerstwa w procesie ewaluacji.

Instytucje Pośredniczące II Stopnia

Do zadań Instytucji Pośredniczących II Stopnia należą:

- udostępnianie instytucjom zarządzającym oraz ewaluatorom zewnętrznym informacji niezbędnych do wykonania badań ewaluacyjnych;
- ocena i sprawozdawanie do IZ RPO WM nt. efektów wdrażania wybranych obszarów;
- wdrażanie w porozumieniu z IZ RPO WM działań naprawczych, usprawnień wpływających na skuteczną i efektywną realizację programu;
- uczestnictwo w Grupie Sterującej Ewaluacją;
- udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO WM 2014-2020.

Załącznik 6: Opis logiki interwencji

Oś Priorytetowa 1. „Innowacyjność i przedsiębiorczość”

W Tabeli 1 zestawiono zidentyfikowane główne problemy na Mazowszu w obszarze, który odpowiada Celowi Tematycznemu 1: „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz Celowi Tematycznemu 3: „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw”, z którymi są odpowiednio powiązane następujące Priorytety Inwestycyjne: 1.1. „wzmacnianie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim”; 1.2. „promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)” oraz 3.1. „promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości”; 3.2. „opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji”; 3.4. „wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji”. Problemy te zostały pogrupowane wg wspólnych cech oraz źródeł ich powstawania w taki sposób, że finalnie zidentyfikowano 5 Problemów Zasadniczych, które będą dalej adresowane tak, aby były zgodne z logiką i zapisami w RPO WM 2014-2020.

Kluczowe problemy społeczno-gospodarcze tematycznie związane z realizacją zadań zapisanych w Osi Priorytetowej 1 RPO WM 2014-2020

Problem 1	Uszczegółowienie	Planowane działania w ramach OP1 [działania w ramach PI 1.1.]
Zły stan infrastruktury B+R w regionie.	<p>Wysoki stopień zużycia aparatury badawczej (78,3% w 2011 roku).</p> <p>34% jednostek naukowych z województwa mazowieckiego posiada laboratorium badawcze, w tym zdecydowana większość (77% wskazań w obrębie jednostek posiadających akredytowane laboratorium badawcze) miało status instytutu badawczego.</p> <p>Średnio 0,44 sztuk aparatury o wartości przewyższającej 500 tys. zł przypadającej na jednostkę badawczą. (Na posiadanie tego typu aparatury wskazuje jedynie co piąta jednostka naukowa).</p>	Wsparcie infrastruktury badawczo - rozwojowej w jednostkach naukowych, w tym realizacja projektów przy współpracy z przedsiębiorcami celem komercjalizacji prac B+R.
Problem 2	Uszczegółowienie	Planowane działania w ramach OP1 [działania w ramach PI

		1.2.]
Niedostateczny poziom inwestycji w B+R+I, zarówno realizowanych przez pojedyncze podmioty, jak i w ramach kooperatyw.	<p>Z jednej strony – w 2012 r. na Mazowszu zgłoszono 975 wynalazków, co stanowi 22,1% wszystkich zgłoszeń w kraju oraz 164 wzory użytkowe (17,4% w kraju); region skupia 20% przedsiębiorstw wysokiej i średniowysokiej techniki oraz 28% firm działających w zakresie usług „high-tech” w Polsce.</p> <p>Z drugiej strony - w latach 2009-2011 jedynie 14,4% przedsiębiorstw usługowych było aktywnych innowacyjnie.</p>	<p>Realizacja prac B+R w przedsiębiorstwach, wraz z wdrożeniem wyników badań.</p> <p>Zlecenie przez przedsiębiorstwa prac B+R jednostkom naukowym i wdrożenie efektów tych prac do praktyki biznesowej.</p> <p>Rozwój technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce biznesowej.</p> <p>Wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw.</p> <p>Stworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw.</p>
Problem 3	Uszczegółowienie	Planowane działania w ramach OP1 [działania w ramach PI 3.1.]
Niedostateczna przedsiębiorczość regionalnych MŚP w zakresie wykorzystywania nowych pomysłów.	W 2010 r. 2,5% małych firm wprowadziło nowe lub istotnie ulepszone produkty dla rynku; nowe lub ulepszone procesy produkcji wdrożyło 6,4% małych firm (średnie dla kraju, odpowiednio: 3,5 oraz 6,9%; w dużych firmach odpowiednie wartości równe: 33,0 i 54,0%).	<p>Wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności.</p> <p>Tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego.</p>

Problem 4	Uszczegółowienie	Planowane działania w ramach OP1 [działania w ramach PI 3.2.]
Potrzeba umiędzynarodowienia regionalnej gospodarki.	Stała przewaga importu nad eksportem w regionie.	<p>Wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu.</p> <p>Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów.</p> <p>Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych.</p> <p>Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R.</p>
Problem 5	Uszczegółowienie	Planowane działania w ramach OP1 [działania w ramach PI 3.3.]
Niedostateczne wykorzystanie potencjału IOB jako narzędzia do generowania przez MŚP procesów wzrostu i innowacji.	137 IOB na Mazowszu; 95 z nich w Warszawie.	<p>Usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw.</p> <p>Projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.</p>

		Rozwój usług brokerstwa innowacyjnego.
		Wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes (animatory, koordynatorzy itp.).
		Sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji, w tym sieciowanie subregionalnych IOB z metropolitalnymi IOB.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPO WM 2014 – 2020

Zaplanowane w ramach tzw. Priorytetów Inwestycyjnych działania dotyczące realizacji Celu Tematycznego 1 „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i inwestycji” oraz Celu Tematycznego 3 „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw”, na podstawie wstępnej analizy można uznać za spójne, logicznie ułożone oraz takie, które w długiej perspektywie czasowej powinny przełożyć na mierzalne efekty w postaci, między innymi, wzrostu ogólnej innowacyjności i przedsiębiorczości na Mazowszu. W ramach RPO WM 2014-2020 w ramach analizowanego obszaru zdefiniowano pięć głównych Priorytetów Inwestycyjnych [Priorytet Inwestycyjny 1.1., 1.2. oraz 3.1., 3.2. oraz 3.4.], które jednocześnie stanowią prawidłowe odniesienie do wyznaczonego w dokumencie Celu Tematycznego 1 – Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji oraz Celu Tematycznego 3 – Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

Realizację Celów Tematycznych 1 i 3 można uznać za strategiczną z punktu widzenia możliwości realizacji pozostałych Celów zapisanych w RPO WM 2014-2020, gdyż wysoki poziom badań naukowych oraz związanych z nimi powstających innowacji jest warunkiem koniecznym do np. podniesienia konkurencyjności regionu czy też wdrożenia nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. O istnieniu przytoczonych zależności między nakładami na badania i rozwój, a wzrostem innowacyjności, oraz – między poziomem innowacyjności a międzynarodową konkurencyjnością, świadczą wyniki licznych badań empirycznych, prowadzonych zarówno w odniesieniu do poziomu mikro oraz makroekonomicznego [raporty World Economic Forum 2010, 2011, 2012]. Zakres oraz charakter działań zapisanych w RPO WM 2014-2020, i mieszczących się w ramach Osi Priorytetowej „Innowacyjność i przedsiębiorczość”, są podyktowane przede wszystkim zdiagnozowanymi problemami, z jakimi boryka się Mazowsze. Problemy te stanowią istotne bariery uniemożliwiające efektywną budowę (wzrost) innowacyjności badanego regionu. Najistotniejsze bariery hamujące wzrost innowacyjności regionu można zidentyfikować przede wszystkim jako: relatywnie niskie nakłady na Badania i Rozwój, co uniemożliwia rozwój działań innowacyjnych, oraz słabe powiązania sektora nauki (akademickiego) ze sferą przedsiębiorstw. W 2010 r. nakłady na działalność B+R na Mazowszu wyniosły 4248,7 mln zł, z czego w sektorze przedsiębiorstw 1081,4 mln zł; zaś udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R w ogólnej liczbie podmiotów wyniósł 22,6%. Efektywna współpraca na linii „nauka-przedsiębiorstwa” jest jednym z czynników warunkujących powstawanie patentów, innowacji produktowych, procesowych itp.

Poniżej zaprezentowano odtworzoną logikę interwencji dla Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość”, podając zasadność wybranych działań w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, wyszczególnionych wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu bezpośredniego, których osiągnięcia należy się spodziewać. Jednocześnie sprawdzono, czy uzupełnienie dokumentu RPO WM 2014-2020 o dodatkowe wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu bezpośredniego byłoby zasadne i logiczne w danym przypadku.

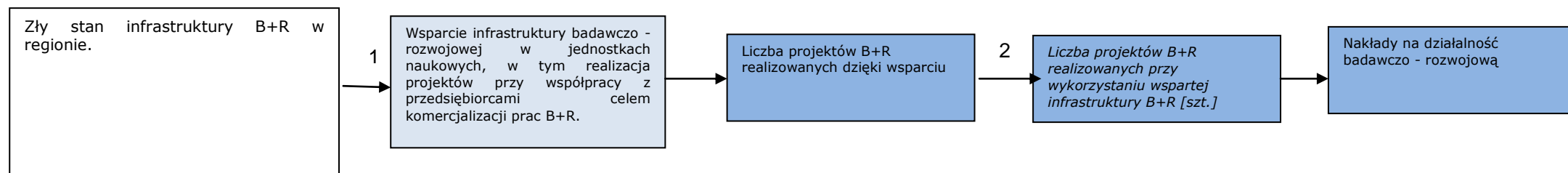
Uzasadnienie logiki interwencji odpowiadającej zidentyfikowanemu Problemowi 1

Pierwszym zasadniczym problemem zidentyfikowanym w województwie mazowieckim jest zły stan infrastruktury B+R w regionie. Wprawdzie obecna w 2011 r. na Mazowszu aparatura badawcza miała wartość brutto stanowiącą 36,7% wartości ogółu tego typu sprzętów obecnych w Polsce, jednakże stopień zużycia aparatury naukowo – badawczej w % wynosił 78,3% i był najwyższy w skali kraju. Poza wiedzą i doświadczeniem ludzi pracujących w obrębie danej infrastruktury, ona sama stanowi ważny czynnik powodzenia wszelkich prowadzonych prac naukowych. O ile wpływ samej działalności B+R na rozwój społeczno-ekonomiczny zostanie szerzej omówiony w kolejnym podpunkcie, tutaj należy jedynie podkreślić, iż nie jest on możliwy bez rozwiniętego zaplecza, zarówno kadrowego, jak i sprzętowego.

Na poniższym Diagramie 1. pokazano w sposób schematyczny ciąg logicznych zależności między zidentyfikowanym problemem w województwie mazowieckim – obszarowo związanym z Osią Priorytetową 1 oraz Priorytetem Inwestycyjnym 1.1., planowanymi działaniami mającymi na celu usunięcie występującego Problemu 1, a spodziewanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu oraz powiązanymi z nimi wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 1 PI 1.1., zostały zidentyfikowane prawidłowo, podobnie jak założony do osiągnięcia wskaźnik produktu wraz z bezpośrednio powiązanym z nim wskaźnikami rezultatu strategicznego. Zwraca uwagę brak wskaźnika rezultatu bezpośredniego, dlatego też wskazano rekomendowany wskaźnik. Uzasadnienia poszczególnych działań oraz związanego z nimi wskaźników: produktu oraz rezultatu bezpośredniego znajdują się w kolejnych podpunktach dokumentu.

Diagram 1. Priorytet Inwestycyjny 1.1.

Uzasadnienie powiązań w ramach zidentyfikowanego Problemu 1

W ramach zidentyfikowanego Problemu 1, sformułowano 1 podstawowe działanie inwestycyjne mieszczące się w ramach OP1. Jest nim (1) Wsparcie infrastruktury badawczo - rozwojowej w jednostkach naukowych, w tym realizacja projektów przy współpracy z przedsiębiorcami celem komercjalizacji prac B+R..

Działanie to jest logicznie spójne, zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnosi się do Celu Tematycznego 1 „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość” i istnieje wysokie prawdopodobieństwo jego efektywnej realizacji. Poniżej zaprezentowano uzasadnienie społeczno-ekonomiczne działania.

Działanie 1: Wsparcie infrastruktury badawczo - rozwojowej w jednostkach naukowych, w tym realizacja projektów przy współpracy z przedsiębiorcami celem komercjalizacji prac B+R. [1]

Braki w zakresie infrastruktury B+R w jednostkach naukowych zostały opisane powyżej. Należy podkreślić, iż jest to problem palący nie tylko z punktu widzenia rozwoju wiedzy akademickiej, ale także innowacyjnej przedsiębiorczości. Wzbogacenie zaplecza B+R mogłoby przyczynić się nie tylko do poszerzania wiedzy, ale także do projektowania innowacyjnych rozwiązań na potrzeby biznesu. Działanie to jest zatem kompleksowe: realizuje postulat wspierania nauki, a przy tym dzięki komercjalizacji jej efektów, jest w stanie przyczynić się do wzrostu konkurencyjności regionu, generując w długiej perspektywie wzrost gospodarczy.

Działania mające na celu wzrost inwestycji w B+R w regionie wpisują się również w Strategię Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” oraz zapisy Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, w ramach, którego realizowane będą projekty z Polskiej Mapy Drogowej Infrastruktury Badawczej. Co więcej odniesienie do działań w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.1., mają odnieść długofalowy efekt w postaci zwiększenia innowacyjności polskiej gospodarki, co znajduje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Można, więc uznać, że działania inwestycyjne w mające na celu realizację Priorytetu Inwestycyjnego 1.1. pozwolą na szersze finansowanie badań w jednostkach naukowych oraz ich późniejsze wdrożenie w sektorze przedsiębiorstw, co powinno się przyczynić do podniesienia konkurencyjności regionu, a w długim okresie na dynamizację wzrostu gospodarczego, w tym dochodów jego mieszkańców.

Uzasadnienie wyboru rezultatów bezpośrednich odnoszących się do osiągniętych wskaźników produktu w ramach zidentyfikowanego Problemu 1

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych, o których była mowa powyżej, jest – według sugestii Ewaluatora – wypracowanie 1 wskaźnika rezultatu bezpośredniego, tj. Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury B+R [szt.].

Uznano, że dodanie wskaźnika rezultatu bezpośredniego jest w tym przypadku zasadne i potrzebne w celu pełnej weryfikacji skuteczności prowadzonych działań. Uzasadnienie tej decyzji znajduje się w kolejnym punkcie opracowania.

Produkt 1: Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu

Rezultat bezpośredni 1: Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury B+R [szt.] [2]

Uznano, że oba wskaźniki są ze sobą logicznie powiązane, tak, że Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury B+R [szt.] jest pewnym odzwierciedleniem Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu.

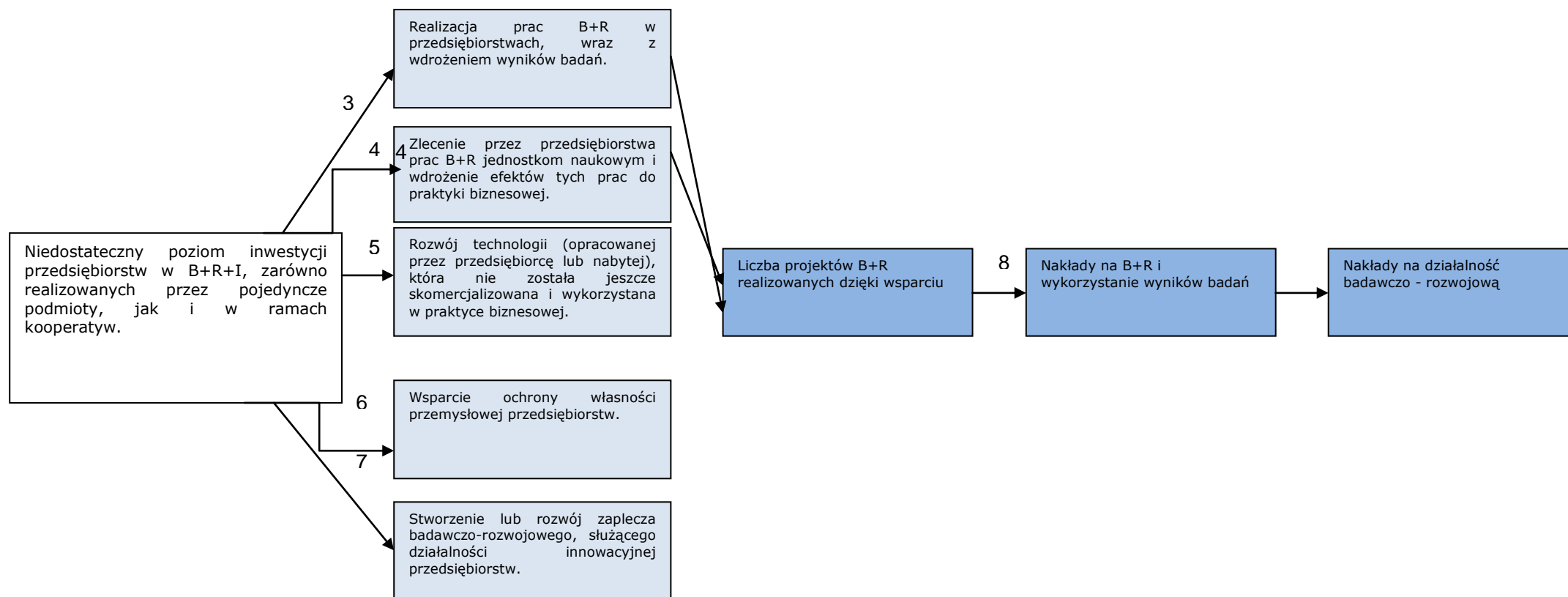
Uzasadnienie logiki interwencji odpowiadającej zidentyfikowanemu Problemowi 2

Drugim zasadniczym problemem zidentyfikowanym w województwie mazowieckim jest niedostateczny poziom inwestycji w B+R+I, zarówno realizowanych przez pojedyncze podmioty, jak i w ramach kooperatyw. Z wielu badań wiadomo, że finansowanie badań i rozwoju, w długim horyzoncie czasu, przynosi pozytywne i wymierne korzyści w postaci np. lepszego poziomu wykształcenia, rosnącej liczby wdrożeń i patentów, powstających rynkowych innowacji, co z kolei przekłada się na wzrost produktywności i efektywności gospodarowania, przyczyniając się do wzrostu i rozwoju gospodarczego. Dowody empiryczne dotyczące przytoczonych zależności możemy znaleźć między innymi w pracach L. Zienkowskiego [Zienkowski, 2003], gdzie wykazano silnie dodatnią oraz statystycznie istotną zależność między nakładami na B+R a wzrostem gospodarczym. Podobne wyniki są znane z badań OECD [OECD 2011, 2012], gdzie wykazano istotny wpływ nakładów finansowych na badania i rozwój na postęp gospodarczy.

Na poniższym Diagramie 2, pokazano w sposób schematyczny ciąg logicznych zależności między zidentyfikowanym problemem w woj. mazowieckim – obszarowo związanym z Osią Priorytetową 1 oraz Celem Tematycznym 1, PI 1.2., planowanymi działaniami mającymi na celu usunięcie występującego Problemu 2, a spodziewanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu oraz powiązanymi z nimi wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 1, PI 1.2. zostały zidentyfikowane prawidłowo, tak samo jak założone do osiągnięcia wskaźniki: produktu oraz wskaźnik rezultatu bezpośredniego. Uzasadnienia poszczególnych działań oraz związanych z nimi wskaźników: produktu oraz rezultatu bezpośredniego znajdują się w kolejnych podpunktach dokumentu.

Diagram 2. Priorytet Inwestycyjny 1.2.

Uzasadnienie powiązań w ramach zidentyfikowanego Problemu 2

W ramach zidentyfikowanego Problemu 2, sformułowano 5 podstawowych działań inwestycyjnych mieszczących się w ramach OP 1. Są nimi: (1) Realizacja prac B+R w przedsiębiorstwach, wraz z wdrożeniem wyników badań, (2) Zlecenie przez przedsiębiorstwa prac B+R jednostkom naukowym i wdrożenie efektów tych prac do praktyki biznesowej, (3) Rozwój technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce biznesowej, (4) Wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw, (5) Stworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw.

Działania te są logicznie spójne, są zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnoszą się do Celu Tematycznego 1 „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość” i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich efektywnej realizacji. Poniżej zaprezentowano uzasadnienie społeczno-ekonomiczne poszczególnych działań.

Działanie 1: Realizacja prac B+R w przedsiębiorstwach, wraz z wdrożeniem wyników badań [3]

Działanie 1 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.2. to Realizacja prac B+R w przedsiębiorstwach, wraz z wdrożeniem wyników badań. Ma ono za zadanie wspieranie potrzeb przedsiębiorców w zakresie technologii i zwiększenie udziału przedsiębiorstw w kreowaniu innowacyjnej gospodarki, a przez to budowaniu rozwoju gospodarczego Polski. W konsekwencji, powinno to doprowadzić do powstania gospodarki opartej na wiedzy oraz związanych z nią przemian życia społecznego i gospodarczego. Działanie to wpisuje się w cele zapisane w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.

Działanie 2: Zlecenie przez przedsiębiorstwa prac B+R jednostkom naukowym i wdrożenie efektów tych prac do praktyki biznesowej [4]

Działanie 2 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.2. to Zlecenie przez przedsiębiorstwa prac B+R jednostkom naukowym i wdrożenie efektów tych prac do praktyki biznesowej. Ma ono za zadanie zwiększenie udziału nauki w kreowaniu rozwoju gospodarczego Polski, a także wspieranie potrzeb przedsiębiorców w zakresie technologii przez doświadczonych badaczy. W konsekwencji, powinno to doprowadzić do powstania gospodarki opartej na wiedzy oraz związanych z nią przemian życia społecznego i gospodarczego. Działanie to wpisuje się w cele zapisane w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.

Działanie 3: Rozwój technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce biznesowej [5]

Działanie 3 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.2. to Rozwój technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce biznesowej. Działanie to ma za zadanie zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw przejawiającej się poprzez samodzielne wytwarzanie/nabywanie innowacji technologicznych, a w konsekwencji – w dalszej perspektywie czasowej – powinno doprowadzić do powstania gospodarki opartej na wiedzy oraz związanych z nią przemian życia społecznego i gospodarczego. Działanie to wpisuje się w cele zapisane w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.

Działanie 4: Wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw [6]

Działanie 4 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.2. to Wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw. Jest ono szczególnie istotne w kontekście wysokich kosztów badań B+R oraz ryzyka, iż ich efekty bez zabezpieczenia praw własności szybko zostaną pozyskane przez inne przedsiębiorstwa, które będą

mogły je wykorzystać bez uprzedniego ponoszenia nakładów na ten cel. Wizja taka zniechęca wiele podmiotów do prowadzenia własnych prac badawczych, dlatego wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw powinno przyczynić się do zmniejszenia ryzyka związanego z pracami B+R i zachęcić do ich podejmowania.

Działanie 5: Stworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw [7]

Ważnym problemem zidentyfikowanym na Mazowszu są słabe powiązania sektora przedsiębiorstw z sektorem nauki (uniwersytetami, jednostkami badawczymi) oraz towarzyszący mu brak systemowych rozwiązań dotyczących wsparcia systemu transferu innowacji i technologii, czego bezpośrednim efektem jest niska (w skali UE) liczba wdrożeń, patentów i licencji. Problemem jest również nierzadko ogólny brak zaplecza B+R. Stąd też Działanie 5 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 1.2., Stworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, które stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy.

Działanie to wpisuje się w cele zapisane w Strategii Rozwoju Kraju 2020 oraz Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Będzie realne wsparcie w zakresie tworzenia warunków do prowadzenia badań, rozwoju innowacyjności (z nakierowaniem na opracowanie patentów oraz późniejszych wdrożeń), wzmocni zasoby przedsiębiorstw, jak również przyczyni się do wzrostu liczby realizowanych projektów. W długim okresie czasu, efekty prowadzonych działań mających na celu wzmocnienie potencjału badawczego firm i przyczyniają się do wzrostu innowacyjności oraz konkurencyjności Mazowsza.

Uzasadnienie wyboru rezultatów bezpośrednich odnoszących się do osiągniętych wskaźników produktu w ramach zidentyfikowanego Problemu 2

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych, o których była mowa powyżej, jest wypracowanie 2 wskaźników produktu, tj. Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu i Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia na rynek nowych produktów (CI) oraz 2 wskaźników rezultatu bezpośredniego tj. Liczba przedsiębiorstw, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej oraz Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań.

Uznano, że dodawanie innych wskaźników nie jest w tym przypadku konieczne w celu pełnej weryfikacji skuteczności prowadzonych działań. Uzasadnienie tej decyzji znajduje się w kolejnym punkcie opracowania.

Produkt 1: Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu

Rezultat bezpośredni 1: Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań [8]

Uznano, że oba wskaźniki są ze sobą logicznie powiązane, tak, że Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań są pewnym odzwierciedleniem liczby realizowanych projektów w danych jednostkach, które uzyskały zewnętrzne finansowanie. Oczywiście, istnieją pewne ograniczenia tego wskaźnika, takie jak fakt, iż czasami liczba projektów jest odwrotnie proporcjonalna do ich wartości, jest to jednak kwestia, której należy być świadomym, lecz która nie obniża wartości informacyjnej i monitoringowej założonych wskaźników.

Uzasadnienie logiki interwencji odpowiadającej zidentyfikowanemu Problemowi 3

Trzecim zasadniczym problemem zidentyfikowanym w województwie mazowieckim jest niedostateczna przedsiębiorczość regionalnych MŚP w zakresie wykorzystywania nowych pomysłów. W dokumencie Strategia „Europa 2020” położono szczególny nacisk na kwestie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, jako głównych determinant wzrostu i rozwoju społeczno-ekonomicznego [Fagerberg 2008, Porter 2000,

Shapira 2008]. Inwestycje w działalność B+R, w edukację oraz w zaawansowane technologie umożliwiające efektywne korzystanie z zasobów, służą unowocześnieniu zarówno tradycyjnych sektorów gospodarki, jak i sektorów gospodarki opartych na usługach, przyczyniając się do tworzenia społeczeństwa informacyjnego [Webster 2007, Castells 1996] oraz tzw. gospodarki opartej na wiedzy [Platonoff et al. 2004]. Należy podkreślić, że zwiększenie innowacyjności gospodarki stanowi jeden z najważniejszych czynników determinujących się międzynarodową konkurencyjność [Schwab 2010, Sala-i-Martin et al. 2009], co znalazło odzwierciedlenie w „Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo i realizującej ją Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.

W Polsce, w tym również na Mazowszu, mówienie o innowacyjności nabiera szczególnego znaczenia w kontekście MŚP. „Sektor MŚP w Polsce w większym stopniu niż w UE jest zdominowany przez mikrofirmy, których udział w całkowitej liczbie przedsiębiorstw (96%) przewyższa średnią europejską (91,8%). Odsetek małych firm w liczbie MSP w Polsce (2,8%) jest o ponad połowę mniejszy od średniej dla UE-27 (6,9%). Mimo to średnioterminowe trendy pokazują, że struktura firm w Polsce zmierza w kierunku podobnej do UE – spada udział mikro firm, a wzrasta udział pozostałych grup przedsiębiorstw. Wkład MSP w tworzenie wartości dodanej brutto wynosi około 48,4%, zaś liczba pracujących w sektorze stanowi 2/3 ogółu pracujących”⁴⁹.

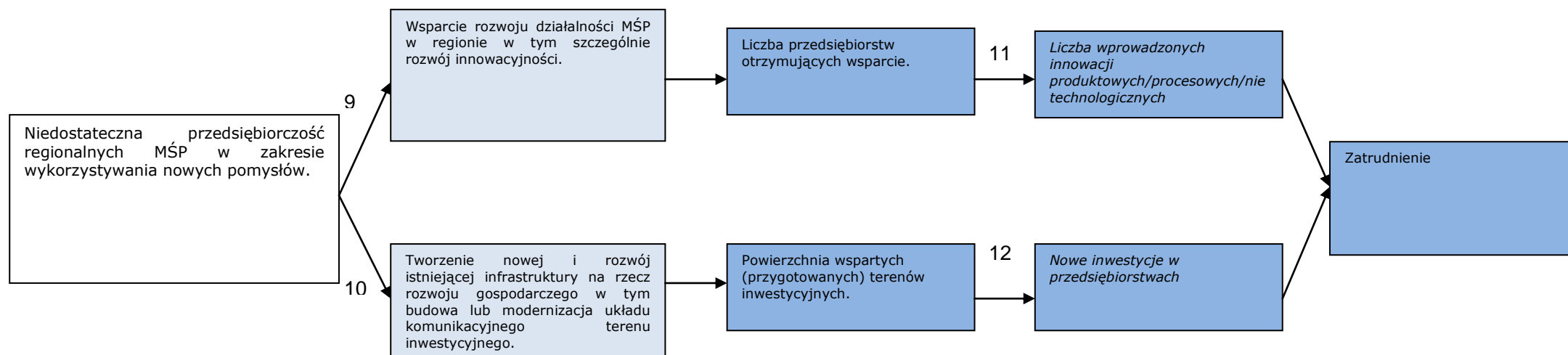
Reasumując, MŚP z jednej strony są dominującą formą przedsiębiorczości, z drugiej mają naturalnie mniejsze zasoby pozwalające na inwestycje w zakresie B+R, a ryzyko i skutki ewentualnych niepowodzeń są w nich boleśniej odczuwalne. Stąd też konieczność przeciwdziałania problemowi, jakim jest niedostateczna przedsiębiorczość regionalnych MŚP w zakresie wykorzystywania nowych pomysłów.

Na poniższym Diagramie 3, pokazano w sposób schematyczny ciąg logicznych zależności między zidentyfikowanym problemem w woj. mazowieckim – obszaru związanym z Osią Priorytetową 1 oraz Celem Tematycznym 3, PI 3.1., planowanymi działaniami mającymi na celu usunięcie występującego Problemu 3, a spodziewanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu oraz powiązanymi z nimi wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 3, PI 3.1. zostały zidentyfikowane prawidłowo, pozytywnie oceniamy również zaproponowane działania i przewidziane produkty, rekomendujemy jednak zmianę wskaźników rezultatu bezpośredniego i strategicznego.

⁴⁹ <https://www.parp.gov.pl/index/more/24313>

Diagram 3. Priorytet Inwestycyjny 3.1.

Uzasadnienie powiązań w ramach zidentyfikowanego Problemu 3

W ramach zidentyfikowanego Problemu 3, sformułowano 2 podstawowe działania inwestycyjne mieszczące się w ramach OP1. Są nimi: (1) Wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności, (2) Tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego.

Działania te są logicznie spójne, są zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnoszą się do Celu Tematycznego 1 „Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość” i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich efektywnej realizacji. Poniżej zaprezentowano uzasadnienie społeczno-ekonomiczne poszczególnych działań.

9Działanie 1: Wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności [9]

Działanie 1 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.1. obejmuje wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności. Działanie to jest ważne i logicznie uzasadnione z kilku co najmniej powodów. Po pierwsze, sektor MŚP stanowi ważną część rynku w Polsce, dlatego grupa docelowa jest liczna, a zarazem dość rozwinięta. W 2012 r. na Mazowszu funkcjonowało 698 120 przedsiębiorstw zatrudniających do 249 osób, z czego najwięcej z nich – 498 333 – usytuowane było w gminach miejskich, a najmniej – 442 – na terenie gmin wiejskich⁵⁰. Wsparcie udzielone tak potencjalnie szerokiemu gronu odbiorców winno przełożyć się nie tylko na rozwój poszczególnych firm, ale w konsekwencji również na rozwój gospodarczy regionu.

Dodatkowo, powstanie tzw. przedsiębiorstw innowacyjnych łączących sferę nauki ze sferą praktyki wzmocni podstawy do wzrostu konkurencyjności, zwłaszcza w sektorze MŚP, wpisując się jednocześnie w Programu konkurencyjności przedsiębiorstw oraz MSP na lata 2014-2020. Umożliwi to również powstawanie tzw. innowacji dla wzrostu [Rosenberg 2004, Wong 2005, Griffith et al. 2004], co jak wiadomo jest warunkiem koniecznym, aby skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym [Schwab 2010, Sala-i-Martin et al. 2009].

Działanie 2: Tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego [10]

Działanie 2 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.1. to Tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Wydaje się, iż w porównaniu do pozostałych działań w ramach analizowanego Priorytetu Inwestycyjnego, jest to interwencja o najbardziej oddalonych w czasie efektach, których nie można do końca przewidzieć (zapewnienie warunków dla inwestycji jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym, aby się one pojawiły). Co ważne jednak, działanie to jest również spójne z PO IR oraz z działaniami w ramach RPO WM zmierzającymi do kreowania ładu przestrzennego i spójności terytorialnych, dlatego można się spodziewać wystąpienia efektu synergii między tymi interwencjami.

Działanie to jest również spójne z m.in. z zapisami PO IR, dlatego można się spodziewać wystąpienia efektu synergii między tymi interwencjami. Dodatkowo, można przewidywać, iż wpłyną one pozytywnie na wzrost gospodarki regionu, wpływając dodatnio na wyniki działających tu przedsiębiorstw oraz zachęcając do zakładania nowych.

⁵⁰ Bank Danych Lokalnych GUS http://www.stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=926392&p_token=0.07285404686276753

Uzasadnienie wyboru rezultatów bezpośrednich odnoszących się do osiągniętych wskaźników produktu w ramach zidentyfikowanego Problemu 3

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych, o których była mowa powyżej, jest wypracowanie 2 wskaźników produktu, tj. Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie oraz Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych. Zarekomendowano również 2 wskaźniki rezultatu bezpośredniego, tzn. Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/procesowych/nietechnologicznych oraz Nowe inwestycje w przedsiębiorstwach, a także 1 wskaźnik rezultatu strategicznego, tzn.: Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach O/K/M.

Produkt 1: Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie

Rezultat bezpośredni 1: Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/procesowych/nietechnologicznych [11]

Wsparcie przedsiębiorstw ma za zadanie służyć docelowo wzmocnieniu pozycji owych firm na rynku. Efektem, a zarazem przyczyną (gdyż do pewnego stopnia występuje tu sprzężenie zwrotne) poprawy owej sytuacji jest Liczba wprowadzonych innowacji produktowych/procesowych/nietechnologicznych. Informacja dotycząca liczby wprowadzonych innowacji świadczy przede wszystkim o sprawnym działaniu firm, stanowi ważny argument za ubieganiem się o wsparcie dla innych przedsiębiorstw oraz – poprzez pokazanie dróg rozwoju – może w ogóle zachęcać do zakładania nowych przedsiębiorstw, przyczyniając się tym samym do wzmocnienia potencjału rozwojowego całego regionu

Produkt 2: Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych

Rezultat bezpośredni 2: Nowe inwestycje w przedsiębiorstwach [12]

Wsparcie (przygotowanie) terenów inwestycyjnych nie tylko zmniejsza faktyczne nakłady przedsiębiorstw ponoszone na rzecz inwestycji, ale także do pewnego stopnia eliminuje poczucie ryzyka z tym związane. Stąd też zwiększenie powierzchni przygotowanych terenów inwestycyjnych powinno przełożyć się na nowe inwestycje w przedsiębiorstwach.

Uzasadnienie logiki interwencji odpowiadającej zidentyfikowanemu Problemowi 4

Czwartym zasadniczym problemem zidentyfikowanym w województwie mazowieckim jest potrzeba umiędzynarodowienia regionalnej gospodarki. Jak pisze Milleville: „Rozszerzenie Unii o kraje Europy Środkowo – Wschodniej powiększyło wspólny rynek oraz pozwoliło na wykorzystanie przewag kosztowych (szczególnie w zakresie zasobów ludzkich) tych krajów, oferując w zamian dopływ brakującego tam kapitału” (Milleville 2009, s. 68). Aby jednak w pełni wykorzystać daną Mazowszu szansę, region musi zachęcić inwestorów i kupców do „zostawienia” pieniędzy na jego obszarze, do czego niezbędne jest przede wszystkim dobrze zaplanowane, profesjonalne przedstawienie oferty gospodarczej województwa. Tylko wówczas możliwe jest dążenie do ziszczenia się takich pozytywnych efektów integracji ekonomicznej, jak m.in. korzyści skali, efektywniejsza alokacja zasobów czy wymiana wiedzy i umiejętności [por. m.in. Budnikowski 2006, s. 260, Begg i in. 2003, s. 440].

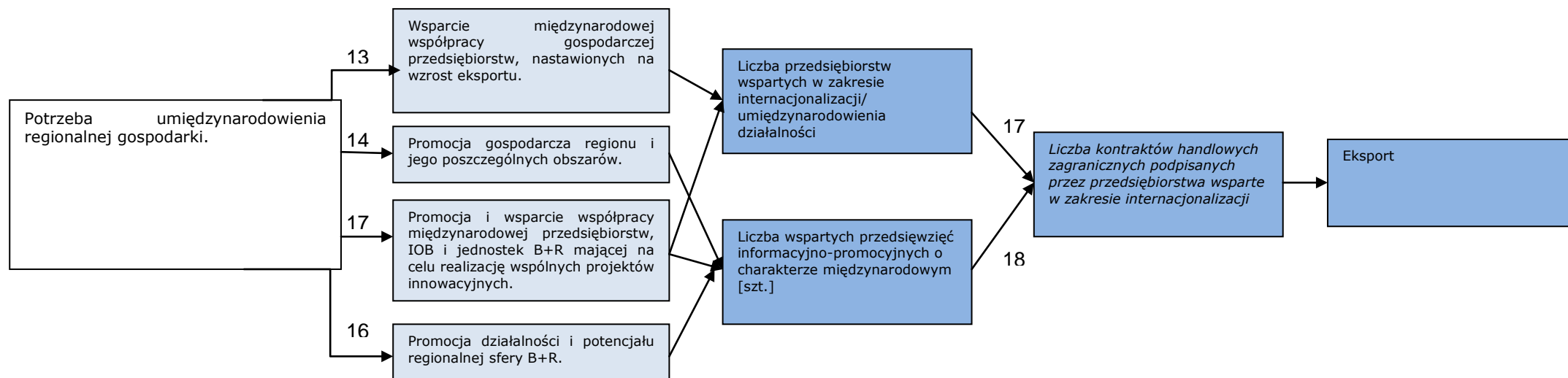
Na poniższym Diagramie 4, pokazano w sposób schematyczny ciąg logicznych zależności między zidentyfikowanym problemem w woj. mazowieckim – obszarem związanym z Osią Priorytetową 1 oraz Celem Tematycznym 3, PI 3.2., planowanymi działaniami mającymi na celu usunięcie występującego Problemu 4, a spodziewanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu oraz powiązanymi z nimi wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 3, PI 3.2.

zostały zidentyfikowano prawidłowo, tak samo jak założone do osiągnięcia wskaźniki produktu. Zidentyfikowano brak wskaźnika rezultatu bezpośredniego, przedłożono więc rekomendacje w tym zakresie. Uzasadnienia poszczególnych działań oraz związanych z nimi wskaźników produktu oraz rezultatu bezpośredniego znajdują się w kolejnych podpunktach dokumentu.

Diagram 4. Priorytet Inwestycyjny 3.2.

Uzasadnienie powiązań w ramach zidentyfikowanego Problemu 4

W ramach zidentyfikowanego Problemu 4, sformułowano 4 podstawowych działań inwestycyjnych mieszczących się w ramach OP1. Są nimi: (1) Wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu, (2) Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów, (3) Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych, (4) Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R.

Działania te są logicznie spójne, są zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnoszą się do Celu Tematycznego 3 „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość” i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich efektywnej realizacji. Poniżej zaprezentowano uzasadnienie społeczno-ekonomiczne poszczególnych działań.

Działanie 1: Wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu [13]

Działanie 1 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2. stanowi Wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu. Uzasadnieniem dla jego wdrażania jest fakt, iż procesy innowacyjne i umiędzynarodowienie są ze sobą skorelowane, nierzadko zachodzi także między nimi bądź to czysta przyczynowość, bądź przynajmniej sprzężenie zwrotne.

Przyjmuje się, że bliskie, zaawansowane formy współpracy międzynarodowej mogą być ważną determinantą innowacji – szczególnie, jeśli współpracują ze sobą przedstawiciele krajów na różnym stopniu rozwoju, kraj mniej rozwinięty jest w stanie wiele się podczas takiej współpracy „nauczyć”. Jednocześnie, przedstawiciele kraju bardziej rozwiniętego również są w stanie na takiej wymianie skorzystać, dostając relatywnie taną, wykwalifikowaną siłę roboczą w zamian za oferowaną wiedzę i profity.

Działanie 2: Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów [14]

Działanie 2 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2., czyli Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów, jest specyficznym rodzajem promocji, kiedy zamiast produktu czy przedsiębiorstwa, przeprowadza się kampanię dot. całego regionu, jego walorów gospodarczych oraz mocnych stron i potencjalnych szans w tym zakresie.

Promowanie Mazowsza ma szansę zwiększyć świadomość dot. regionu wśród odbiorców reklamy. W konsekwencji sprzyja to zwiększeniu zainteresowania lokalnymi przedsiębiorstwami, kontraktami z nimi oraz rozrastaniu się nich (w tym m.in. kreowaniu nowych miejsc pracy). W rezultacie, mamy do czynienia z generowaniem regionalnego i ponadregionalnego wzrostu gospodarczego, który ma wpływ na całokształt funkcjonowania społeczno – ekonomiczne człowieka.

Działanie 3: Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych [15]

Działanie 3 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2., tzn. Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych jest interwencją kompleksową, logicznie powiązaną Działaniem 1 w obrębie Priorytetu Inwestycyjnego 3.2, ale także Działaniami związanymi ze wspieraniem IOB czy B+R w innych Priorytetach Inwestycyjnych.

Działanie 4: Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R [15]

Działanie 4 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.2., czyli Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R, jest logicznie spójnym uzupełnieniem Działaniami 1 i 3, stanowi także swoistą „specyfikację” zakresu

interwencji przewidzianych w Działaniu 2. Nie wystarczy posiadać potencjał w zakresie B+R – należy jeszcze sprawić, aby wiedza o nim dotarła do tych, którzy mogą go nabyć/skorzystać z jego usług.

Promowanie regionalnych podmiotów B+R ma szansę zwiększyć ich udział w rynkach, na których już funkcjonują, a także wpłynąć na zdobycie nowych. W konsekwencji sprzyja to zwiększeniu przychodów firm i instytucji badawczych, rozrastaniu się ich (w tym m.in. kreowaniu nowych miejsc pracy), generowaniu regionalnego i ponadregionalnego wzrostu gospodarczego, który ma wpływ na całościowe funkcjonowanie społeczno – ekonomiczne człowieka.

Uzasadnienie wyboru rezultatów bezpośrednich odnoszących się do osiągniętych wskaźników produktu w ramach zidentyfikowanego Problemu 4

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych, o których była mowa powyżej, jest wypracowanie 1 wskaźnika produktu, tj. Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności oraz 2 wskaźników rezultatu bezpośredniego, tj. Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji oraz Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach O/K/M.

Uznano, że dodawanie innych wskaźników nie jest w tym przypadku konieczne w celu pełnej weryfikacji skuteczności prowadzonych działań. Uzasadnienie tej decyzji znajduje się w kolejnym punkcie opracowania.

Produkt 1: Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności

Rezultat bezpośredni 1: Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji [17]

Wsparcie przedsiębiorstw w zakresie internacjonalizacji i umiędzynarodowienia ich działalności ma za zadanie służyć docelowo wzmocnieniu pozycji owych firm na rynkach krajowych i zagranicznych. Dlatego też uznano, iż dla analizowanego produktu wskaźnik rezultatu bezpośredniego Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji jest logicznie uzasadniony, spójny z wizją rozwoju przedsiębiorstw w tym obszarze, a przede wszystkim jasno obrazuje skuteczność prowadzonych działań.

Produkt 2: Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym [szt.]

Rezultat bezpośredni 1: Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji [18]

Wsparcie przedsiębiorstw w zakresie przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym ma za zadanie służyć docelowo wzmocnieniu pozycji owych przedsięwzięć na rynkach zagranicznych. Dlatego też uznano, iż dla analizowanego produktu wskaźnik rezultatu bezpośredniego Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji jest logicznie uzasadniony, spójny z wizją rozwoju przedsiębiorstw w tym obszarze, a przede wszystkim jasno obrazuje skuteczność prowadzonych działań.

Uzasadnienie logiki interwencji odpowiadającej zidentyfikowanemu Problemowi 5

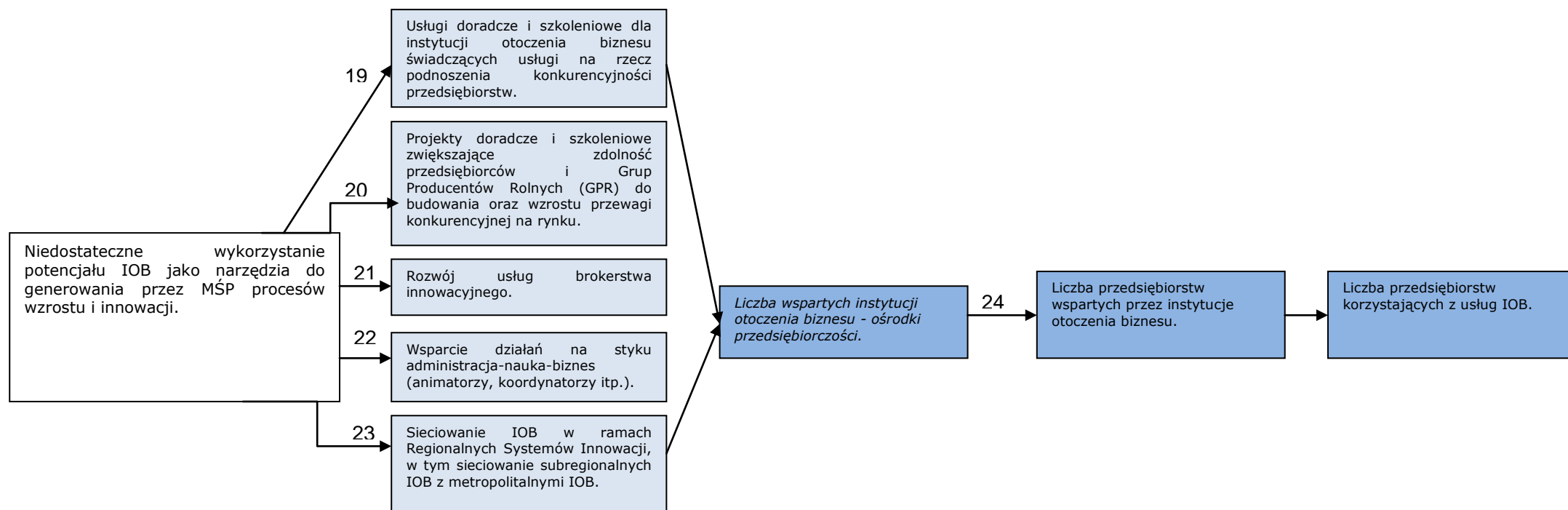
Piątym zasadniczym problemem zidentyfikowanym w województwie mazowieckim jest niedostateczne wykorzystanie potencjału IOB jako narzędzia do generowania przez MŚP procesów wzrostu i innowacji. Tymczasem jakość instytucji, rozwiązań prawnych oraz tzw. otoczenia biznesu, jest jedną z determinant

mających wpływ na efektywnie działania sektora przedsiębiorstw [Amoros 2009, Sobel 2008, Baumol 2002]..Takie działania powinny przyczynić się do wzmocnienia współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, ich rozwoju, również pod kątem wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw, a tym samym wzmocnienia gospodarki regionu.

Na poniższym Diagramie 5, pokazano w sposób schematyczny ciąg logicznych zależności między zidentyfikowanym problemem w woj. mazowieckim – obszarowo związanym z Osią Priorytetową 1 oraz Celem Tematycznym 3, PI 3.4., planowanymi działaniami mającymi na celu usunięcie występującego Problemu 5, a spodziewanymi do osiągnięcia wskaźnikami produktu oraz powiązanymi z nimi wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

Uważamy, że w ramach RPO WM 2014-2020 główne problemy związane z Celem Tematycznym 3, PI 3.4. zostały zidentyfikowane prawidłowo, tak samo jak założone do osiągnięcia wskaźniki rezultatu bezpośredniego. Stwierdzamy brak wskaźnika produktu, dlatego przedstawiamy nasze rekomendacje w tym zakresie. Uzasadnienia poszczególnych działań oraz związanych z nimi wskaźników produktu oraz rezultatu bezpośredniego znajdują się w kolejnych podpunktach dokumentu.

Diagram 5. Priorytet Inwestycyjny 3.4.

Uzasadnienie powiązań w ramach zidentyfikowanego Problemu 5

W ramach zidentyfikowanego Problemu 5, sformułowano 5 podstawowych działań inwestycyjnych mieszczących się w ramach OP1. Są nimi: (1) Usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw, (2) Projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku, (3) Rozwój usług brokerstwa innowacyjnego, (4) Wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes (animatory, koordynatorzy itp.), (5) Sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji, w tym sieciowanie subregionalnych IOB z metropolitalnymi IOB..

Działania te są logicznie spójne, są zgodne z wytycznymi zapisanymi w tzw. linii demarkacyjnej oraz odnoszą się do Celu Tematycznego 3 „Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw” oraz zapisów Osi Priorytetowej 1 „Innowacyjność i przedsiębiorczość” i istnieje wysokie prawdopodobieństwo ich efektywnej realizacji. Poniżej zaprezentowano uzasadnienie społeczno-ekonomiczne poszczególnych działań.

Działanie 1: Usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw [19]

Działanie 1 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. stanowią Usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw. Instytucje otoczenia biznesu pełnią ważną rolę pośrednika w transferze innowacji, wiedzy, stanowią ośrodki informacji oraz wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców. Pozyskanie profesjonalnego doradztwa dla przedsiębiorstw umożliwia im poszerzanie działalności, pozyskanie nowych rynków zbytu czy też biznesowych partnerów. Aby jednak było to możliwe, należy wcześniej wyposażać IOB w odpowiednie zasoby wiedzy i umiejętności, które będą potem mogły wykorzystać na rzecz wspieranych przedsiębiorstw.

Działanie 2: Projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku [20]

Działanie 2 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. obejmuje Projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku. Działania takie wzmocnią podstawy do wzrostu konkurencyjności, wpisując się jednocześnie w Programu konkurencyjności przedsiębiorstw oraz MSP na lata 2014-2020. Umożliwi to również powstawanie tzw. innowacji dla wzrostu [Rosenberg 2004, Wong 2005, Griffith et al. 2004], co jak wiadomo jest warunkiem koniecznym, aby skutecznie konkurować na rynku międzynarodowym [Schwab 2010, Sala-i-Martin et al. 2009].

Działanie 3: Rozwój usług brokerstwa innowacyjnego [21]

Działaniem 3 w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. jest Rozwój usług brokerstwa innowacyjnego. Zakres takich usług może być bardzo szeroki i obejmować m.in. realizację działań mających na celu poprawę efektywności procesu komercjalizacji wyników badań naukowych, stworzenie infrastruktury społecznej wspierającej proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym czy upowszechnianie wyników badań naukowych w środowisku przedsiębiorców.

Realizacja tego działania zdaje się nie tylko wspierać sama w sobie budowanie innowacyjnej gospodarki, ale dodatkowo jest spójna i komplementarna z działaniami w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, dzięki czemu możliwe jest osiągnięcie efektu synergii w obrębie podejmowanych inwestycji.

Działanie 4: Wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes (animatory, koordynatorzy itp.) [22]

Kolejnym działaniem inwestycyjnym w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. jest wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes (animatory, koordynatorzy itp.). Działanie to można uznać za komplementarne i logiczne spójne z rozwijaniem współpracy sektora gospodarki ze środowiskiem naukowym, przy dodatkowym uwzględnieniu roli administracji. Uważamy te działania za w pełni uzasadnione, gdyż prowadzą do stworzenia formalnych podstaw do współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami badawczymi oraz administracją, tak aby ośrodki badawcze mogły prowadzić badania – w obszarze badań przemysłowych i rozwojowych, których zakres i tematyka odpowiadają faktycznym potrzebom sektora przedsiębiorstw oraz aby administracja była w stanie wspierać te procesy.

Działanie 5: Sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji, w tym sieciowanie subregionalnych IOB z metropolitalnymi IOB [23]

Kolejnym działaniem wpisującym się w realizację Priorytetu Inwestycyjnego 3.4. jest Sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji, w tym sieciowanie subregionalnych IOB z metropolitalnymi IOB. Jak już zostało wspomniane w przypadku Priorytetu Inwestycyjnego 1.1, jakość instytucji, wolny dostęp do świadczonych przez nie usług jest warunkiem koniecznym do rozwoju przedsiębiorczości. Według badań i analiz [Amoros 2009, Sobel 2008, Baumol 2002], wysoka jakość instytucji wspiera rozwój przedsiębiorczości, poprzez stwarzanie korzystnych warunków do powstania nowych firm, prowadzenia działalności oraz podejmowania kooperacji.

Ponadto tzw. instytucje otoczenia biznesu pełnią ważną rolę pośrednika w transferze innowacji, wiedzy, stanowią ośrodki informacji oraz wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców. Pozyskanie profesjonalnego doradztwa dla przedsiębiorstw umożliwia im poszerzanie działalności, pozyskanie nowych rynków zbytu czy też biznesowych partnerów. Jest to szczególnie istotne w gospodarkach wschodzących oraz w trakcie transformacji gospodarczej, gdzie nie zdążyły się jeszcze wykształcić odpowiedniej jakości instytucje wsparcia przedsiębiorczości, zaś wśród samych przedsiębiorców nie wykształcił się odpowiedni poziom kapitału społecznego i wiedzy, który pozwoliłby na pełne wykorzystanie istniejących możliwości, jaki oferuje wolny rynek.

Uzasadnienie wyboru rezultatów bezpośrednich odnoszących się do osiągniętych wskaźników produktu w ramach zidentyfikowanego Problemu 5

Końcowym efektem prowadzonych działań inwestycyjnych, o których była mowa powyżej, jest wypracowanie 1 wskaźnika produktu, tj. Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki przedsiębiorczości oraz 1 wskaźnika rezultatu bezpośredniego, tj. Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu.

Uznano, że dodawanie innych wskaźników nie jest w tym przypadku konieczne w celu pełnej weryfikacji skuteczności prowadzonych działań. Uzasadnienie tej decyzji znajduje się w kolejnym punkcie opracowania.

Produkt 1: Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki przedsiębiorczości

Rezultat bezpośredni 1: Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu [24]

Wsparcie instytucji otoczenia biznesu (IOB), zaś w szczególności tych z nich, które stanowią ośrodki innowacji, jest kluczowe z punktu widzenia wpierania rozwoju sektora MSP jako takiego, kreowania innowacyjności, a tym samym konkurencyjności firm Mazowsza. Jako rezultat bezpośredni działania wspartych instytucji otoczenia biznesu należy traktować i monitorować Liczbę przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu.

Należy tutaj nadmienić, że w ostatnich latach sektor instytucji otoczenia biznesu rozwija się obecnie bardzo dynamicznie. W roku 2000 tworzyło go 266 podmiotów, w 2004 r. było to już 517 instytucji, w 2007 r. - 694,

w 2009 r. - 717, a w roku 2012 – 821 [dane wg K.B. Matusiak, 2010] zaś rozwój instytucji otoczenia biznesu było możliwy głównie dzięki wsparciu środków Unii Europejskiej (2004-2013), które zostały przeznaczone na tworzenie i rozwój IOB, a także na finansowanie ich działalności [PARP 2012].

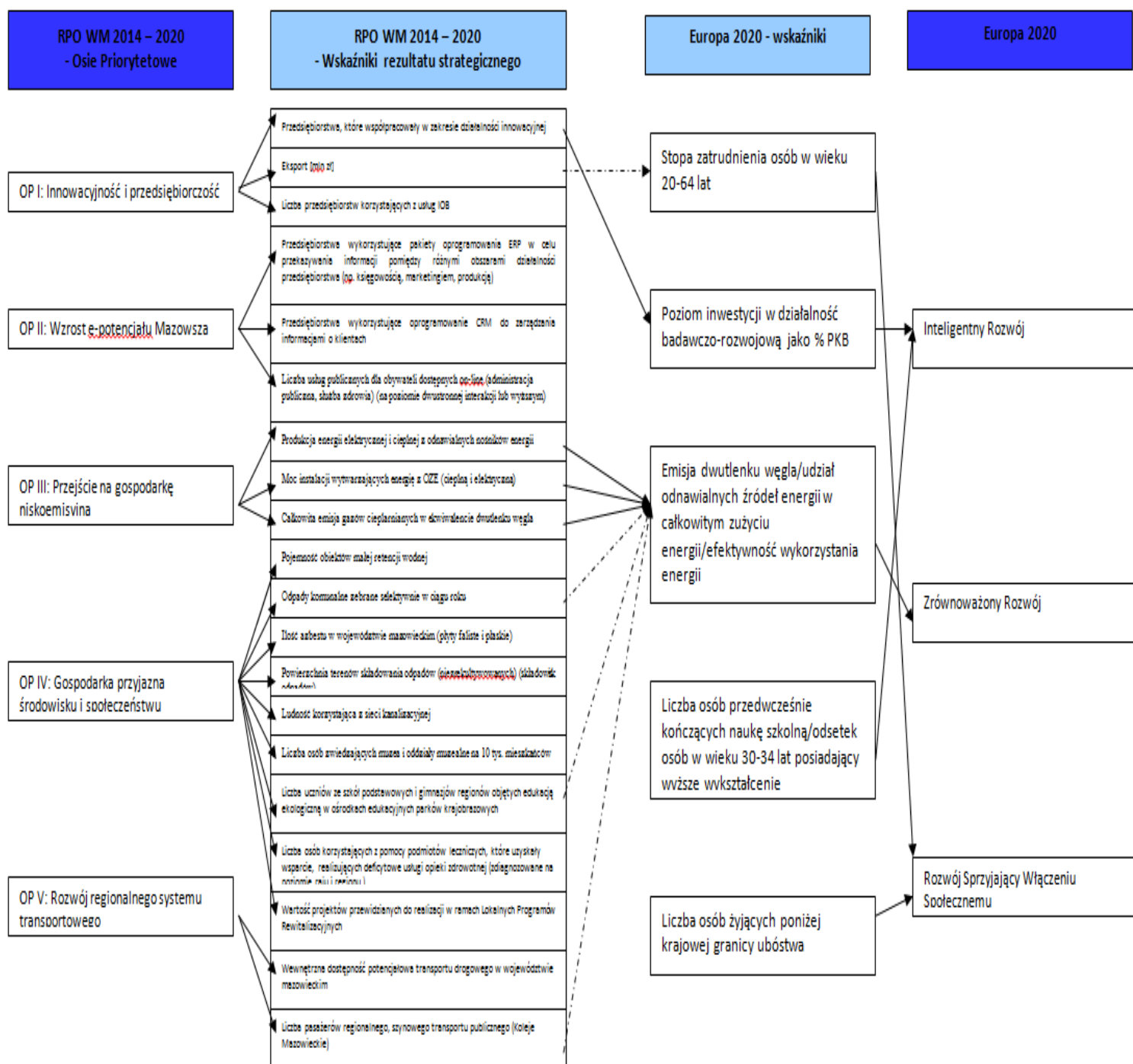
Referencje:

1. Amorós J. E., Research, Entrepreneurship and Quality of Institutions. A Developing-Country Approach, Paper No. 2009/07, WIDER 2009
2. Bąkowski A., Mażewska M. (red.), Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012. Warszawa, PARP 2012
3. Bell, M. et al. (1995). Trade, Technology and International Competitiveness. EDI Development Studies
4. Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012. Raport ogólny, PARP, 2012
5. Birley S. (2002). Universities, Academics, and Spinout Companies: Lessons from Imperial, International Journal of Entrepreneurship Education 1(1)
6. Castells M., The information age: Economy, society and culture. Vol. 1, The rise of the network society, 1996
7. Dunnig, J.H. (1998). The eclectic paradigm of international production – a restatement and some possible extensions. Journal of International Business Studies 19(1), pp.1-31.
8. Dolińska M. (2010), Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy, PWE, Warszawa
9. Dzierżanowski M., Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje Grupy roboczej ds. polityki klastrowej, PARP, Warszawa 2012.
10. Electronic and Mobile Commerce, OECD 2013
11. Ensuring the Global Participation in the Internet Economy for Development, OECD, 2013
12. Fagerberg J., Sroolec M., National innovation systems, capabilities and economic development, Research policy 37, Elsevier, 2008
- Feenstra, R.C. (2008). Trade policies for international competitiveness. National Bureau for Economic Research.
13. Forsman, H. (2008)., Business development success in SMEs: a case study approach. Journal of Small Business and Enterprise Development, Vol. 15, No.3.
14. Griffith R., Redding S., Reenen J. V., Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries, Review of Economics and Statistics MIT Press, Vol. 86, No. 4, Pages 883-895, 2004
15. Henisz W.J., The institutional environment for economic growth, Economics & Politics, Vol.12, Issue 1, WILEY, 2000
16. Henisz W.J., The institutional environment for infrastructure investment, Industrial and corporate change, Vol. 11, No 2, Oxford Univ Press, 2002
17. ICTs and the Health Sector: Towards Smarter Health and Wellness Models, OECD 2013
18. Information and Communication Technologies and Productivity Growth, OECD 2012
19. Juchniewicz M., Grzybowska B., Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw. PARP, Warszawa 2010
20. Local Job Creation: How Employment and Training Agencies Can Help, OECD 2013

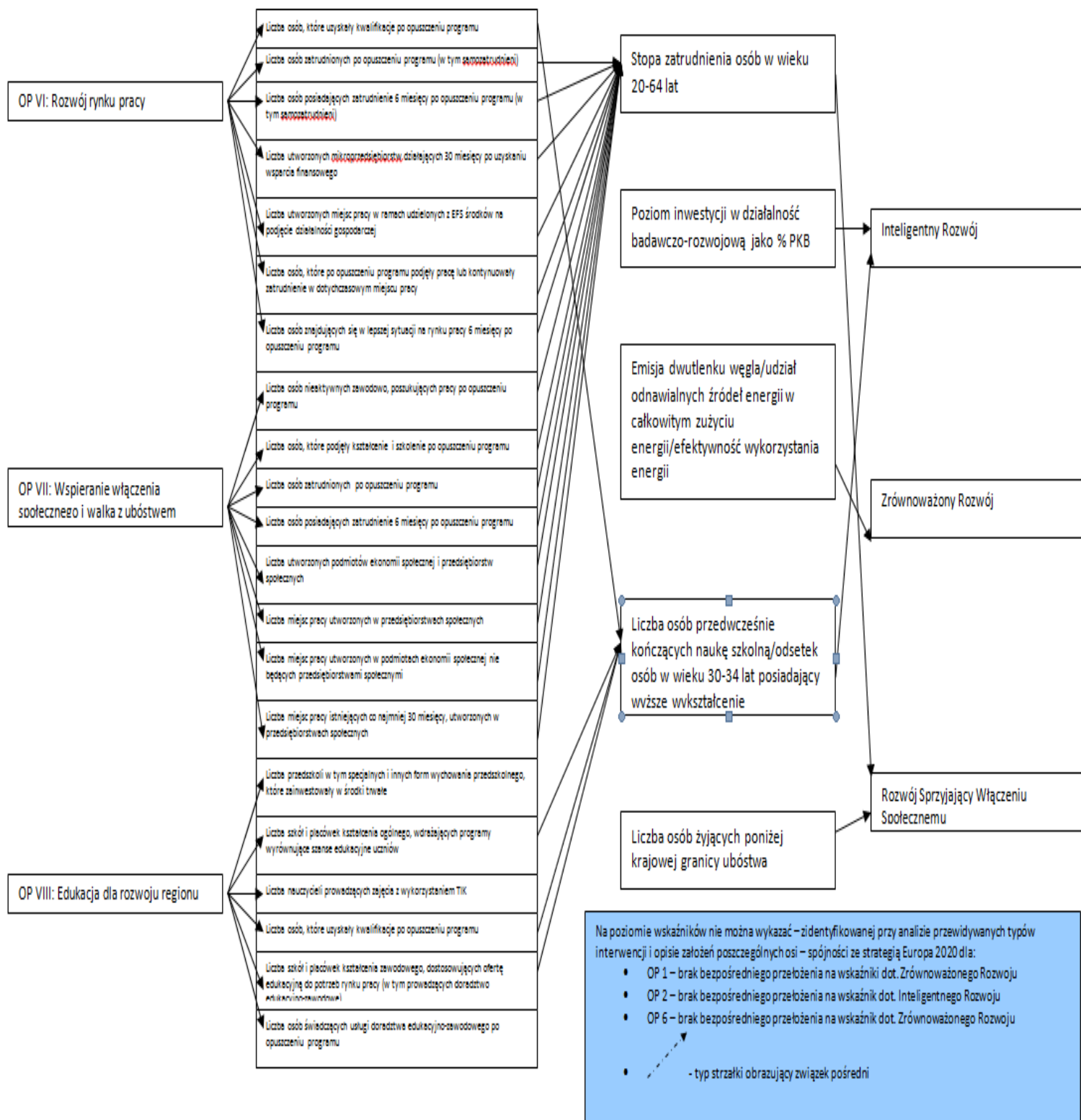
21. Love J., Roper S., SME innovation, exporting and growth, ERC White Paper No.5 April 2013
22. Matusiak K. (red.), Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć. PARP, Warszawa 2005,
23. Matusiak K.B., Budowa powiązań nauki z biznesem w gospodarce opartej na wiedzy. Rola i miejsce uniwersytetu w procesach innowacyjnych., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010
24. Miozzo, M., Walsh, V. (2006). International Competitiveness and Technological Change. Oxford University Press
25. Measuring the Impact of Innovations in Public IT Infrastructure on the Standard of Living in OECD Economies, OECD 2012
26. Meyer E. S., Italian Clusters And Innovation System(S), Innovation Norway, Milano, 2011
27. OECD Science, Technology and Industry Outlook, OECD 2012
28. OECD Communications Outlook, OECD 2013, 2012
29. OECD Internet Economy Outlook, OECD 2013
30. Platonoff L., Sysko-Romańczuk A. , Moszoro S. , Innowacyjność polskich firm w gospodarce opartej na wiedzy, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, Nr 1, pp. 86-94, 2004
31. Porter M.E., Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy, *Economic development quarterly*, 2000
32. Raport PARP przygotowany przez ekspertów Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce (SOOIPP), 2012
33. Russell S. Sobel, Testing Baumol: Institutional quality and the productivity of entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*; Volume 23, Issue 6, November 2008, Pages 641–655, Elsevier
34. Rosenberg N., Innovation And Economic Growth, Stanford University, OECD 2004
35. Rodrik D., Subramanian A., Trebbi F., Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development, *Journal of economic growth*, Springer, 2004
36. Shapira, P., Smits, R., and Kuhlmann, S. "An Outlook on Innovation Policy, Theory and Practice." In *The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, ed. Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira, P, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010.
37. Shapira, P. "Innovation and Small and Midsize Enterprises: Innovation Dynamics and Policy Strategies." In *The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, ed. Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira, P, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010.
38. Shapira, P., Youtie, J., Kay, L. "Building Capabilities for Innovation in SMEs: A Cross-Country Comparison of Technology Extension Policies and Programs." *International Journal of Innovation and Regional Development* 3/4, 2011
39. Skills Development and Training in SMEs, OECD Skills Studies, OECD (2013)
40. Skills for Innovation and Research, OECD 2013
41. Schwab K., The global competitiveness report 2010–2011, Geneva 2011
42. Schwab K., Sala-i-Martin X., Blanke J., 2009, The global competitiveness report 2009-2010, Geneva 2010
43. Tabellini G., Culture and institutions: economic development in the regions of Europe *Journal of the European Economic Association* 8(4), Wiley Online Library, 2010
44. Technology and Industry Scoreboard, Innovation for growth, OECD 2013
45. The Development and Diffusion of Digital Content, OECD 2013
46. Using standards to support growth, competitiveness and innovation. Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds, European Commission, 2012
47. Webster F., Theories of the Information Society, Routledge, 2007
48. Wong P. K., Ho Y. P., Autio E., Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth: Evidence from GEM data; *Small Business Economics*; Volume 24, Issue 3, April 2005,

49. Youtie J., Shapira P., Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development, Research policy 37, No.8, 2008 Elsevier

Załącznik nr 7 Diagramy spójności zewnętrznej

Załącznik 8: Literatura

- 1 Amorós J. E., Research, Entrepreneurship and Quality of Institutions. A Developing-Country Approach, Paper No. 2009/07, WIDER 2009
- 2 Badania świadomości ekologicznej Polaków, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2010
- 3 Bąkowski A., Mażewska M. (red.), Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012. Warszawa, PARP 2012
- 4 Bell, M. et al. (1995). Trade, Technology and International Competitiveness. EDI Development Studies
- 5 Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012. Raport ogólny, PARP, 2012
- 6 Birley S. (2002). Universities, Academics, and Spinout Companies: Lessons from Imperial, International Journal of Entrepreneurship Education 1(1)
- 7 Butler R.W., 1980, The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources, The Canadian Geographer 24 (1)
- 8 Castells M., The information age: Economy, society and culture. Vol. 1, The rise of the network society, 1996
- 9 Charles Gore, Jose B. Figueiredo – International Institute for Labour Studies. Wykluczenie społeczne i polityka przeciwdziałania ubóstwu.
- 10 Clean Energy Project Analysis: RETScreen® Engineering & Cases Textbook, Third Edition, 2009, www.retscreen.net
- 11 Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions, Energy Roadmap2050. Brussels, XXX, COM (2011) 885/2.
- 12 Dobre praktyki związane z gospodarką osadami ściekowymi (2012), KE Projekt PURE
- 13 Dolińska M. (2010), Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy, PWE, Warszawa
- 14 Dunnig, J.H. (1998). The eclectic paradigm of international production – a restatement and some possible extensions. Journal of International Business Studies 19(1), pp.1-31.
- 15 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy
- 16 Dyrektywa UE 2009/28/WE w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych
- 17 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej
- 18 Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS (2010)
- 19 Dzierżanowski M., Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje Grupy roboczej ds. polityki klastrowej, PARP, Warszawa 2012.
- 20 Efektywne wykorzystanie energii w przedsiębiorstwach. PARP, Warszawa 2012
- 21 Efektywność energetyczna w Polsce. Przegląd 2012. Instytut Ekonomii Środowiska. Kraków 2013
- 22 Electronic and Mobile Commerce, OECD 2013
- 23 Energooszczędność w budownictwie, Materiał informacyjny, Narodowa Agencja, Poszanowania Energii, Warszawa, 2009.
- 24 Energy and CO2 Emissions Scenarios of Poland, IEA working paper, Paris, 2010.
- 25 Ensuring the Global Participation in the Internet Economy for Development, OECD, 2013
- 26 European Council 9 December 2011 Conclusions (EUCO 139/11, CO EUR 24, CONCL 6).

- 27 Eurostat, Energy, transport and environment indicators, Luxemburg 2011.
- 28 Fagerberg J., Srholec M., National innovation systems, capabilities and economic development, Research policy 37, Elsevier, 2008
- 29 Feenstra, R.C. (2008). Trade policies for international competitiveness. National Bureau for Economic Research.
- 30 Forsman, H. (2008)., Business development success in SMEs: a case study approach. Journal of Small Business and Enterprise Development, Vol. 15, No.3.
- 31 Goeldner C.R., Ritchie B.J.R., 2006, Tourism. Principles, Practices, Philosophies, Hoboken, NJ:John Wiley & Sons, Inc.
- 32 Griffith R., Redding S., Reenen J. V., Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries, Review of Economics and Statistics MIT Press, Vol. 86, No. 4, Pages 883-895, 2004
- 33 Harvey L. D. D.: A handbook on low-energy buildings and district-energy systems: fundamentals, techniques and examples, London, Sterling, VA: Earthscan, 2006.
- 34 Henisz W.J., The institutional environment for infrastructure investment, Industrial and corporate change, Vol. 11, No 2, Oxford Univ Press, 2002
- 35 Henisz W.J., The institutional environment for economic growth, Economics & Politics, Vol.12, Issue 1, WILEY, 2000
- 36 ICTs and the Health Sector: Towards Smarter Health and Wellness Models, OECD 2013
- 37 Information and Communication Technologies and Productivity Growth, OECD 2012
- 38 Juchniewicz M., Grzybowska B., Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw. PARP, Warszawa 2010
- 39 Koncepcja zielonej infrastruktury (2006), Benedict M.A., McMahon M.T.
- 40 Kreith F., Yogi Goswami D.: Handbook of energy efficiency and renewable energy, Boca Raton, CRC Press: Taylor & Francis Group, 2007. CRC Mechanical.Engineering Series.
- 41 Local Job Creation: How Employment and Training Agencies Can Help, OECD 2013
- 42 Love J., Roper S., SME innovation, exporting and growth, ERC White Paper No.5 April 2013
- 43 Lucas (1988) On the Mechanics of Economic Development. Journal of Monetary Economics.
- 44 March J.G., Decisions in Organizations and Theories of Choice, w: Perspectives on Organizational Design and Performance, red. A. Van de Ven, W. Joyce, Wiley, New York 1996.
- 45 Matusiak K.B., Budowa powiązań nauki z biznesem w gospodarce opartej na wiedzy. Rola i miejsce uniwersytetu w procesach innowacyjnych., Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010.
- 46 McKinsey & Company, Ocena potencjału redukcji emisji gazów cieplarnianych dla Polski do roku 2030, Warszawa 2009.
- 47 Measuring the Impact of Innovations in Public IT Infrastructure on the Standard of Living in OECD Economies, OECD 2012
- 48 Meyer E. S., Italian Clusters And Innovation System(S), Innovation Norway, Milano, 2011
- 49 Miozzo, M., Walsh, V. (2006). International Competitiveness and Technological Change. Oxford University Press
- 50 Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach RPO na zwiększenie dostępności potencjałowej województw, IGiPZ PAN 2012
- 51 OECD Communications Outlook, OECD 2013, 2012
- 52 OECD Internet Economy Outlook, OECD 2013
- 53 OECD Science, Technology and Industry Outlook, OECD 2012
- 54 PBS DGA Sp. z o.o. i Human Capital Business Sp. z o.o., Osoby w wieku 50+ na mazowieckim rynku pracy, Sopot 2010

- 55 Platonoff L., Sysko-Romańczuk A., Moszoro S., Innowacyjność polskich firm w gospodarce opartej na wiedzy, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, Nr 1, pp. 86-94, 2004
- 56 Płoszaj, Raport: Potencjał instytucji naukowych i szkół wyższych w województwie mazowieckim na tle krajowym, Warszawa 2012, s. 7-8.
- 57 Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku. Ministerstwo Gospodarki i Pracy. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 roku.
- 58 Polski Klub Ekologiczny Okręg Górnośląski, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, INFORSE, European Climate Foundation, Raport, 2009.
- 59 Porter M.E., Location, competition, and economic development: Local clusters in a global economy, *Economic development quarterly*, 2000
- 60 Raport PARP przygotowany przez ekspertów Stowarzyszenia Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce (SOOIPP), 2012
- 61 Raport z badania zainteresowania mazowieckiej młodzieży kształceniem zawodowym oraz sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie mazowieckim dla Mazowieckiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości. Warszawa 2009, s. 98.
- 62 Renewable energies – innovations for the future. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (BMU) (Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety), Berlin, 2006.
- 63 Rodrik D., Subramanian A., Trebbi F., Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development, *Journal of economic growth*, Springer, 2004
- 64 Romer (1990) Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, vol. 98 (5).
- 65 Rosenberg N., Innovation And Economic Growth, Stanford University, OECD 2004
- 66 Rostkowska, Zawadzki (2011) Czy szkolnictwo zawodowe ma przyszłość? - raport z Forum KUSZ. WUP w Warszawie, Mazowieckie Obserwatorium Rynku pracy: Warszawa.
- 67 Russell S. Sobel, Testing Baumol: Institutional quality and the productivity of entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*; Volume 23, Issue 6, November 2008, Pages 641–655, Elsevier
- 68 Schwab K., Sala-i-Martin X., Blanke J., 2009, The global competitiveness report 2009-2010, Geneva 2010
- 69 Shapira, P. "Innovation and Small and Midsize Enterprises: Innovation Dynamics and Policy Strategies." In *The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, ed. Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira, P, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010.
- 70 Shapira, P., Smits, R., and Kuhlmann, S. "An Outlook on Innovation Policy, Theory and Practice." In *The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, ed. Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira, P, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010.
- 71 Shapira, P., Youtie, J., Kay, L. "Building Capabilities for Innovation in SMEs: A Cross-Country Comparison of Technology Extension Policies and Programs." *International Journal of Innovation and Regional Development* 11, 2011
- 72 Skills Development and Training in SMEs, OECD Skills Studies, OECD (2013)
- 73 Skills for Innovation and Research, OECD 2013
- 74 Społeczeństwo informacyjne w Polsce, GUS, Szczecin, październik 2012 r.
- 75 Sprawozdanie Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie, 2013.
- 76 Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku
- 77 Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WM 2007-2013, lipiec 2013
- 78 Tabellini G., Culture and institutions: economic development in the regions of Europe *Journal of the European Economic Association* 8(4), Wiley Online Library, 2010

- 79 Technology and Industry Scoreboard, Innovation for growth, OECD 2013
- 80 The Development and Diffusion of Digital Content, OECD 2013
- 81 Using standards to support growth, competitiveness and innovation. Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds, European Commission, 2012
- 82 Ustawa o wspieraniu termomodernizacji i remontów z dnia 21.11.2008 oraz wyniki jej wdrażania publikowane przez Ministerstwo Budownictwa
- 83 Ustawa z dnia 15.04.2011 o efektywności energetycznej.
- 84 Vandenbussche, Aghion, Meghir (2007) Growth, distance to frontier and composition of human capital. IFS Mankiw, Romer, Weil (1992) A Contribution to the Emirics of Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, vol 107 (2).
- 85 Webster F., Theories of the Information Society, Routledge, 2007
- 86 Wieloaspektowa diagnoza sytuacji kobiet na rynku pracy, MPiPS 2008
- 87 Wong P. K., Ho Y. P., Autio E., Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth: Evidence from GEM data; Small Business Economics; Volume 24, Issue 3, April 2005,
- 88 Working Papers, Institute for Fiscal Studies (IFS), No. 04/31.
- 89 Wpływ kompleksowej termomodernizacji na rynek pracy w Polsce, Central European University we współpracy z Fundacją na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii (FEWE), Katowice 2011.
- 90 Youtie J., Shapira P., Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development, Research policy 37, No.8, 2008 Elsevier
- 91 Zimny J. Rozważania na temat modelu energetycznego Polski. Czy Polska może być samowystarczalna energetycznie? Akademia Górniczo-Hutnicza. Materiały dydaktyczne dla studiów podyplomowych Odnawialne Zasoby i Źródła Energii. Kraków 2010.
- 92 Zimny J. Odnawialne źródła energii w budownictwie niskoenergetycznym, WNT, 2010